

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BİR SOSYAL AĞ OLARAK FACEBOOK
KULLANMAYAN KİŞİLERİN YALNIZLIK
ALGILARI, KENDİNİ AÇMA BİÇİMLERİ VE
ETKİLEŞİM KAYGILARI**

G. DENİZ DERİN

2501131577

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. GÖKLEM TEKDEMİR YURTDAS

İSTANBUL-2016

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Gül Deniz DERİN Numarası : 2501131577

Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : Psikoloji Anabilim Dalı Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Göklem TEKDEMİR
YURTDAŞ

Tez Savunma Tarihi : 29.07.2016 Saati : 13.00

Tez Başlığı : Bir Sosyal Ağ Olarak Facebook Kullanmayan Kişilerin Yalnızlık Algıları, Kendini Açma Biçimleri
ve Etkileşim Kaygıları

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-Doç. Dr. Sevim CESUR		Kabul
2-Yrd. Doç. Dr. Göklem TEKDEMİR YURTDAŞ		Kabul
3- Yrd. Doç. Dr. Ferzan CURUN		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Yrd. Doç. Dr. Bengi PİRİM DÜŞGÖR		
2- Yrd. Doç. Dr. Esra NASIR		

ÖZ

BİR SOSYAL AĞ OLARAK FACEBOOK KULLANMAYAN KİŞİLERİN YALNIZLIK ALGILARI, KENDİNİ AÇMA BİÇİMLERİ VE ETKİLEŞİM KAYGILARI

G. Deniz DERİN

Bu çalışmanın temel amacı, çevrim içi ağlardan biri olan Facebook’u kullanmayan bireylerin yalnızlık algıları, kendini açma biçimleri ve etkileşim kaygıları ile bu kişilerin Facebook kullanıcısı olmamaları arasında belirli bir ilişki olup olmadığını incelemektir. Dünya genelinde en çok kullanılan çevrim içi ağ olduğu bilinmesi, bu çalışmada özellikle Facebook’un seçilmesi yönünde etkili olmuştur.

Araştırmada, yaşları 18 ile 37 arasında değişen, 7’si üniversite ve lise öğrencisi, 6’sı üniversite mezunu 13 katılımcı ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşme içeriğinde katılımcıların çevrim içi sosyal ağlara bakışı, yalnızlık algılayıp algılamadıkları, ilişkilerinin yapısı, bu ilişkilerdeki kendilerini açma örüntüleri ve varsa deneyimledikleri etkileşim kaygılarına dair sorular yer almıştır. Katılımcılardan onay alındıktan sonra onlara Kişisel Bilgi Formu verilmiş ve ardından görüşmelere geçilmiştir. Araştırma bulguları tematik analiz yöntemiyle incelenmiştir.

Çalışmanın bulgularına göre Facebook çevrim içi ağını kullanmayan katılımcılar, Facebook’u kendileri açısından bir iletişim aracı, başkaları açısından bir sergileme ortamı olarak görmektedirler. Katılımcılar çevrim içi ağlardaki iletişimin ve ilişkilerin yapısını samimi bulmamakta, yüz yüze iletişime önem vermekte ve sosyal ağlarının iletişim yapısından tatmin olduklarından ötürü Facebook kullanmamaktadırlar. Katılımcıların yalnızlık algılamadıkları tespit edilmiş olup, sahip oldukları doyum sağlayan ilişkileri içerisinde genelde kendilerini rahatlıkla

açtıkları ve günlük hayatlarını etkileyebilecek derecede etkileşim kaygısı deneyimlemedikleri ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, katılımcıların sosyal ağlarındaki ilişki ve iletişim biçimlerinden tatmin olmaları ve çevrim içi ağları kullanmaya eğilimli olmamaları arasındaki ilişkiyi göstermesi açısından önemlidir.

Anahtar kelimeler: Çevrim İçi Sosyal Ağlar, Yalnızlık, Kendini Açma, Etkileşim Kaygısı, Sosyal Ağlar.

ABSTRACT

LONELINESS PERCEPTION, SELF-DISCLOSURE STYLE AND INTERACTION ANXIETY OF PEOPLE WHO DO NOT USE FACEBOOK AS A SOCIAL NETWORK

G. Deniz DERİN

The aim of this study is to examine whether there is a spesific relationship between loneliness perception, self-disclosure form, interaction anxiety and not being a user of Facebook which is one of the online network sites. Being most commonly used online network in the world, Facebook has been chosen to examine.

In this study, semi-structured in-depth interviews were held with total number of 13 participants who were composed of 7 college or high-school students and 6 post graduates who aged between 18 and 37. In the content of interviews, the questions were about participants' perspective towards online social networks, whether they perceived loneliness, nature of their relationships, the pattern of self-disclosure in these relationships and interaction anxiety experiences if there was any. After the signed approval of participants, they filled the demographic information form and then the researcher proceeded to interviews. The findings of the research were examined in the light of thematic analysis method.

According to the findings, Facebook non-users consider Facebook as a communication tool for themselves but as an exhibition stage for everyone. The participants value face-to-face communication, do not see online communication and relationship structure as intimate and since they are satisfied with the structure of their social network they do not use Facebook. Besides the finding that the participants do not perceive loneliness, the results revealed that they generally disclose themselves easily in the satisfied relationships they have and they do not experience high degree

of interaction anxiety which can affect their daily life. This study has an importance due to the demonstration of the relationship between the satisfaction of the participants with their social network relationships and communication styles, and that they do not tend to use online social networks.

Key words: Online Social Networks, Loneliness, Self-disclosure, Interaction Anxiety, Social Networks.

ÖNSÖZ

2007 yılından beri Facebook kullanıcısı olan biri olarak, sosyal ağlar üzerine düşünme sürecim aslında Facebook'tan başka sosyal ağların da artan bir hızla popüler hale gelmesi ve benim söz konusu diğer ağlara dahil olmak istememle başladı diyebilirim. Bir şekilde ben henüz ismini bile duymazken ortaya çıkan yeni ağlar ve uygulamalar, insanların bunların içine çok hızlı bir şekilde dahil oluşu ve sosyal ağları benimsemesi, bu sürece dışardan bakan ben için sosyal medyanın insanların hayatında herkesin sandığından daha fazla bir etkisi olduğunu düşünmeme neden olmaya başladı. Bunun yanında falanca uygulamayı kullanıyor musun, filanca ağda hesabın var mı, sahiden yok mu gibi soruların gelmeye başlaması; bütün bu sitelerden daha yaygın bir kullanımı olan Facebook'u kullanmayan kişilerin tercihlerinin incelenmesi gerektiği hissini uyandırdı bende. Benim amacım bu tez sürecinde bu bireylerde bir farklılık yakalamak, onları bir yere koymak, gelişen dünyaya ayak uyduramamış bir grup insan gibi etiketlenmelerini sağlamak asla değildi. Benim için ilginç olan, geleneksel iletişim ve ilişki şekillerinin bireylerin hayatında gittikçe bir tercih haline dönüşmesi ve sosyal medyanın neredeyse bir tercih olmaktan çıkmış gibi olduğunu hissetmemdi. Öyle ki hala geleneksel dediğimiz ilişki biçimlerinin çok ilerleyen yıllarda, bir seçenek olarak bile kalmayacağını hayal etmek artık hiçbirimiz için zor değil. O yüzden belki belli bir ırk ya da başkalarınca "farklı" olarak etiketlenen cinsel yönelime sahip bireyler gibi ezilmiş bir azınlığı bu tezde çalışmış olmasam da, bir şekilde azınlık olan bir grupta çalıştığımı düşünüyorum ve bu açıdan alanyazında çevrim içi ağlarla ilgili yapılmış çalışmalara bir katkı sağlayacağımı umuyorum.

Bu süreçte bana en büyük desteği ve anlayışı sağlayan, kaygılı hallerimi yatıştıran ve bunu yapabileceğim hissini aşıl原因, her seferinde yeniden motive olmamı sağlayan sevgili hocam, tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Göklem TEKDEMİR YURTDAS en büyük teşekkürümün sahibidir.

Varlığıyla bile stresimizi azaltan ve kendisine her konuda danışabileceğimi bildiğim hocam Doç. Dr. Sevim Cesur'a,

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında en büyük katkıları olan katılımcılarıma ve özellikle hastalığına rağmen gelen, bir an evvel iyileşmesini tüm kalbimle dilediğim K13'e,

Yardımlarını asla unutmayacağım, sıkıştığım anlarda yanı başımda bulabildiğim, neşesiyle neşemi yerine getiren ve kendime olan güveni bana hatırlatan canım Gonca'ya,

Bu süreci birlikte yaşamış olmaktan gurur duyduğum, kendimi yalnız hissetmememin en büyük sebepleri olan ve iyi ki varlar dediğim canım arkadaşlarım Elif'e ve Sercan'a,

Çok uzaklardan sesime her zaman ses veren, bana ikinci bir kardeş olan, hayatımda olmasaydı ne olurdu hayal etmek istemediğim, beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan canım Müge'ye,

Destegi ni esirgemeyen ve istediğimizde yanımıza bir koşu gelen Aslı'ya, yardımları için sevgili ağatay'a, kilometrelerce öteden stresimi azaltmamı sağlayan sevgili Ogeday'a, bana her zaman "yapacaksın elbette" diyen ve inanan, benim için Game of Thrones izlemeyi erteleyen ev arkadaşım Menekşe'ye, beni her zaman dinleyen ve unutmayan sevgili arkadaşım Betül'e ve yardımı için Büşra'ya,

Bu süreçte iyi dileklerini ve desteklerini esirgemeyen diğer arkadaşlarıma çok ama çok teşekkür ederim.

Deniz DERİN

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vii
TABLolar LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YALNIZLIK, KENDİNİ AÇMA, ETKİLEŞİM KAYGISI VE ÇEVİRİM İÇİ SOSYAL AĞLAR

1. ALANYAZIN.....	3
1.1. Yalnızlık.....	3
1.1.1. Sosyal Ve Duygusal Düzeyde Yalnızlık	4
1.1.2. Yalnızlık Üzerine Farklı Bakış Açıları.....	5
1.1.3. Yalnız İnsanların Kişisel Özellikleri Ve Yalnızlığın Sosyal İlişkilere Etkisi	6
1.2. Kendini Açma	10
1.2.1. Kendini Açmanın Boyutları.....	11
1.2.2. Kendini Açma ve Karşılıklılık.....	12
1.2.3. Bir Kişilik Özelliği ya da Süreç Olarak Kendini Açma	15
1.2.4. Kendini Açmayı Etkileyen Faktörler ve Kendini Açmanın Etkileri	16
1.3. Etkileşim Kaygısı	17
1.4. Yalnızlık, Kendini Açma ve Etkileşim Kaygısı Arasındaki İlişki	23
1.5. Çevrim İçi Sosyal Ağlar Üzerine Yapılan Çalışmalar ile Kendini Açma, Yalnızlık ve Etkileşim Kaygısı Değişkenleri	27

İKİNCİ BÖLÜM

FACEBOOK KULLANMAYAN KİŞİLERİN YALNIZLIK ALGILARI, KENDİNİ AÇMA BİÇİMLERİ VE ETKİLEŞİM KAYGILARI ARAŞTIRMASI

2. AMAÇ	38
3. YÖNTEM	39
3.1. Veri Toplama.....	39
3.1.1. Örneklem/ Katılımcılar	39
3.1.2. Veri toplama Araçları.....	40
3.1.2.1. Kişisel Bilgi Formu/ Demografik	40
3.1.2.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme	40
3.2. İşlem.....	42
3.3. Verilerin Analizi.....	42
4. BULGULAR.....	43
4.1. Facebook Kullanmama Sebepleri.....	43
4.1.1. Facebook'un Özelliklerine Dair Sebepler	44
4.1.1.1. Güvenlik Endişesi	44
4.1.1.2. Zaman Alıcı Olması	45
4.1.1.3. İşlevsel Olmaması	46
4.1.1.4. Bağımlılık	47
4.1.2. Çevrim İçi İletişimin Parçası Olmak İstememe.....	48
4.1.2.1. Kendi Hayatını Paylaşmak İstememe	48
4.1.2.2. Başkalarının Hayatını Görmek İstememe	49
4.1.2.3. Çevrim İçi İletişimin Yapısından Hoşlanmama/ Çevrim Dışı İletişimin Tercihi	50
4.2. Facebook'a İlişkin Görüşler	51
4.2.1. Bir İletişim Aracı Olarak Facebook.....	51
4.2.2. Çevrim Dışı İlişkileri Dönüştüren Bir Araç Olarak Facebook	52

4.3. Facebook’u Başkalarının Kullanımına Dair Görüşler.....	53
4.3.1. Sergileme/ Gösteri Amaçlı Kullanım	54
4.3.2. İletişim Amaçlı Kullanım	55
4.3.3. Gerçekçi Olmayan İçeriğin Oluşturulması	55
4.4. Facebook/ Sanal Ağ Üzerindeki İletişim ve İlişkilere Bakış Açısı	56
4.4.1. Doyum Sağlamayan İlişkiler/İletişim	57
4.4.2. Doyum Sağlayan İlişkiler/ İletişim.....	58
4.4.3. Norm Dışı/Sıra Dışı Arkadaşlık	59
4.4.4. Cinsel İlişki Kurmaya Dönük İletişim.....	60
4.5. Katılımcıların Facebook’u Geçmişte Kullanım Şekilleri.....	62
4.5.1. İletişim Amaçlı Kullanım	62
4.5.2. Eğlence Amaçlı Kullanım	63
4.6. Facebook Kullanmayan Kişilerin Arkadaşlık İlişkileri.....	64
4.6.1. Derin Bağlara Dayanan İlişkiler	64
4.6.2. Derinleşmeyen/ Yüzeysel İlişkiler.....	66
4.7. Günlük Hayatta Kendini Açma Biçimlerinin Değerlendirilmesi	67
4.7.1. Kendini Açma Araçları.....	68
4.7.2. Kendini Açma Biçimleri ve İçerikleri	69
4.7.2.1. Yakın İlişkilerde Kendini Açma.....	69
4.7.2.2. Kendini Açmada Seçici Olmama.....	70
4.7.2.3. Kendini Açmada Seçicilik.....	71
4.7.2.4. Kendini Açmanın Zamanla Gerçekleşmesi.....	71
4.7.2.5. Kendini Açmada Sınır Gözetme.....	72
4.7.3. Kendini Açmama.....	73
4.7.3.1. Mahremiyet İsteği.....	73
4.7.3.2. Kendini Açmada Kontrollü Davranma.....	74
4.7.3.3. Gerek Duymama.....	75
4.8. Sosyal İlişkilerde/İletişimde Yaşanan Kaygı ve Kaygısızlık Hali	76
4.8.1. Etkileşim Kaygısı	76
4.8.1.1. Kalabalık/ Yeni Bir Ortamda Bulunma Kaygısı.....	77

4.8.1.2. Güçlü Konumlar Karşısında Etkileşim Kaygısı.....	77
4.8.1.3. Entelektüel Olmadığı Biçiminde Algılanma Kaygısı.....	78
4.8.2. Kaygısızlık Hali.....	78
4.8.2.1. İletişimde Genel Olarak Kaygı Hissetmeme.....	78
4.8.2.2. Koşullu Kaygısızlık Hali.....	79
4.9. Yalnızlıkla İlişkili Kavramlar.....	79
4.9.1. Uyum ve Uyumsuzluk.....	80
4.9.1.1. İlişkilerde Uyum.....	80
4.9.1.2. İlişkilerde Uyumsuzluk.....	82
4.9.2. Dayanışmanın Varlığı.....	83
4.9.3. Aidiyet.....	84
4.9.3.1. Aidiyetin Varlığı.....	84
4.9.3.2. İlişkilerde Aidiyetin Oluşmaması/ Olmaması.....	85
4.9.4. İlişkilerde Tanınmaya Dair Değerlendirmeler.....	86
4.9.4.1. Yakın İlişkilerde Tanındığını Hissetme.....	86
4.9.4.2. Yakın Olmayan İlişkilerde Tanınmadığını Hissetme.....	87
4.9.5. Zamanı Değerlendirme Tercihleri.....	87
4.9.5.1. Başkalarıyla Ortak Aktivitelerin Tercihi.....	87
4.9.5.2. Bireysel Aktivitelerin Tercihi.....	88
4.9.6. İlişkilerde Konum Alış Şekli.....	89
4.9.6.1. Arka Planda Olma.....	89
4.9.6.2. Ön Planda Olma.....	90
4.9.6.3. Eşit Konum isteği.....	91
4.10. İlişki Başlatma-Kurma Şekilleri/Süreçleri.....	92
4.10.1. İlişki Kurulumunda Ortaklık Algısı.....	92
4.10.2. İlişki Kurulumunda Seçicilik.....	93
4.10.3. İlişki Kurulumuna Açıklık.....	94
4.10.4. İlişki Başlatmada Adım Atma Şekilleri.....	95
4.10.5. İlişki Kurma/Başlatma Sıklığı.....	96

4.11. Çevrim İçi Ortam ile Katılımcıların İlişkileri Arasındaki İlişkiler	97
4.11.1. Facebook Kullanmamanın İlişkilere/İletişime Bir Etkisi Olmaması.....	97
4.11.2. Facebook Kullanmamanın İletişim Eksikliği Yaratması.....	98
4.11.3. Sosyal Medya Kullanmamanın Algılanma Biçimleri.....	99

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULARIN ALANYAZIN BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

5. TARTIŞMA	101
KAYNAKÇA.....	113
EKLER	129

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1	Facebook Kullanmama Sebepleri Kategorisinin Tema ve Alt Temaları	44
Tablo 2	Facebook'a İlişkin Görüşler Kategorisinin Temaları	51
Tablo 3	Facebook'u Başkalarının Kullanımına Dair Görüşler Kategorisinin Temaları	54
Tablo 4	Facebook/ Sanal Ağ Üzerindeki İletişim ve İlişkilere Bakış Açısı Kategorisinin Temaları	57
Tablo 5	Katılımcıların Facebook'u Geçmişte Kullanım Şekilleri Kategorisinin Temaları	62
Tablo 6	Facebook Kullanmayan Kişilerin Arkadaşlık İlişkileri Kategorisinin Temaları	64
Tablo 7	Günlük Hayatta Kendini Açma Biçimlerinin Değerlendirilmesi Kategorisinin Tema ve Alt Temaları	68
Tablo 8	Sosyal İlişkilerde/İletişimde Yaşanan Kaygı ve Kaygısızlık Hali Kategorisinin Tema ve Alt Temaları	76
Tablo 9	Yalnızlıkla İlişkili Kavramlar Kategorisinin Tema ve Alt Temaları	80
Tablo 10	İlişki Başlatma-Kurma Şekilleri/Süreçleri Kategorisinin Temaları	92
Tablo 11	Çevrim İçi Ortam ile Katılımcıların İlişkileri Arasındaki İlişkiler Kategorisinin Temaları	97

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt. Aktaran

Bkz. Bakınız

Ed. Editör

Vd. Ve diğerleri

GİRİŞ

“Telefon” denilen bu cihazın öyle çok dezavantajı var ki, onu ciddi bir haberleşme aracı olarak düşünmek mümkün değil. Bize hiç bir faydası olmaz.”
(1876)– Western Union şirket içi yazışma.

“İcat edilebilecek her şey icat edildi” (1899)- Charles H. Duell, Amerikan Patent Dairesi başkanı.

“İnsanların evlerine bilgisayar almaları için bir neden göremiyorum” (1977)– Ken Olsen, Digital Equipment Corporation (DEC) kurucusu ve Yönetim Kurulu Başkanı.

Teknoloji geçmişten günümüze hızını artırarak gelişen bir noktaya ulaşmıştır. Öyle ki yukarıdaki sözlerde de görebileceğimiz üzere, geçmişte yaşamış pek çok insan için şu anda geldiğimiz nokta ön görülemeyecek kadar hayal ürünü olmuştur. Bununla birlikte artık teknoloji den anladığımız sadece elle tutabildiğimiz, diğer keşiflerden bağımsız bir şekilde ortaya çıkan yeni bir ürün değildir. İletişim alanındaki pek çok teknolojik gelişme, artık halihazırda keşfedilmiş olan araçların içerisinde kendine yer bulmaktadır. Cep telefonları için her gün yeni uygulamalar piyasaya sürülmekte, bilgisayarların sadece boyutu ve ağırlığı değil içeriği ve özellikleri de değişmekte; internet insanlara yeni ortamlar, yeni çevrim içi ağlar sunmaktadır. Böylece insanların bu aletlerle olan ilişkisi ve bunları kullanım amacı dönüşmekte ve genişlemektedir.

İletişim araçlarının bu şekilde ve sürekli değişerek insan hayatının içinde yer alması, bu araçların ve içeriğinin insan ilişkileri üzerinde etkilerine dair pek çok tartışma ve çalışmalara kaynak olmuştur. Öte taraftan insanların bu araçları, araçların içindeki uygulamaları ve ağları kullanmaya hızlı bir şekilde adapte olmaları artık şaşırtıcı olmaktan çıkmıştır. Örneğin günümüzde Facebook kullanıcısı olmak artık bir mesele değildir. Ancak belki önümüzdeki 10 yıl içinde Facebook artık insanların tercih ettiği bir çevrim içi sosyal ağ olmaktan çıkacak ve yeni platformlar tercih edilir olacaktır; fakat bu değişimlere hızlıca ve neredeyse toplumsal diyebileceğimiz kadar geniş bir kesim tarafından ayak uydurulabiliyor olması, ileride başka bir çevrim içi sosyal ağın kullanımını da bir mesele olmaktan çıkaracaktır. Buna karşılık bu

değişimlere dahil olmayan, iletişim araçlarının geçmişte olduğu gibi en temel ve basit özelliklerini kullanan, çevrim içi sosyal ağları kullanmayı tercih etmeyen kişilerin var olması; aslında çoğu kişinin günlük hayatının parçası haline getirdiği bu yeni denemeyecek iletişim ve ilişki türlerinin, bazı insanlar tarafından normal olarak algılanmadığını ya da dahil olmayı düşünmeyecek kadar kendileri için bir anlam ifade etmediğini düşündürmektedir. Çevrim içi ağ kullanıcılarıyla yapılan çalışmalarda sıklıkla incelenen yalnızlık, kendini açma ve etkileşim kaygısı değişkenlerinin, çevrim içi ağ kullanıcısı olmayan bireylerde ne şekillerde ortaya çıktığı ve bu değişkenlerin bu kişilerin bu ağların dışında kalmasındaki rolü merak edilmektedir.

Bu düşüncenin temelinde bu çalışmada, dünyada ve Türkiye’de en çok kullanılan çevrim içi ağlardan biri olduğu için Facebook ele alınmış ve Facebook’u kullanmayan kişilerin, tek başına Facebook kullanmama sebeplerinden öte, çevresiyle olan ilişkilerine ve etkileşimlerindeki süreçlerine yalnızlık, kendini açma ve etkileşim kaygısı çerçevesinde odaklanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ALANYAZIN

1.1. Yalnızlık

Yalnızlık anlamlı bir psikolojik yapıdır (Russell, Cutrona, Rose ve Yurko, 1984, s.1313). Bu sebeple, yalnızlık bireyin kendi içinde yaşadığı ve etkisi olmayan, geçici bir içsel deneyim olarak değerlendirilmemiştir. 1970'lerden günümüze özellikle psikoloji alanında üzerine odaklanılan bir kavram olarak varlığını sürdürmektedir. Bu çalışmada da yalnızlık, bireyin başkalarıyla olan ilişkilerini etkileyen güçlü bir fenomen olması bakımından ele alınmıştır.

Yalnızlık doğası gereği paylaşılması güç bir süreç olduğundan, birçok tanımını yapmak mümkünse de, en kapsayıcı tanımını Peplau ve Perlman (1982) yapmıştır. Bu araştırmacılara göre yalnızlık, kişinin sosyal ilişkilerindeki eksikliklerin bir sonucu olarak yaşadığı hoş olmayan ve acı verici öznel bir deneyimdir. Bu eksiklikler arkadaş sayısının az oluşu gibi niceliksel veya yakınlığın yetersiz oluşu gibi niteliksel olabilir (Russell ve diğ., 1984). Yalnızlık hemen her yaşta görülebilir olmakla birlikte, yalnız insanlar başkalarıyla iletişim eksikliği yaşadıklarını algırlar ve yakın ilişkilerinde ya da genel olarak ilişkilerindeki tatminsizliğin verdiği istenmeyen duyguları deneyimlerler (de Jong Gierveld, 1998). Dolayısıyla yalnızlık, sosyal etkileşimlerde bozulmalara yol açarak birey için yaşamı tehdit edici sonuçlara bile yol açabilir. Bazıları için yalnızlık hayatın kalıcı bir yönü haline gelirken, bazıları için geçici bir deneyimdir; ancak her ne şekilde olursa olsun yalnızlık oldukça yaygın bir duygu durumudur (Peplau ve Perlman, 1982) ve kişinin hayatının herhangi bir döneminde taşıyabileceği böylesi rahatsız edici bir sürecin neden kaynaklandığına ya da etkilerine bakmak önemlidir.

Yalnızlığın sonuçları ve nedenleri arasında ayırım yapmak çoğu zaman zordur, çünkü kimi zaman yalnızlığa neden olduğu varsayılan bazı değişkenler başka koşullarda yalnızlığın sonucu olarak da karşımıza çıkabilir. Bu sebeple yalnızlıktaki nedensellik ilişkisini döngüsel olarak ele almak yanlış olmayabilir (de Jong Gierveld,

1998; Peplau ve Perlman, 1982). Ancak ilişkilerdeki farklı ihtiyaçlar ya da eksiklikler, farklı nedenlere işaret ettiklerinden yalnızlığın farklı boyutlarını ortaya çıkarabilirler.

1.1.1. Sosyal ve Duygusal Düzeyde Yalnızlık

Ernst ve Cacioppo'ya (2000) göre insanlar ya bir grubun parçası olmayı arzuladıklarından, sosyal ya da yoğun bir bire bir ilişki istediklerinden duygusal yalnızlık çekerler. Sosyal ve duygusal yalnızlık arasında ayırım yapan ilk araştırmacı Weiss (1974) olmuştur; ona göre duygusal yalnızlık başka bir insanla yakın ilişki kuramamanın eksikliğinden; sosyal yalnızlık ise bir grubun parçası olamamakla birlikte sosyal ilişki ağının eksikliğinden kaynaklanmaktadır (akt. Russell ve diğ., 1984). Russell ve diğerleri (1984) araştırmalarında sosyal ve duygusal yalnız olan insanların pek çok açıdan benzer deneyimler yaşadıklarını, örneğin iki yalnızlık türünün de depresyona yol açtığını göstermişler; ancak sosyal ve duygusal yalnızlığın yine de birbirinden bazı açılardan ayrılabilirdiğini, örneğin sosyal yalnızlığın aynı zamanda kaygıya da neden olduğunu ortaya koymuşlardır.

Weiss (1974) farklı ilişki türlerinin “sosyal provizyon” olarak işlev gördüklerini, diğer bir deyişle sosyal ağlar ve ilişkisel ihtiyaçları karşıladığını söylemiştir (akt. Russell ve diğ., 1984). Bu durumda, bir kişinin romantik partneri sayesinde bağlanma ihtiyacı, arkadaşları sayesinde ise sosyal bütünleşme ihtiyacı karşılanmış olur dolayısıyla bağlanmada bir eksiklik söz konusuysa duygusal yalnızlık, sosyal bütünleşmede bir eksiklik olursa sosyal yalnızlık ortaya çıkmış olur (Russell ve diğ., 1984). Kraus, Davis, Bazzini, Church ve Kirchman (1993) ise bağlanmanın duygusal yalnızlıkla olduğu kadar güçlü olmasa da, sosyal yalnızlıkla da ilişkili olduğunu bulgulamışlardır. Dolayısıyla bu iki yalnızlık türünün birbirinden tamamen ayıramayacağını göstermişlerdir.

Levin ve Stokes (1986) bu iki yalnızlık boyutunu, farklı yaşam döngüsünde yalnızlığın farklı algılanması şeklinde yorumlamışlardır. Onlara göre üniversite öğrencileri bir grubun parçası olmadıkları zaman sosyal bütünleşme boyutu açısından yalnızlık hissederlerken, yetişkin bireyler yalnızlığı yakın ve duygusal bir ilişkinin yokluğunda hissederler. Bu durumda yalnızlığın iki farklı türünden ziyade, farklı

yaşam dönemlerinde algılanan farklı yalnızlık boyutlarından bahsetmek daha çok mümkündür.

1.1.2. Yalnızlık Üzerine Farklı Bakış Açıları

Yaşar (2007) sosyal ve duygusal beklentilerin gerçekleşmemesi sonucunda ortaya çıkan boşluğun yalnızlık olduğunu belirtmiştir. Yalnızlığın duygusal yanına vurguda bulunan yakınlık ihtiyacı yaklaşımına göre, kişinin ilişkilerinden sosyal gereksinimlerini karşılayamaması sonucu yalnızlık ortaya çıkmaktadır (Peplau ve Perlman, 1982). Sosyal ilişkiler ve ilişkisel eksikliklerin değerlendirilmesine ve algısına vurguda bulunan bilişsel bakış açısı ise, yalnızlığın arzu edilen ve ulaşılan sosyal ilişkiler arasında bir ayrım algılandığı zaman ortaya çıktığını ve sosyal etkileşimlerin değerlendirilmesinde nihai bir nokta olarak görülebileceğini söylemektedir (Peplau ve Perlman, 1979). Buna göre ilişkilerdeki eksiklikler tek başına yalnızlığa neden olmaz, aynı zamanda bu eksikliklerin algılanıp değerlendirilmesi gerekir (de Jong Gierveld, Tilburg ve Dysktra, 2006). Bu değerlendirme kişinin başkalarıyla olan deneyimleri ve kendi geçmişi arasındaki karşılaştırmadan da etkilenmekte ve kişinin benimsediği en uygun sosyal etkileşim düzeyi tarafından şekillenmektedir. Bu bakış açısına göre kişiler kendi durumlarını değerlendirirken yalnızlıklarına etki eden faktörleri anlamlandırmaya çalışırlar. Dolayısıyla bireylerin yalnızlığın nedenlerine dair yaptıkları yükleme şekilleri onların yalnızlık karşısındaki tepkilerini ve başa çıkma yollarını etkileyecektir. En önemlisi, bilişsel bakış açısında yalnız bireyler kendi ilişkilerindeki yetersizlikleri algılayabilmelerinden ötürü kendilerini yalnız olarak etiketleyebilmektedirler (Peplau ve Perlman, 1982).

Çoğu araştırma yalnızlığı kişisel özellikler gibi bireysel faktörler ya da kişinin sosyal çevresi gibi sosyal faktörler üzerinden ele alsa da Kraus ve diğerlerine (1993) göre sosyal ve kişisel faktörler bir bütün olarak yalnızlığı yordamaktadır. Stokes (1985) da yalnızlığın kişisel ya da durumsal faktörlerle ayrı ayrı temellendirilemeyeceğini, hem bireysel hem de durumsal faktörlerin yalnızlığa beraber etki ettiğini belirtmiştir. Buna göre kişisel ve bireysel faktörler ayrımı, sadece yalnızlığa ilişkin bakış açısıyla şekillenmekte; durumsal faktörler sosyal çevre ve

yalnızlık arasında, bireysel faktörler ise algılanan ilişkisel eksiklikler ve yalnızlık arasında ilişki kurmaktadır.

1.1.3. Yalnız İnsanların Kişisel Özellikleri Ve Yalnızlığın Sosyal İlişkilere Etkisi

Yalnızlığı çalışmak, sadece yaratabileceği olumsuz sonuçların önüne geçmek ve/veya altında yatan ilişkisel nedenleri anlamak için değil, yalnızlığın kişilerarası çekiciliğin tam karşısında yer alması ve kişiler arası ilişkilere farklı bir boyutla yaklaşmayı sağlayacağı için de önemlidir (Peplau ve Perlman, 1982).

Sosyal ilişkilerin tatmin edici bir şekilde geliştirilip sürdürülmesi bireyin hayatında çok önemli bir yer tutar. Çünkü sosyal ilişkiler kişinin gelişimini, yaşam tarzını ve duygusal yapısını etkileyen önemli bir unsurdur (İmamoğlu, 2008). İlk olarak çocukken bu ilişkilerin temelini atmaya ve sosyal etkileşimin bir parçası olmaya çalışırız ve yetişkinlikte de bu ilişkiler bir dönüşüm içinde devam eder. Ancak kişinin sosyal becerilerinde eksiklikler olduğunda, bu ilişkilerin oluşturulması ve sürdürülmesi zorlaşarak sonunda yalnızlığa neden olabilir (Peplau ve Perlman, 1982). Çünkü sosyal beceri eksikliği, başkalarına duygusal olarak yakınlaşmanın önüne geçerek, kişinin hayatında zayıf ve tatmin edici olmayan sosyal ilişkiler yaratır (Franzoi ve Davis, 1985). Sosyal ilişkilerin azlığı veya yokluğu yanında, bu ilişkilerin niteliksel yönü yani ilişkilerden alınan doyumun düşmesi de bizzat yalnızlık üzerinde etkilidir (Peplau ve Perlman, 1982). Bu anlamda yalnızlığı ele alırken, ilişkilerin var oluşundan daha ziyade kalitesinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Nitekim yalnız bireyler ilişkilerinden doyum alamamaktadırlar (İmamoğlu, 2008; Russell ve diğ., 1984; Yılmaz, Yılmaz ve Karaca, 2008). Yaşar (2007) yalnızlığın “biz” bilincindeki bir eksilme olduğunu ve sosyal ilişkilerin kalitesinde azalma olduğu zaman “ben” bilincinin dolayısıyla yalnızlığın ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Birey hayatta var olduğu sürece yaşam döngüsü sürekli değişmektedir, ancak bu değişim kimi zaman ilerleme, kimi zaman yenilenme, kimi zaman ise eksilme olarak ortaya çıkmaktadır. Değişim; bireyin gerçek (var olan) sosyal ilişkileri içerisinde kendisinin benimsediği uygun ilişki düzeyinin altında olacak şekilde ya da

sosyal gereksinimleri içerisinde gerçek sosyal ilişkilerinin karşılayamayacağı şekilde gerçekleştiğinde, yalnızlık duygusu tetiklenir (Peplau ve Perlman, 1982). Bahsedilen uygun ilişki düzeyi yani kişinin ilişkilere dair standartları kişinin ilişki içinde ne aradığıyla ve ne tür bir ilişki istediğiyle bağlantılıdır (de Jong Gierveld ve diğ., 2006). Kişinin ilişkilerindeki değişim süreci gelişimsel olabildiği gibi belli bir duruma bağlı (durumsal) da olabilir ancak her ne şekilde olursa olsun sosyal ilişkilerde algılanan zayıflamaya veya sosyal gereksinimleri karşılamada yetersizliğe yol açtığı zaman bu değişim, yalnızlığa yol açan temel etken olarak görülebilir (Peplau ve Perlman, 1982).

Yalnız bireyler utangaç, içe dönük olmaya ve kendilerini olumsuz değerlendirmeye yatkın olduklarından dolayı (Peplau ve Perlman, 1982), yalnızlığın bizzat kendisi yalnızlık sürecinin devamına neden olabilmektedir. Yalnız bireyler kendilerini tanıtmaya, sosyal etkinlikleri sürdürme ve arkadaşlık kurma konusunda sorun yaşadıklarını bildirmektedirler (Horowitz, French ve Anderson, 1982). Russell ve diğerleri (1984) de sosyal yalnızlık yaşayan insanların hem niteliksel hem de niceliksel olarak sorunlu arkadaşlık ilişkilerine sahip olduklarını göstermişlerdir. Yalnız insanlar sosyal beceri eksikliği yaşar ve sadece kendilerini değil, diğerleriyle olan ilişkilerini de olumsuz değerlendirirler (Jones, Freemon ve Goswick, 1981; Levin ve Stokes, 1986). Bu kişiler sosyal olarak geri çekilmeye ve tekil (başkalarını içermeyen) aktivitelerde bulunmaya eğilimli oldukları için sosyal ağları ve ilişkisel ihtiyaçlarının (sosyal provizyonlarının) karşılanmasına dair değerlendirmeleri de olumsuz şekilde etkilenmektedir (Ernst ve Cacioppo, 2000). Jones, Hobbess ve Hockenbury'nin (1982) yaptığı bir çalışmada, yalnız insanların etkileşim içerisinde karşısındakini daha az dikkate aldığı, kendi odaklı olduğu ve partnerine daha az cevap verdiği gözlenmiş ve dolayısıyla sosyal beceri eksikliğinin yalnızlıkla bağlantısı ortaya konulmuştur. Onlara göre yalnız insanlar başkaları tarafından kabul edilmeyecekleri inancıyla hareket ederek karşısındakilere ilgi göstermeyebilmekte ve başkalarını olumsuz şekilde değerlendirmeye eğilimli olabilmektedirler. Bu da gerçekten de yalnız insanların başkaları tarafından olumsuz değerlendirilmesine yol açabilmektedir çünkü başkalarını nasıl algıladığımız onlara kendimizi yansıtmaya biçimimizi etkiler. Ancak yalnız bireylerin olumsuz olarak değerlendirilmesi kaçınılmaz olarak gerçekleşecek diye bir şey yoktur, yapılan bir araştırmaya göre dışarıdan gelen negatif yüklemelerin

sadece yalnız bireyler tarafından yapıldığı ve yalnız bireylerin hem kendilerini hem başkalarını olumsuz şekilde değerlendirdikleri, başkalarının da onları olumsuz şekilde değerlendirmesini bekledikleri ortaya çıkmıştır. Bu kötümser bakış açısının sosyal ilişkilerdeki doyumsuzluktan dolayı ortaya çıkmış olabileceği ve yine aynı doyumsuzluğu büyütmesine neden olabileceği düşünülmüştür (Jones ve diğ., 1981). Ancak yalnız bireye çevresi tarafından olumsuz yüklemede bulunulmasa bile kendisinin olumsuz öz değerlendirmeleri ve başkalarına olumlu bakmayı başaramayışı yalnız bireyin sosyal becerisinde bir eksikliğe dönüşür ve sosyal becerilerdeki eksiklikler yakın ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesinde olumsuz rol oynamış olur (Jones ve diğ., 1982). Levin ve Stokes (1986) bu olumsuz değerlendirmeyi bilişsel yanlılık modeli içerisinde sunmuş ve kendilerine ve dünyaya karşı olumsuz bakış açısına sahip insanların, kendilerini aynı zamanda yalnız ve değersiz olarak değerlendirmeye meyilli olduklarını iddia etmişlerdir. Solano, Batten ve Parish ise (1982) yalnız insanların kişilerarası ilişkilerde zorlandıkları için yakın ilişkileri çok az kurabildiklerini belirtmişlerdir. Kısacası yalnız insanların sahip olduğu bazı kişisel özellikler ve ortaya koydukları davranışlar sosyal ilişkileri kısıtladığı gibi, kişinin sosyal ilişkilerindeki değişikliklere vereceği tepkileri, etkileşimden alacağı tatmini ve yalnızlıkla başa çıkma yollarını da etkilemektedir. Ayrıca yalnız insanlar, yalnız olmayan bireylere göre daha çok kendine odaklı bireyler olduklarından etkileşimi karşılıklı ve başarılı bir şekilde sürdürmekte zorlanmaktadırlar (Peplau ve Perlman, 1982). Kendi (ben) odaklı olmak ve yalnızlık arasındaki bu ilişki, yalnız bireylerin uygun iletişim ortamı bulamamalarından kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir (Yaşar, 2007). Özetle yalnızlığın süregiden bir hal alması problemli sosyal ilişkilerin gelişimine neden olduğu gibi yalnız insanların bu ilişkilerden kendilerini çekmelerine yol açmaktadır (Jones ve diğ., 1981).

Stokes (1985), yalnızlık ve dışa dönüklük arasında güçlü bir ilişki bulmuş, dışa dönük bireylerin kendilerini yakın hissettikleri ve sosyal destek alabildikleri insanları içeren bir çevreye sahip olduklarını ve bu sebeple kendilerini daha az yalnız hissettiklerini vurgulamıştır. Benzer yönde bir ilişki Jones ve diğerlerinin (1981) çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Levin ve Stokes (1986) yalnız insanların içe dönük, depresif ve kaygılı olduklarını bulgulamışlardır.

Kişinin yaşadığı ve çalıştığı yerin lokasyonu, yalnızlığına etkide bulunan fiziksel bir gerçekliktir. Özellikle içine kapanık, girişken olmayan bireyler için fiziksel olarak izole bir bölgede bulunmak, gerçek sosyal çevresinin arzu ettiği sosyal çevreye benzememesi sebebiyle onları yalnızlığı algılayan bireyler olmaya eğilimli yapmaktadır (Peplau ve Perlman, 1982). Yaşam alanının, yalnızlık üzerindeki görmezden gelinemeyecek etkisini ortaya koyan Kraus ve diğerleri (1993), kampüs dışında yaşayan öğrencilerin sosyal aktivitelere daha az katıldıklarını bulmuşlardır. de Jong Gierveld ve diğerleri de (2006) yalnız yaşayan bireylerin daha küçük bir sosyal ağa sahip olduklarını belirtmişlerdir. Ancak şunu da unutmamak gerekir ki yalnızlık sosyal ve/veya fiziksel izolasyonla ilişkili olsa da bu kelimelerle aynı anlama gelmemektedir, çünkü yalnızlık daima içsel bir deneyimdir. Sosyal izolasyon yalnızlık için oldukça önemli bir yordayıcı olabilse de, tek başına olmak ile yalnız olmak aynı şey değildir (Jones ve diğ., 1982; Peplau ve Perlman, 1982; Russell ve diğ., 1984). Yaşar (2007) bu ayrımı yaparken sosyal izolasyonu, yalnızlık ve tek kalmak arasında konumlandırmış; tek olmanın başkaları tarafından tek bırakılmak anlamına gelmeyebileceğini ve yalnızlığın ise kişisel bir tercihe bağlı olarak ortaya çıkmadığını belirtmiştir. Jones ve diğerleri de (1981) yalnızlık deneyimi yaşamak için fiziksel ya da sosyal olarak izole olmanın şart olmadığını yalnız üniversite öğrencileri ile yürüttüğü çalışmalarında ortaya koymuş ve bu öğrencilerin aslında arkadaşlık kurabilecekleri bir sosyal çevreye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu bulguya benzer şekilde Stokes (1985) insanların kendilerini yakın hissettikleri arkadaş sayısı ile yalnızlık arasında güçlü bir ilişki bulamamıştır. Nitekim bu araştırmacı daha sonraki yıllarda ortaya koyduğu bir açıklamasında, tek başına yapılan aktivitelerden hoşlanan ve belli bir arkadaşlık bağı aramayan insanların, yalnızlığı deneyimlemediğini ve bunun da bireyin kişilik özelliğiyle ilgili olduğunu söylemiştir (Stokes, 1987). de Jong Gierveld ve diğerleri (2006) yalnızlığın aidiyetin tam karşısında yer aldığını söylemişlerdir, ancak yukarıda bahsedilen çalışmalar göz önüne alınırsa bunun her zaman için geçerli olmadığı söylenebilir. Kişi aidiyet hissetmediği halde yalnızlık yaşamayacağı gibi, aidiyet hissettiği halde yine de yalnızlığı deneyimleyebilir. İzolasyon gibi depresyonu da daima yalnızlıkla birlikte ele alınan bir fenomen olarak görmemek (Peplau ve Perlman, 1982) ve yalnızlığın bazen depresyonun nedenlerinden

biri olarak bazen ise bir sonucu olarak ortaya çıkabileceğini ama her depresyon sürecinde ortaya çıkmasının kaçınılmaz bir koşul olmadığını hatırlamak gerekir.

Yalnızlığın kişinin hayatındaki canlandırıcı etkisinden de bahsedilmektedir, ancak bu etkiyi zaman zaman yarım kalan bir girişim olarak görmek yanlış olmayacaktır. Çünkü yalnızlık kişinin istediği bir şeyi tamamlaması için gerekli enerjiyi doğru şekilde aktarmasına engel olabilir veya sosyal olan aktiviteleri gerçekleştirme güdüsünü azaltabilir. Yine de depresyonun eşlik etmediği yalnızlık gibi bazı yalnızlık durumlarında bireylerin kişilerarası etkileşime her zamankinden daha fazla açık olması mümkündür. Bunu belirleyen şey yalnız insanların ruh halindeki iniş çıkışlar ve etkileşimi etkileyen güdülerindeki değişimlerdir (Peplau ve Perlman, 1982). Ancak Jones ve diğerleri (1981) yalnızlık içinde ortaya çıkan bilişsel ve duygusal süreçlerin sosyal motivasyonu bozarak ilişkilerin kurulmasının önüne geçtiğini söylemişlerdir. Buna göre yalnız insanların ilişkisel motivasyonları gerçekte sahip oldukları sosyal etkileşimlerden değil, etkileşim içinde karşılına çıkan fırsatlar karşısında kendi duygu ve tutumlarından etkilenmekte; bu durum ise yalnızlığın süregiden bir süreç olarak ilerlemesine neden olmaktadır. Bu durumda bireyler yalnızlığı deneyimlesin ya da deneyimlemesin, tüm bireyler açısından kişiler arası etkileşim içinde ortaya çıkan ve ilişkilerinin kurulmasını etkileyen önemli bir etken etkileşim içinde çıkan kendini açma sürecidir ve bir sonraki bölümde bundan bahsedilecektir. Yalnızlığın çevrim içi sosyal ağlarla olan ilişkisi ise Çevrim İçi Sosyal Ağlar Üzerine Yapılan Çalışmalar ile Kendini Açma, Yalnızlık ve Etkileşim Kaygısı Değişkenleri bölümünde ele alınacaktır.

1.2. Kendini Açma

Kendini açma, her şeyden önce anlamlı ilişkilerin temelinde yatan ve kişiler arasında gerçekleşen iletişimsel bir olgudur (Wheless, 1976). Bu anlamda Pearce, Sharp, Wright ve Slama (1973) kendini açmayı, kişinin neyi, kiminle konuşacağına dair seçimine dayanan bir iletişim davranışı olarak tanımlamışlardır. Bir başka tanıma göre ise kendini açma, bir kişinin karşısındakiyle, kendisiyle ilgili normalde karşısındakinin ulaşamayacağı bir bilgiyi isteyerek paylaşmasıdır (Worthy, Gary ve Kahn, 1969). Bu süreç, kişinin kendisini diğerlerine bilinir kılmasıdır (Jourard ve

Lasakow, 1958), başka bir deyişle “kendini açma, konuşmacının deneyimlerini bilmesi ve paylaşması için başkasına gönderilen maksatlı bir davet” olarak tanımlanabilir (Pearce ve Sharp, 1973, s.421). Kendini açmanın içine bir insanın kendisiyle ilgili sözlü olarak paylaştığı her bilgi girebilir (Cozby, 1973). Literatürde her ne kadar ilişkisel ve kişisel kendini açma arasında bir ayrım yapıldığı pek görülmemişse de, Baxter’a (1987) göre kişinin sadece kendisini açığa çıkarması kişisel, ilişkinin durumuyla ilgili açılımı ise ilişkisel kendini açmadır. Bu çalışmada kendini açma, hem yalnızlıkla ve etkileşim kaygısıyla olan ilişkisinden ötürü hem de kişilerarası bütün ilişkilerin temel taşlarından biri olduğu düşünüldüğünden dolayı ele alınmıştır.

Pearce ve Sharp (1973) kendini açmada ortaya çıkan bilginin özel ve samimi olması gerektiğini, normalde herkes için kolay ulaşılabilir olmayacak şekilde var olduğunu ve gönüllü olarak ortaya çıktığını bildirmişlerdir. Bu anlamda kendini açma, bir durum karşısında mecburen ortaya çıkan itiraftan veya herhangi bir niyet içermeyen ağızdan kaçırma davranışından ayrılmaktadır.

Kendini açma her şeyden önce iletişim sürecinde belirli bir mesajın aktarımını gerektirir. Buna göre her mesaj bir derecede kendini açma özelliği taşır ve bir bireyin kendisiyle ilgili başkasına aktardığı her mesaj kendini açmadır. Dolayısıyla “Kendini açma süreci, kendini açacak nitelikte bir mesaj yoluyla gerçekleşen bir iletişim sürecidir” (Wheless ve Grotz, 1976, s.338).

1.2.1. Kendini Açmanın Boyutları

Kendini açma; sıklık, süre, dürüstlük, samimiyet, açılma niyeti, mesajın olumlu veya olumsuz olması ve uygunluk gibi özellikleriyle birlikte ortaya çıkar (Wheless ve Grotz, 1976). Daha genel olarak kendini açma boyutları açılan bilginin niceliği anlamında genişlik, niteliği anlamında derinlik ve süresi anlamında uzunluk olarak sıralanmıştır (Cozby 1973). Mesajın bilinçli ve gönüllü olarak paylaşılması, dürüstlüğü gibi boyutlarından da bahsedilmektedir; ancak buradaki dürüstlük mesajın bir gerçeklik içermesinden ziyade kendini açanın karşısındakine kendisini içten bir şekilde bilinir kılma girişimiyle ilgili bir boyuttur (Pearce ve Sharp, 1973). Wheless ve Grotz (1976) beş temel boyut belirlemiştir: (1) bilinçli bir niyetle açılım, (2)

açılımın miktarı, (3) açılımın olumlu-olumsuz olması, (4) açılımın dürüstlük ve doğruluğu, (5) açılımın derinliğinin kontrolü. Ancak mesaj boyutlarının iç içe geçebilen özellikler taşıdığını ve göreceli olarak değerlendirilebilen bir mesajın miktarının hem sıklık hem de derinlik boyutu içinde; mesajın derinliğinin ise algılanan samimiyet, dürüstlük, doğruluk ve bilinçli niyet boyutu içinde yer alabileceğini de belirtmişlerdir.

Kendini açma sürecinde önemli bir boyut olan samimiyetin neye göre değerlendirilmesi gerektiği tartışmalı olmakla birlikte, Wheeless ve Grotz (1976) açılımın derinlik boyutunu, kendini açan kişinin samimiyetini kontrol etmesiyle ilişkilendirmişlerdir ve samimiyetin belirli bir konunun konuşulmasıyla ilgili olmadığını, bir konuşma konusunun diğerinden daha önemli görünüyor olmasının samimiyet ile derecelendirilemeyeceğini söylemişlerdir. Buna göre samimiyette önemli olan kendini açan kişinin kendi açılımını nasıl algıladığıdır. Chelune, Skiffington ve Williams (1981) samimiyetin, kendini açmanın başkaları tarafından algılanma biçimini etkileyeceği için de önemli bir boyut olduğunu belirtmişlerdir. Öte yandan Miller, Berg ve Archer (1983) samimiyetin kendini açan kişinin ya da onun açılımının bir özelliği olarak değil, kendini açmanın yer aldığı etkileşimin bir sonucu olarak görülebileceği şeklinde bir bakış açısı getirmişlerdir. Greene, Derlega ve Mathews (2006) yüzeysel açılımların bile ilişkileri sürdürmede önemi olsa da, ilişkileri geliştirmede asıl önemli olanın kendini açma sırasında ortaya çıkan önemli kişisel bilgiler olduğunu belirterek, samimiyetin temelinin bu bilgilerin ortaya konulmasında yattığını belirtmişlerdir.

Kendini açmanın çevrim içi sosyal ağları kullanma eğilimi üzerindeki etkisi ve çevrim içi ağlar içerisinde kendini açma, Çevrim İçi Sosyal Ağlar Üzerine Yapılan Çalışmalar İle Kendini Açma, Yalnızlık Ve Etkileşim Kaygısı Değişkenleri bölümünde ele alınacaktır.

1.2.2. Kendini Açma ve Karşılıklılık

İletişim, doğası gereği çoğunlukla karşılıklı bir süreci içerir. Kişiler arası ilişkilerin tatmin edici bir şekilde devam edebilmesi, bu karşılıklılık ilkesinin oluşması ile sağlanabilir. Jourard (1958) kendini açmanın yakınlık, sevgi ve güvenle doğrudan

ilişkili olduğunu ve kendini açmanın; diğerinin açılımını alma, hoşlanma, bilmek ve bilinmek ile birlikte ele alınabilecek bir süreç olduğunu belirtmiştir. Buna göre iletişimin taraflarının ortak bir şekilde samimiyeti geliştirmeye çalıştıklarını ve etkileşim bir kere kurulduktan sonra insanların kendilerini karşılıklı olarak ortaya koyduklarını belirtmiştir.

Kendini açma, çoğunlukla sosyal değiş-tokuş (social exchange) ve sosyal nüfuz kuramı (Social Penetration Theory) çerçevesi içinde açıklanmaktadır (Cozby, 1973). Her iki yaklaşım da hem karşılıklılık ilkesine vurgu yapmakta hem de kendini açmayı ele almaktadır. Sosyal Nüfuz Kuramına göre, “Sosyal nüfuz, kişiler arası ilişkilerin gelişiminde bireyler arasında ortaya çıkan karşılıklı davranışı ifade eder” (Taylor, 1968, s.79). Bilgilerin, pozitif-negatif duygulanımların değişimi ve ortaklaşa yapılan aktiveler bu karşılıklı iletişim sürecinin içindedir (Taylor, 1968).

Karşılıklılık, kendini açma süreci içinde önemlidir ancak her zaman ortaya çıktığı söylenemez. Cozby’e (1973) göre kendini açmanın karşılıklı hale dönüşmesi, genelde tanışıklık sürecinin artması ve karşılıklı beğeninin oluşmasıyla beraber gerçekleşir. Taylor (1968), ortak aktivitelerin ve kendini açmanın zamanla birlikte arttığını bulgulamış, ancak bu artışın yakın olmayan bir açılımı içerdiğini; samimi açılımların ise yavaş ve aşamalı bir şekilde gerçekleştiğini belirtmiştir. Bu durumu, ilişkilerin kurulması ve gelişiminde kendini açmanın kaçınılmaz olduğu, ancak daha derin ilişkilerin kurulmasının daha çok zaman gerektirdiği şeklinde yorumlamak mümkündür. Ancak her ne şekilde olursa olsun, sosyal etkileşim süreci, kişiler etkileşimin kazançlarından yararlandığı sürece, karşılıklılığın dolayısıyla kendini açmanın bir şekilde artacağını göstermektedir (Taylor, 1968). Taylor, Altman ve Sorrentino (1969) çalışmalarında 4 ayrı etkileşim aşamasına soktukları grupların, ilk aşamada oldukça fazla kendini açma davranışı gösterdiklerini, ancak sonraki aşamalarda bu davranışın yavaş yavaş ilerlediğini bulgulamışlardır. Collins ve Miller (1994) kendini açmanın miktarındaki artış oranının zamanla birlikte azalmasının oldukça tipik olduğunu söylemişlerdir; ancak kendini açma miktarından ziyade, zamanla geçmiş açılımlardan bağımsız olarak yeni açılımların gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin önemli olduğunu vurgulamışlardır. Çünkü kendini açma miktarı zamanla doğal olarak azalabilse de, kişinin ilişkiyi sürdürme ve kendisini

açmanın karşılığını alma isteği devam ettikçe, birey karşısındakine kendisini açmaya devam edecektir.

Sosyal değişim yaklaşımı ise, kendini açmayı sosyal alış-veriş süreci (exchange process) olarak ele alınmıştır. Buna göre bireylerin kendilerini açtığı kişilerin güvendikleri ve sevdikleri insanlar olduğu ve kendini açmanın bu insanlar tarafından bir ödül ya da olumlu bir kazanım olarak algılanacağı varsayılmaktadır. Karşılıklılık ilkesiyle birlikte en fazla açılımın yine kendini en fazla açan kişilere karşı ortaya çıktığı gösterilmiştir. Bu yaklaşıma göre kendini açmanın ödüllendirici olarak düşünülmesi, açılımın doğası gereği doyum sağlamasından ve dinleyen kişinin karşılık olarak kendini açmasını mümkün kılmasından kaynaklanmaktadır (Whorty ve diğ., 1969). Collins ve Miller'a (1994) göre kendini açma, açılımdaki alış-veriş sürecinin içeriğinden çok daha fazlasını, kendini açan ve karşısındaki kişi arasında ortak bir zemin kurarak sağlar ve bu anlamda kendini açma, kişiler arası ilişkilerde oldukça önemli bir işlev taşır. İletişim sürecinde geçmiş, amaçlar, hobiler, düşünceler, inançlar ve hayaller gibi kişiye ait pek çok özel şeyi içeren bilgilerin karşılıklı alışveriş süreci sayesinde kişiler arasında yakınlık kurulabilir (Chelune, 1987).

Wheless (1976) karşılıklılığı kişiler arasında dayanışma olgusu içinde ele almıştır. Ona göre dayanışma, karşılıklılık ile birlikte güven, sevgi, tutumların benzerliği gibi ilişkiyel özellikleri içermektedir. Dolayısıyla kendini açma ve dayanışma arasında bir bağ olduğunu ve düşünce, duygu ve davranışları benzer olduğu için birbirine yakın olan bireylerin yakınlık kuracağını ve bunun da yakın ilişkiyi yansıtan bir dayanışma sağlayacağını belirtmiş, benzer olmamanın ise sosyal mesafe yaratacağını ve uzak bir ilişkiyi yansıtacağını söylemiştir. Bununla birlikte yakınlık ve benzerliğin her zaman dayanışma anlamına gelmeyebileceğini ya da farklılığın her zaman dayanışma eksikliği yaratmayabileceğini de eklemiştir. Yine de yaptığı çalışma göstermiştir ki kendini açma karşılıklı bir şekilde var oldukça ve arttıkça, ilişkilerdeki dayanışma da artmaktadır. Öte yandan bireylerin fazla dayanışma içinde olmadığı kişilere kendini açmadığı ve bu ilişkilerde yakınlığın az olduğu ortaya çıkmıştır. Dayanışma içinde var olan kendini açma sürecinin ise, hem fazla miktarda hem de derinliğin yani samimiyyetin kontrol altına alınmaya çalışılmadan ortaya çıktığı gösterilmiştir.

Karşılıklı açılım ve yakınlık, kişiler arası ilişkilerin gelişimi açısından oldukça önem taşımaktadır; nitekim Pearce ve diğerleri (1973) arkadaşlık ilişkisinde Worthy ve diğerlerinin (1969) ve Jourard'ın (1958) söylediğinin ötesinde, kendini açmanın hoşlanmayla bağlantısından ziyade, gönüllü bir bağlılıkla ve karşılıklılıkla ilişkisini ortaya çıkarmışlardır. Ancak burada algılanan ve gerçek karşılıklılık arasında bir ayrım yapılmış ve algılanan karşılıklılığın (yani kişinin iletişimde algıladığı uyum ya da benzerliğin) kendini açmada daha belirleyici olduğu belirtilmiştir.

Kendini açmanın karşılıklılığının nasıl gerçekleştiği üç şekilde açıklanabilir; kendini açma karşındaki kişinin güvenini ve kendini açan kişiye karşı hoşlanmasını artırdığından bu kişiden gelecek bir açılımı doğurabilir. İkinci olarak açılımın alıcısı, yakınlığı kurmak ve gelen mesaja olan cevabını ortaya koymak için bir sosyal norma uyum sağlayarak kendini açabilir. Son olarak alıcının kendini açması, kendini ilk açan kişiyi örnek almasıyla gerçekleşebilir (Derlaga ve Berg, 1987).

1.2.3. Bir Kişilik Özelliği ya da Süreç Olarak Kendini Açma

Wheless'e (1976) göre kendini açma, açıklık şeklinde ifade edilebilecek ve bireyin buna dair tercihini ya da yatkınlığını yansıtan bir kişilik özelliğidir. Bu görüşe göre kendini açmaya yatkın bireyler, sosyal mesafenin açılımı engellediği ilişkilerde bu özelliklerini ortaya koyamamaları da, ilişkilerinin çoğunda kendilerini açarlar. Miller ve diğerleri (1983) de kendini açmayı açıklık üzerinden ele almış ve daha açık kişilerin hem kendilerini daha çok açtıklarını hem de başkaları tarafından kendilerini açmak için seçildiklerini göstermişlerdir. Aynı zamanda etkileşimin bütün taraflarının, birbirlerine kendini açmak için belli bir alan sağladıklarını ve iletişim sürecinin etkileşim partnerlerinin kişilikleri tarafından şekillendiğini belirtmişlerdir. Chelune (1987) durumsal faktörlerin etkileşime etkisi olsa da, iletişimde bireysel farklılıkların her zaman ortaya çıkacağını, her bireyin kendi bireysel ve davranışsal yeterliliği içinde iletişimdeki mesajları algılayacağını ve buna göre bir mesaj ortaya koyacağını söylemektedir. Cozby (1973) de kişilik özellikleri çerçevesinde kendini açma ve dışa dönüklük arasında pozitif bir ilişkinin olduğunun varsayılabilirliğini söylemiş ve genel anlamda sosyal nüfuz teorisinin kendini açmaya, belirli kişilik özelliklerinden kaynaklı şekilde gerçekleşen bir süreç olarak baktığını eklemiştir.

Ancak Pearce ve Sharp (1973) kendini açmayı bir kişilik özelliği olarak ele almanın yanıltıcı olduğunu belirtmiş ve etkileşimin tarafları arasındaki bir süreç olarak değerlendirmeyi uygun görmüşlerdir.

Bu görüşlerden yola çıkarak, hem etkileşimin doğasını yani bağlamı, hem de bireylerin ilişkisel becerilerini ve gerçekten kendini açmak isteyip istemediklerini bir arada değerlendirmek, yani kendini açmayı hem bireysel hem de durumsal olarak ele almak daha kapsayıcı bir bakış açısı olacaktır. Bu sebeple bu çalışmada, kendini açma bu şekliyle bütüncül olarak ele alınmış, çünkü etkileşimin ortaya çıktığı ortamın ve kişilerin kendilerini açmaya yatkınlıklarının birbirini etkileyen süreçler olduğu düşünülmüştür.

1.2.4. Kendini Açmayı Etkileyen Faktörler ve Kendini Açmanın Etkileri

Pearce ve Sharp (1973), kendini açmanın iki önemli etkileşimsel özelliğinden bahsetmişlerdir. İlk olarak, öncelikle insanların farklı sosyal bağlamlarda farklı kendini açma örüntüleri izleyebileceğini yani bir etkileşim içinde bireyin bir kişiye kendini açmasının başka insanlara da kendini açacağı veya aynı insana başka zaman tekrar açılacağı anlamına gelmeyebileceğini belirtmişlerdir. İkinci olarak ise bu iletişim sürecinin başlangıcı ve sonucu ile sebep ve sonuçlarını belirlemenin mümkün olmadığını ifade etmişlerdir. Bununla ilişkili olarak Greene ve diğerleri (2006) kendini açmanın, kişinin doyuma ulaşma ya da sosyal destek arama gibi kişisel, başkalarıyla yakınlık ve samimiyet kurma gibi ilişkisel ve başkalarının talep etmesiyle ortaya çıkması açısından da durumsal sebepleri olabileceğini belirtmişlerdir.

Cozby'e (1973) göre kendini açmanın kısıtlanması olarak görülebilecek tedbirlilik ya da mahremiyet isteği gibi aslında yine iletişimin parçası olan ve bu sebeple kendini açma çerçevesinde incelenmesi gereken süreçler vardır. Collins ve Miller (1994) kendini açma yoluyla yakın ilişki geliştirmememizin nedeninin kişilik ya da gerekli sosyal çevrenin oluşturulmamasından ziyade, kişinin mahremiyet veya mesafe isteğinin altında yatabileceğinden söz etmiştir. Greene ve diğerleri (2006) de kendini açmamanın, mahremiyeti ya da belirli bazı sırları koruma isteğiyle ilişkili

olabileceğini, örneğin kişilerin tabu olarak gördüğü meseleleri mahremiyeti kaybetme ya da reddedilme kaygısıyla başkalarıyla paylaşmaktan kaçındıklarını belirtmişlerdir. Bunlar dışında bireylerin sosyal ağlarındaki kişiler ve bu kişilere ulaşma imkânları ve kendi kişisel özellikleri, ilişkilerin yeterince yakın olmaması, açılımın içeriğinin bağlamla ilgisiz olması, açılımın karşıdaki kişiye zarar verme ihtimali gibi olasılıklar kendini açmanın önüne geçebilecek diğer önemli faktörlerdir.

Kendini açma, ilişkilerin gelişimi için gerekli olarak görülen bir süreç olsa da, olumlu sonuçların yanında olumsuz sonuçlar da doğurabilir. Özellikle sosyal bağlamın sınırlarını zorlayarak kendisiyle ilgili çok fazla açılım yapan kişiler veya kendisini geri çekerek neredeyse hiç açılım yapmayan bireyler, kişiler arası ilişkilerde uyumsuz derecede kendini açma örüntüsü göstermiş olduklarında kendilerinden hoşlanılmamasına sebep olabilmektedirler (Jourard, 1958). Collins ve Miller (1994) bu durumun sosyal normlarla açıklanabileceğini ve kendini açmanın çok fazla şekilde ortaya çıktığı durumlarda açılım ve hoşlanma arasındaki ilişkinin bozulabileceğini belirtmişlerdir. Ancak bunun dışında kendini açmanın yüksek düzeyde olması, karşılıklı anlayışın, sosyal desteğin ve kişisel doyumun ortaya çıkmasını ve iletişimin gelişmesini sağlamaktadır (Pearce ve Sharp, 1973). Elbette kendini açmanın yaratacağı etki sadece açılımın miktarıyla ilişkili değildir. Açılımın bağlama uygun olup olmaması, niteliği ve niceliği, içeriği, açılımı yapan kişinin cinsiyeti, karşıdaki kişilerin açılıma verdiği tepki ve kendini açan kişiye dair inançları kendini açmanın nasıl bir sonuç yaratacağını etkileyebilmektedir (Collins ve Miller, 1994). Sonraki bölümde kendini açmanın niceliğini ve derinliğini etkileyen ve kendini açmanın önüne geçebilen faktörlerden biri olan etkileşim kaygısından bahsedilecektir.

1.3. Etkileşim Kaygısı

Kaygı, kişinin yaklaşmakta olan ve engelleyemeyeceğini düşündüğü negatif sonuçlar karşısında korku şeklinde ortaya çıkan bilişsel ve duygusal tepkidir. Sosyal kaygı ise, gerçek veya hayal edilen sosyal durumlar içinde kişinin bireysel değerlendirmeleri sonucu ortaya çıkan kaygıdır (Schlenker ve Leary, 1982, s. 642). Gerçek durum anlaşılabilirliği üzere bireylerin hali hazırda gerçekte içinde bulundukları sosyal karşılaşmaları, hayali durum ise yaklaşmakta olan bir etkileşimi

veya sadece belirli bir etkileşim hakkında düşünmeyi ifade etmektedir (Leary, 1983). Ancak her ne şekilde olursa olsun sosyal kaygı, bireylerin etkileşimden kaçmalarına neden olur (Cheek ve Buss, 1981). Bu çalışmada etkileşim kaygısının kendini açma ve yalnızlıkla olan ilişkisi ve bireylerin çevrim içi ağ kullanmıyor olmalarının gerçek hayattaki etkileşim süreçlerindeki kaygılarından veya kaygısızlık hallerinden etkilenip etkilenmediği incelenmiştir.

Sosyal durumlar, sosyal etkileşime sahne olduklarından insanların birbirleri hakkında bir takım kanılara vardıkları kişiler arası değerlendirmelere de yol açmış olur. Sosyal kaygı içerisindeki insanlar bu kişiler arası değerlendirmeleri gerçek ya da yanıltıcı bir şekilde ön görüp, kendi bireysel değerlendirmelerini oluştururlar. Dolayısıyla kaygılarının ortaya çıkışının herhangi bir rasyonel temele dayanmasına gerek yoktur. Trower ve Gilbert (1989), sosyal kaygının, etkileşimin olumsuz bir sonucu olacağı beklentisiyle ortaya çıktığını, sosyal kaygılı bireylerin bu sonucu bir tehdit olarak algıladıklarını ve bu sebeple kaygıyı deneyimlediklerini söylemişlerdir. Bu tehdidi algılayan kaygılı insanlar, ilişkilerinde olabildiğince korumacı bir şekilde kendilerini ortaya koymakta, dolayısıyla dışlanma veya onaylanmama gibi bir takım riskleri azaltmaya çalışmaktadırlar (Bruch, Hamer ve Heimberg, 1995). Çünkü bu bireyler kendilerine ilişkin korumacı bir sunum yapmayarak etkileşime dahil olduklarında, iletişim hataları yapmaları örneğin gereğinden fazla ve rahatsız edici bir şekilde konuşma ihtimalleri yüksektir. Ancak elbette sosyal durumun gerçekleştiği sahneyi tamamen terk etmek gibi korumacı sunumun şiddetinin son seviyede olduğu durumlarda, sosyal kaygılı birey başkaları üzerinde korktuğunun çok daha ötesinde bir olumsuz izlenim yaratabilir (Schlenker ve Leary, 1985).

Etkileşim kaygısı, sosyal rahatsızlığın sadece duygusal yönünü anlatır, bir diğer deyişle sosyal kaygının öznel yönünü ortaya koyar. Dolayısıyla etkileşim kaygısı kişilerin etkileşim içinde kaçınan veya çekingen davranmasından daha ziyade o şekilde hissetmesi ile ilgili bir süreçtir. Yani etkileşim kaygısı, kişilerin çekingen veya kaçınan davranmasından bağımsız olabildiği gibi o şekilde davranmalarıyla paralel şekilde de ortaya çıkabilir. Dolayısıyla etkileşim kaygısı, bireylerin sosyal etkileşimlerde kaygıyı deneyimleme eğilimine işaret eder (Leary ve Kowalski, 1993). Leary (1983) etkileşim kaygısının, beklenmedik etkileşimler sonucu ortaya çıkan

sosyal kaygı olarak tanımlanabileceğini de belirtmiştir. Bunun dışında kavramsal bakış açısında sosyal kaygı ve etkileşim kaygısı arasında belirlenmiş keskin bir sınırdan bahsetmemiz zor gözükmemektedir. Bu sebeple bu çalışmada bu kavramlar birbirlerinin yerine kullanılacaktır.

Leary (1983) etkileşimden kaçan, sosyal durumlar içinde uygun davranışı sergileyemeyen ancak kendilerini kaygılı olarak tanımlamayan ve de bu konuda kaygı hissetmeyen kişilerin, etkileşimsel kaygı yaşamaktan ziyade sadece içe dönük ya da sosyal beceri eksikliği yaşayan veya çekingen bireyler olduklarını belirtmiştir. Ancak bu bilgi, sosyal beceri eksikliğini sosyal kaygıdan elbette ayırmamaktadır. Hatta sosyal becerileri düşük olan bireylerin genelde sosyal kaygılarının yüksek olduğu görülmektedir (Riggio, Throckmorton ve DePaola, 1990). Birey, başkalarıyla kolayca ve sosyal duruma uygun düşecek bir biçimde iletişime geçemediği zaman, konuşmalar etkileşimin tüm tarafları için rahatsız edici bir hale gelmektedir; bu şekilde sık sık sosyal yetersizlik içinde hareket eden kişiler, sosyal kaygıyı deneyimlemektedir (Schlenker ve Leary, 1985). Cheek ve Buss (1981) sosyal kaygının, sosyal olmakla ilişkili olduğunu, yani sosyalleşmek gibi bir güdüsü olmayan bireylerin etkileşim içinde kaygıyı çok fazla deneyimlemediklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla sosyal kaygı başkalarıyla birlikte olma ve yakınlık kurma isteği içinde olan, ancak bunu beceremeyen kişilerin deneyimlediği bir süreçtir.

Sosyal kaygının bir yönü, başkalarıyla olmak gibi sosyal durumların bizzat içinde yer almaya dair endişeleri yansıtırken, bir diğer yönü bu tarz durumlarla baş edememe, etkileşimde başarısız olma ve eleştirilmeyle ilgili endişeleri yansıtır (Leary ve Kowalski, 1993).

Schlenker ve Leary (1982) sosyal kaygının durumsal ya da bireysel faktörler sebebiyle oluşabileceğini belirtmişlerdir. Etkileşimin doğası gereği ortaya çıkan değerlendirmelerle başarısız bir şekilde başa çıkmanın, sosyal kaygıya neden olduğunu iddia etmektedirler. Bu açıdan başkaları üzerinde belli bir izlenim yaratmak için güdülenmiş olmayan ve kendileri hakkında ortaya çıkacak değerlendirmeleri önemsemeyen kişilerin sosyal kaygı yaşamayacaklarını söylemektedirler. Yani bireylerin hem istedikleri yönde bir izlenim yaratmak için motivasyonlarının ve buna

dair şüphelerinin olması hem de etkileşimin sonucu hakkında düşük beklentiler içinde olmaları, sosyal kaygının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Schlenker ve Leary, 1985).

Olumlu izlenim bırakamama endişesi tek başına bireylerin değerlendirilmeye dair endişelerinden ortaya çıkmayabilir. Başkalarının karakteri, bir diğer deyişle etkileşim ve sosyal ortam içerisindeki gücü, bireyin karşısındaki diğer bireylerin değerini belirleyebilir ve çekici, güçlü veya iyi statülü kişilerle etkileşim içerisine girerken bireyler, etkileşimin sonuçlarını karşılarındaki bu bireylere göre belirleyebilirler. Bu sebeple de etkileşim kaygısı deneyimleyebilirler. Bireylerin özelliklerinin yanı sıra sosyal ortamların özellikleri sosyal kaygıyı etkileyebilir. Belirsizliğin olduğu durumlarda, örneğin bireyler ilk defa içinde bulundukları ortam ya da durumlar karşısında nasıl davranacaklarını bilemediklerinde veya bilseler de bunu gerçekleştirebilecek sosyal beceriden yoksun olduklarında, gergin bir etkileşim biçimi ortaya çıkabilir ve bu durum kişilerin sosyal kaygısını tetikleyebilir. Bu belirsizlik özellikle sosyal ipuçlarını okuyamayan, genelde başkalarına bağımlı olan, etkileşimde ortaya çıkan tepkileri tahmin ve kontrol etme yeteneği düşük bireyler için ortaya çıkması daha olası bir durumdur ve bu sebep ya da sebeplerle bireyler oldukça düşük beklentilerle etkileşime girebilirler. Dolayısıyla sosyal kaygılı bireyler, yaratacakları izlenim üzerinde kontrolleri olmadığını düşünür ve ortaya koydukları sosyal performansları ile gerçekte yaratmak istedikleri izlenim arasında bir fark algırlar. Bunlara ek olarak, bireylerin kendilerini sosyal kaygılı olarak etiketlemesi de, bundan sonraki etkileşimlerinde kaygı yaşamalarına etkide bulunur (Schlenker ve Leary, 1982).

Etkileşim kaygısı yaşayan kişiler başkalarının gözünde olumsuz izlenim bırakmaya ve onlar tarafından olumsuz bir şekilde değerlendirilmeye dair endişe duymaktadırlar. Dolayısıyla bu kişilerin kendileriyle ilgili bu tür kaygıları, uygun sosyal davranışları sergileme yeterliliğinde olsalar dahi devam etmektedir. Çünkü davranışlarının istenen sonucu yaratmayacağını, yani her şekilde olumlu bir şekilde algılanmayacaklarını beklemektedirler (Leary ve Kowalski, 1993).

Sosyal kaygının temelinde yatan olumlu izlenim bırakma isteği ve bununla beraber ortaya konulan kendini sunma süreci iletişimin tüm tarafları arasında karşılıklıdır, dolayısıyla bireyler birbirlerini karşılıklı olarak sunarken, hem kendi sunumlarını hem de karşılarındaki kişilerin sunumunu değerlendirirler ve bunlar birlikte ortaya çıkan süreçler olurlar. Sosyal kaygılı bireyler kendilerini iletişimden kaçınan bireyler olarak tanımlamakta ve kendilerini arzu ettiklerinden daha düşük standartlarda sunduklarını düşünmektedirler. Bu anlamda, kendilerini etkileşimi karşısındaki kişiyle birlikte yürüten, bir anlamda etkileşimin işbirlikçisi olarak değil; itaat eden taraf olarak görmek; karşısındaki kişilerin sunumlarını ise baskın olarak değerlendirmektedirler. Sosyal kaygılı olmayan kişiler ise, kendilerini sosyal kaygılı bireylerle olan etkileşimlerinde gerçekten baskın olarak görmek; iletişimi başlatmayan bu bireyler karşısında iletişimi başlatmaktan çekinmemektedirler (Trower, Sherling, Beech, Harrop ve Gilbert, 1998). Dolayısıyla sosyal kaygılı kişilerin hem kendileri hem de iletişimin diğer tarafı hakkındaki izlenimleri, sosyal kaygılı olmayan kişileri bir anlamda bu izlenimler doğrultusunda hareket etmeye yönlendirmektedir. Etkileşimde kaygı yaşamayan bireyler her ne kadar iletişimi karşılıklı ve işbirliği içinde gerçekleşen bir süreç olarak görseler de söz konusu durum onları en azından iletişimi sürdürmek için yönlendirici olmaya itmektedir. Sosyal kaygılı olmayan bireyler ise daha itaatkar, karşısındakinin fikirlerine mümkün olduğunca katılan ve etkileşimi kolay kolay başlatmayan kişiler olarak, iletişimde güvenli bir pozisyonu tercih etmektedirler (Schlenker ve Leary, 1985).

Sosyal kaygı, sosyal geri çekilmeyi, aşağılık duygusunu ve kendi yönelimli olmayı ortaya çıkarabilir (Schlenker ve Leary, 1982). İletişimde garipsenecek şekilde suskun ya da kaçınan davranma sosyal kaygıya genelde eşlik etmektedir (Leary, 1983). Sosyal kaygılı bireylerin kaçınan ya da geri çekilme davranışları, sosyal olarak beceri eksikliklerinin daha az görünür olmasını sağladığı ve dolayısıyla garipsenme ihtimali olan tepkilerinin önüne geçebileceği için, iletişim içinde doğabilecek olumsuz sonuçların azalmasını sağlamaktadır (Schlenker ve Leary, 1985). Alden ve Phillips (1990) de sosyal kaygılı insanların kendilerini sosyal kaçınan ve iletişimde kendinden emin olmayan şekilde tanımladıklarını söylemiştir. Bu bireyler kendilerini suçlamaya eğilimli olup, kendilerine dair sosyal açıdan yetersiz oldukları izlenimine sahiptirler.

İletişimden kaçmadıkları durumlarda ise, gerçekten de olumlu olmayan tepkiler almaları olasıdır çünkü başkaları tarafından konuşulması zor ve sempatiklikten uzak kişiler olarak algılanırlar. Sosyal kaygılı bireyler etkileşim içerisinde kaygılarının etkisinde hareket ettikleri için, iletişimdeki partnerleri tarafından daha farklı ve bir bakıma uyumsuz algılanmaktadırlar, bu da karşısındaki kişi tarafından sevilme ihtimallerini düşürmektedir (Papsdorf ve Alden, 1998).

Etkileşim içindeki ipuçlarını okumakta ve tepkisini duruma uygun bir şekilde şekillendirmekte sorun yaşayan bireyler, etkileşim kaygısı yaşamaya daha eğilimli olurlar. Bu etkileşimin beklenmedik doğasının bu bireyler üzerindeki etkisidir. Zira bu bireyler kendilerini etkileşime hazırladıkları durumlarda, örneğin bir konuşma yapmadan önce planlı bir şekilde hazırlanma şansları olduğunda sosyal kaygıyı deneyimlemeyebilirler. Bu her etkileşimin farklı bir doğası olmasıyla ilişkili bir süreçtir. Çünkü her ne olursa olsun, etkileşimin biçimlerinin her birinde insanlar o bağlam ve de karşısındaki kişilerin tepkileri doğrultusunda kendi tepkilerini ayarlamak isterler; dolayısıyla kaygılı bireyler bazı etkileşim biçimlerinde kendi tepkilerini ayarlama konusunda zorluklar yaşamaktadır (Leary, 1983).

Etkileşim kaygısı yaşayan bireyler istedikleri izlenimi yaratamadıklarına ve/veya yaratamayacaklarına dair endişelerine paralel olarak sosyal dışlanma konusunda da endişeler yaşarlar. Bu da bir yere dahil olamama ve beraberinde yalnızlık algısını ortaya çıkarır. Bu kişiler ortak aktivitelerden ziyade bireysel aktiviteleri tercih eder, kaçınmadıkları sosyal durumlarda ise arka planda kalmaya çalışırlar. Bu anlamda etkileşim kaygısı yaşayan kişilerin dışa dönük olmadığını söylemek de mümkündür (Leary ve Kowalski, 1993).

Bireylerin başkalarıyla olan iletişim biçimini ve ilişkilerini etkilediğini gördüğümüz üç önemli değişken olarak yalnızlık, kendini açma ve etkileşim kaygısının birbirleriyle olan ilişkisi ve ilişkileri birlikte nasıl etkilediği bir sonraki bölümde ele alınmıştır.

1.4. Yalnızlık, Kendini Açma ve Etkileşim Kaygısı Arasındaki İlişki

Yalnızlık ve kendini açma birbirini döngüsel olarak etkileyen bir süreç olarak ele alınmalıdır. Bu süreç, hissedilen yüksek düzeyde yalnızlık ve düşük düzeyde kendini açma gibi aynı anda ortaya çıkan süreçler olarak da düşünülebilir. Her iki süreç de kişilerin sahip olduğu ilişkiler çerçevesinde değerlendirilebilir. Örneğin kişilerin yakın ve doyurucu ilişki olarak algıladıkları bir etkileşim süreci içinde bulunması, daha az yalnız hissetmelerini ve samimi boyutta kendilerini açmalarını sağlar (Stokes, 1987). Bu açıdan kendini açma ve yalnızlık arasındaki güçlü ilişki, sosyal ilişkilerin niceliğinden ziyade niteliğinin yalnızlık üzerinde daha etkili olduğunu göstermektedir (Franzoi ve Davis, 1985).

İlişkilerde algılanan yakınlığın veya samimiyetin eksikliği, yalnızlığın deneyimlenmesinde büyük bir rol oynar. Kendini açmak, ilişkileri derinleştirmek için temel bir yol olduğundan ve derin ilişkilerin eksikliği yalnızlıkla son derece ilişkili olduğundan yalnızlık ve kendini açma arasında güçlü bir bağ olduğu söylenebilir. Normlar başka kişilerle neleri paylaşmanın uygun olup olmadığını belirlediğinden, insanları fikirleri, hisleri ve ihtiyaçları konusunda iletişim kurmaktan da yoksun bırakarak yalnızlığı tetikleyebilir (Stokes, 1987). Chelune ve diğerleri (1980) bireylerin sosyal beceri eksikliğinden kaynaklanabilecek şekilde sosyal normları iyi değerlendiremediğini ve bu yüzden kendini açma konusunda başarısız olduklarını söylemektedir. Benzer şekilde Solano ve diğerleri (1982) sosyal bağlamın belirli bir düzeyde kendini açmayı uygun hale getirdiğini ve kendini açmanın bu düzeye göre beklenenden az olmasının yalnızlıkla ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum sadece düşük düzeyde kendini açmayla ilişkili değildir; yalnız insanlar ya gerekli düzeyde kendini açmayabilmekte ya da çok fazla düzeyde kendilerini açabilmektedirler.

Stokes (1987) yalnızlığı etkileyen durumsal ve kişisel faktörleri hatırlatarak, kendini açma için de bu faktörlerin öne sürülebileceğini söylemiştir. Buna göre durumsal faktörler, açılımın kime ve hangi ortamda yapılacağı gibi özellikleri belirlediğinden, kendini açma sürecindeki samimiyeti ve derinliğini etkilerken, kişisel faktörler, bireyin kendini açmaya yatkınlığıyla ilişkilidir. Örneğin kişisel bir özellik

olarak dışa dönüklüğün, kendini açmayı desteklediği ve bu özelliğe sahip insanların daha çok kendilerini açtıkları ve daha az yalnız oldukları belirtilmiştir. Dolayısıyla yalnızlık ve kendini açma, bireyler arasında farklılaşan faktörler olarak görülürse, ikisinin de benzer kişilik özellikleriyle ilişki içinde olduğu varsayılabilir; örneğin dışa dönüklüğün hem yalnızlığı ve kendini açmayı etkilediği düşünülebilir.

Yalnız bireyler, yalnız olmayan bireylere göre farklı kendini açma özellikleri göstermekte, içlerini tamamen dökebildikleri gibi hayatlarının gizledikleri yönleri konusunda son derece hassas ve suskun da olabilmektedirler (Peplau ve Perlman, 1982). Berg ve Peplau (1982) yalnız bireylerin (araştırmalarında kadınların) yakınlık kurmaktan uzak, kendini açmak istemeyen ve başkalarına karşı ilgi duymadıklarından, onlardan gelen açılımları da dinlemek istemeyen insanlar olduklarını ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde Chelune, Sultan ve Williams da (1980) yalnız bireylerin özellikle yeni ilişkilerde kendini açma konusunda oldukça zorlandıklarını belirtmişlerdir. Franzoi ve Davis (1985) ise özellikle akran ilişkilerinde yalnızlık ve kendini açma arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve yalnızlık arttıkça kendini açmanın azaldığını söylemişlerdir. Öte yandan Jones ve diğerleri (1981) yalnızlıkla kendini açma arasında anlamlı olmasa da negatif bir ilişki bulmuşlardır; ancak anlamlı bir ilişki çıkmamasının nedeni kişilerin hali hazırdaki kendini açma düzeyleri yerine geçmişte yaşadıkları kendini açma deneyimlerini incelemiş olmaları olabilir. Daha sonraki yıllardaki çalışmalar ise, kendini açma ve yalnızlık arasındaki ilişkinin varlığının alan yazında artık kabul görmüş olabileceğinden ötürü, tek başına kendini açma ve yalnızlığı değil, bunlarla ilişkili olabilecek etkileşimsel diğer faktörleri incelemeye odaklanmıştır. Örneğin, bağlanma kaygısı yaşayan ve bağlanmaktan kaçan bireylerin, kendilerini açmakta oldukça zorlandığı ve sonuçta yalnızlığı deneyimledikleri görülmüştür (Wei, Russell ve Zakalik, 2005). Ayrıca geçici olarak değil, süregelen bir şekilde deneyimlenen yalnızlığın kendini açmanın önüne geçtiği ve bu sürecin yakın ilişkilerin gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği de belirtilmiştir (Arpin, 2015).

Bireyin tek başına kendini açması, yalnızlığın hissedilmesinin önüne geçen bir etken değildir, kendini açmanın karşılıklı doğası yalnızlıkla olan ilişkisini daha sağlam bir şekilde ortaya koyar. Stokes (1987), kendini açmanın alıcı tarafından nasıl karşılandığının yalnızlığı etkilediğini, özellikle de negatif bilgilerin paylaşımında

karşıdaki kişilerin kabulünün ve karşılık olarak kendini açmasının yakınlığı artıracağını ve dolayısıyla yalnızlık algısına yol açmayacağını veya hissedilen yalnızlığın azalacağını söylemektedir. Üstelik bu süreç kendini açmanın tekrarlanmasını da sağlamaktadır.

Kendini açma, yakın ilişkileri kapsayan bir süreçtir (Franzoi ve Davis, 1985) ve başkalarının kendilerini tanımasını istemeyen insanlar, yalnız olmaya ve doyurucu ilişki geliştirememeye meyillidir (Berg ve Peplau, 1982; Stokes, 1985). Ters şekilde, yalnızlığa meyilli insanlar da olumsuz duygulanımlarının etkisiyle yakın ilişki kurmakta oldukça zorlanır ve kendini açma konusunda tedbirli davranırlar ya da bundan tamamen kaçınırlar (Stokes, 1987).

Jones ve diğerleri (1981) yalnızlık ve kendini açma arasındaki ilişkinin üç şekilde açıklanabileceğini söylemişlerdir. Birincisi yalnızlıkla ilişkili davranışlar ve yalnızlığa dair duygulanımlar ilişkilerin gelişimini engellediği için, kendini açma gerçekleşmez ya da yeterince derin şekilde gerçekleşmez. İkincisi yalnızlığın reddedilme ya da uygun tepkiyi görmeme korkusunu ortaya çıkarması sosyal risk almayı ve dolayısıyla kendini açmayı engeller. Üçüncüsü yalnızlıkla birlikte ortaya çıkan duygulanımlar sosyal beceriyi olumsuz bir şekilde etkilediği için kendini açma sürecini de olumsuz bir şekilde etkileyecektir. Bununla birlikte yalnızlıktan kaçınmak için paylaşma ihtiyacı içinde olan kişiler, kendilerini açmayı arttırabilir (Komarovsky, 1974). Ancak bu ihtiyaçların karşılanmaması durumunda, bireylerin hissedilen yalnızlığı sürecektir (Stokes, 1987).

Yalnızlığın, başkaları tarafından anlaşılmama hissiyle yakından ilişki olduğu düşünülürse, başkalarından gerekli sosyal destek ya da anlayışı alamayacaklarını düşünen yalnız bireyler, kendini açmayı bir risk olarak görmektedirler (Stokes, 1987). Bu açıdan yalnız bireyler kendilerini açmalarının sonuçlarına dair yüksek düzeyde etkileşim kaygısı deneyimleyebilirler ve kaygının yalnızlığa eşlik etmesi de yakın ilişkilerin gelişmesini ve kendini açmayı engellemektedir (Jones ve diğ., 1981).

Ancak yine de şunu belirtmek gerekir ki; kendini açma ve yalnızlık arasındaki ilişki, bu olgulara sosyal kaygı eşlik etmese de ortaya çıkabilecek kadar kuvvetlidir. Yani kendini açma düzeyleri yüksek ve yalnızlık algıları düşük bireylerde sosyal kaygı

olabileceği gibi, tersi yönde bir ilişki de mümkündür (Bruch, Kaflowitz ve Pearl, 1988).

Benzer bir güçlü ikili ilişkiyi sosyal kaygı ve kendini açma arasında da görmek mümkündür. Her iki faktör de kişilerin kendi etkileşim kalıplarının bir parçası olduğundan, sosyal kaygı ve kendini açmanın birbirini etkileyen bir ilişki yapısına sahip olduğu düşünülmektedir. Reno ve Kenny (1992) etkileşimin bu iki yönünü sosyal ilişki modeli çerçevesinde ele almıştır. Buna göre sosyal kaygılı insanların özellikle yabancılar karşısında veya yeni durumlarda kendilerini kolayca açmadıklarına dikkat çekmişler ve aynı zamanda iletişimin diğer üyeleri tarafından da kendilerini daha az açan, kendileri hakkında olabildiğince az bilgi veren insanlar olarak algılandıklarını göstermişlerdir. Benzer şekilde Post, Wittmaier ve Radin (1978) de sosyal kaygılı bireylerin hem daha az hem de daha samimiyetsiz bir düzeyde kendilerini açtıklarını ortaya koymuşlardır. Bu bireyler kişisel ve duygusal paylaşımlar yapmaktan uzak durmaktadırlar. Kendini açmanın bu yönüyle sınırlandırılmasının, bireylerin yaşadığı değerlendirilme korkusundan kaynaklanabildiği söylenebilir. Nitekim sosyal kaygılı bireylerin açılımın içeriğinden bağımsız olarak kendilerini açmaya genel anlamda gönülsüz olduklarını görülse de, bu bireyler için olumsuz değerlendirilme korkusunun özellikle derin paylaşımların önüne geçtiği daha sonraki çalışmalarda ortaya konulmuştur (Leary, Barnes ve Griebel, 1985). Snell (1989) açılımın derinliği kadar, etkileşim sürecinin diğer üyelerinin de bu süreçte etkili olduğunu; sosyal kaygılı bireylerde kendini açmanın, hem açılımın içeriği hem de açılımın yapılacağı hedef kişiye göre değiştiğini cinsiyet farklılığı üzerinden ortaya koymaya çalışmıştır. Örneğin sosyal kaygılı erkeklerin kadınsı konularda kadınlara karşı, sosyal kaygılı kadınların ise erkeksi konularda erkeklere karşı kendilerini açmak istemediklerini göstermiştir. Bu anlamda sosyal kaygılı bireylerin yetersiz hissettikleri konular ve kişiler karşısında kendilerini açmaktan kaçındığını söylemek mümkündür.

Özellikle yakınlık kurmaya etkisi açısından kendini açmanın karşılıklılık prensibi de göz önüne alınırsa, etkileşim kaygılı bireyler yakın ilişkiler kurma konusunda başarısız olmaktadır. Kendini açtıkları zaman ise sosyal kaygılı olmayan bireylere nazaran az ve yakınlığı kurmaya etkisi olmayacak şekilde kendilerini açarlar ki bu da açılımın karşılıklı bir süreçte ilerlemesinin önüne geçer. Aynı zamanda sosyal

kaygılı bireylerin kendilerini açma düzeylerine ilişkin değerlendirmeleri yanlıştır ve bu durum iletişimin diğer tarafındaki kişilerin açılımlarına uygun bir yakınlıkla karşılık vermelerini engeller. Yani sosyal kaygılı bireylerin hem kendilerini koruma güdülerini hem de yakınlığı değerlendirecek ve ayarlayacak sosyal beceriden yoksun oluşları, yakın olmayan açılımlara gereğinden fazla bir yakınlıkla, yakınlık gösteren açılımlara ise yakın olmayan bir şekilde kendilerini açmalarına neden olabilir. Kısacası yakınlık düzeyi ne olursa olsun sosyal kaygılı bireylerin karşılıklı açılım içerisinde yer almakta zorlanmaları, iletişimde duygusal olarak ayrışmalarına ve yakın ilişkiler geliştirmelerine engel olmaktadır. Bu anlamda sosyal kaygılı bireylerin iletişim sürecini ve genel olarak açılımları hatalı bir şekilde değerlendirmelerinin, kendilerini açma deneyimlerinin az olmasından kaynaklandığı düşünülebilir (Meleshko ve Alden, 1993).

1.5. Çevrim İçi Sosyal Ağlar Üzerine Yapılan Çalışmalar ile Kendini Açma, Yalnızlık ve Etkileşim Kaygısı Değişkenleri

Online sosyal ağlardan bahsetmeden önce sosyal ağın tek başına ne anlam ifade ettiğinden bahsetmek gerekir. En genel tanımıyla sosyal ağ, insanların düzenli olarak etkileşimde oldukları ve onlar için anlamlı kişileri kapsayan çevredir. Kişinin sosyal ağının boyutu yani kendini kaç kişiye gerçekten yakın hissettiği önemli olduğu gibi, ağın yoğunluğu (sıklığı) yani ağ içerisindeki üyelerin birbiriyle olan bağlantıları da sosyal ağın önemli bir değişkenidir. Sıkı bir ağa sahip bireyler, bir ilişki topluluğunun parçası olduklarından ve etkileşimde oldukları insanlarla karşılıklı, önem taşıyan ilişkiler kurduklarından, bu kişiler kendilerini pek fazla yalnız hissetmemektedirler (Stokes, 1985).

de Jong Gierveld ve diğerleri (2006) kişinin istediği sosyal ağın standardını belirleyen normatif çevre olduğunu ve değerlerle birlikte sosyal ağa dair fikirlerin geliştiğini söylerler. Yani bireylerin sahip olduğu sosyal ağ, başkalarının birbirleriyle kurduğu ilişkilerden etkilenir. Birey için arkadaşlıkların nasıl kurulacağı, bu arkadaşlıkların niteliği, ilişkilerden alacağı doyumu değerlendirme şekli bir anlamda diğerlerinin ilişkilerinden etkilenir. Örneğin bir kişinin bir çevrim içi flört sitesi aracılığıyla romantik ilişki kurması ve bu durumu kolayca benimsemesinin sebebi,

kendisinden başka kişilerin de bu tür ilişkiler kurmasının, o kişinin düşüncesinde böyle ilişkiler kurabileceğine dair bir ihtimal yaratması olabilir.

Çevrim içi sosyal ağ siteleri, kullanıcıların kendi profillerini istedikleri gibi oluşturmalarına ve sitedeki diğer kişilere paylaşımlarını açmalarına, onlarla iletişime geçmelerine ve sosyal ağlarını görünür bir şekilde ortaya koymalarına izin veren web tabanlı hizmetlerdir (Boyd ve Ellison, 2008). Sosyal ağ sitelerinin kişiler arasında aktif iletişim sağlaması ve başkalarının hayatında olup bitenleri takip etmeyi/gözlemlemeyi kolaylaştırması bakımından çevrim dışı ilişkileri tamamladığı söylenebilir (Burke, Marlow ve Lento, 2010). Çevrim içi ağlar, kişilerin kurmuş oldukları arkadaşlık ilişkileriyle temas halinde olmasını ve yeni arkadaşlıklar oluşturmalarını sağlamasıyla, bireylerin sosyal ağlarını, bu ağlardan aldıkları sosyal desteği ve bir anlamda iyi oluş hallerini etkileyebilecek güce sahiptir (Burke, Kraut ve Marlow, 2011). Çevrim içi ağların en önemli özelliği, kişilerin kendileriyle ilgili neredeyse istedikleri her şeyi paylaşabildikleri profiller oluşturmalarına imkân tanınması olduğundan; birinin imajı, kendisi hakkında yaydığı bilgilerin başkaları tarafından algılanış biçiminden etkilenmektedir (Kisilevich, Ang ve Last, 2011).

Sosyal ağ sitelerinden günümüzde en bilinir olanı Facebook'tur. Facebook, genç yetişkinlerin sosyal ağlarının artık temel bir parçası haline gelmiştir (Burke ve Ruppel, 2015). Facebook 2004 yılında, kurucusu Mark Zuckerberg tarafından sadece üniversite öğrencilerinin, üniversite tarafından verilen kendi mail adresleriyle üye olabildikleri bir çevrim içi sosyal ağ sitesi olarak kurulmuştur. Kurulan ilk çevrim içi sosyal ağ olmasa da, Facebook kendisini sosyal platform olarak tanıtan ilk sosyal ağıdır (Ulus, 2010). 2006 yılında kullanıcı profilini genişletmeyi amaçlayıp kendine ait bir mail adresi olan herkesin üye olabileceği bir ağı dönuşen Facebook, o yıllardan bu yana gittikçe daha çok kişinin kullanıcısı olduğu ve neredeyse herkesin günlük hayatının bir parçası haline dönuşen bir sosyal ağ olmuştur. Günümüzde Facebook'un dünya çapında toplamda 1 milyar 650 milyon kullanıcısı bulunmaktadır (Facebook Statistics Directory, 2016). Türkiye'de ise 39 milyon kullanıcı Facebook'u kullanmaktadır (<http://www.dailysabah.com/life/2015/09/07/39-million-log-on-to-facebook-in-turkey-daily>).

Literatürde çevrim içi sosyal ağlar üzerine yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun bu sitelerin kullanıcılarıyla yapıldığı görülmektedir. Bu alanda ilk çalışmalar genelde internetin bireyler üzerindeki etkilerine odaklanmışlardır. Daha sonraki yıllarda ise çalışmalar, çevrim içi ağların etkisi ve çevrim içi ağ kullanmaya neden olan güdüler, çevrim içi ağlardaki ilişkiler ve bu ağların ilişkiler ve kullanıcılar üzerindeki etkileri gibi daha bütüncül bir bakış açısı içinde ele almaya çalışmıştır.

İnternet ortamındaki iletişim, bireylerin birbirleriyle bağlantı kurmalarını sağlayan ve kişiler arası iletişim ile kitlesel iletişim arasındaki farkı neredeyse yok eden bir iletişim şeklidir (Parks ve Floyd, 1996). Çevrim içi ilişkiler özellikle genç nesil için yeni bir deneyim olmaktan çıkmıştır (Wilson, Fornasier ve White, 2010). Son yıllarda, özellikle son 10 yılda, çevrim içi ağlar üzerinden ilişki kurulumu, sıra dışı olmaktan çıkıp genel bir olgu haline gelmiştir. İnsanların yeni ilişkiler kurmak için interneti kullanmak istemelerinin sebepleri, çevrim içi ilişki bağlamındaki güdülenmelerini belirler. Bu güdülenmelerden önemli olanlardan bazıları, yeni insanlarla tanışma fırsatı, iletişimin daha kolay şekilde gerçekleşmesi, merak, sosyal destek ve günlük hayattaki ilişki eksikliklerini sosyal açıdan telafi etme arayışı, gerçek dünyadan kaçma ve cinsel partner aramadır. Gerçek dünyadan sanal dünyaya kaçma amaçlı internet kullanımında bireyler başkalarıyla kurdukları diyaloglar sayesinde keyif almaya ve rahatlamaya çalışmaktadırlar (Wang ve Chang, 2010). Çevrim içi ağlar içerisinde insanlarla daha kolay tanışma fırsatı bireylerin bu ağları seçmelerinde etkilidir (McKenna, Green ve Gleason, 2002). Çevrim içi ağ üyelerinin büyük bir kısmı, sanal ortamda tanıştıkları insanlarla gerçekte de kişiler arası iletişimi sürdürmekte ve bu ilişkilerin bir kısmı romantik boyutta olmaktadır (Parks ve Floyd, 1996). Bunun yanında Boyd ve Ellison (2008) kişilerin çevrim içi ağları sadece ilişki kurmak için değil, var olan ilişkilerini sürdürme amaçlı kullandıklarını belirtmişlerdir. Nitekim sosyal ağ sitelerinden biri olan Facebook'un insanlarla irtibatta kalma amacıyla bir iletişim kanalı olarak kullanıldığı görülmüştür (Biçer, 2014; Wesseling, 2012).

Ellison, Stenfeild ve Lampe (2007) de diğer sosyal ağ sitelerinden farklı olarak, Facebook'un yeni ilişkilerin oluşmasını sağlamaktan ziyade var olan ilişkileri pekiştirmeye hizmet ettiğini belirtmişlerdir. Özellikle Facebook'un sosyal tatmin

sağladığı durumlarda kullanıcıların bu ağı kullanım sıklığı artmaktadır (Biçer, 2014). Öte taraftan Hei-Man (2008), Facebook kullanıcılarının yeni ilişkiler kurmak amaçlı da çevrim içi ağda bulunduklarını söylemiştir. Ulusu (2010) kullanıcıların hem var olan arkadaşlarıyla iletişimde kalma hem de yeni insanlarla tanışma güdüsüyle genel olarak bir sosyal ağın içinde bulunma amaçlı Facebook kullandıklarını, yanı sıra eğlenmeyi de amaçladıklarını ortaya koymuştur. Ekşi, Erden, Erdoğan ve Yılmaz'ın (2013) çalışması ise kullanıcıların hem eğlenme hem de arkadaşlarıyla daha çok iletişim kurup bilgi edinme amacıyla olduklarını belirtmişlerdir.

Teknolojinin getirdiği yeni iletişim biçimleri artık hemen herkesi kolay erişilebilir bir pozisyona getirmiş, daha önceki nesiller için hayal bile edilemez nitelikte bir dünya yaratmıştır. (Marche, 2012). Bu erişilebilirlik durumu ile çevrim içi ağlarda oluşturulan profiller ve bu profillerin ve paylaşımların içeriği Sheldon'a (2008) göre “bana bak” neslini doğurmuştur. Biçer de (2014), Facebook kullanıcılarının bu ağı kullanırken göz önünde olmayı istediklerini, aksi halde iletişim ve ilişki türlerinden dolayısıyla sosyal sermayelerinden uzakta bulunacaklarına dair endişe ettiklerini; hatta buna paralel olarak bu çevrim içi ağda bulunmayan kişilerin dışlandığını belirtmiştir. Buna göre kişiler, çevrim dışı yaşamları ile çevrim içi yaşamları arasında bir ayrım yapmadıkları gibi, çevrim içi iletişim şekli de yüz yüze iletişime baskın gelmeye başlamaktadır.

Yüz-yüze kendini açma alınacak tepkilerin öngörülemez olması açısından idare edilmesi daha zor bir süreci içerir. Yüz yüze gerçekleşmeyen kendini açma süreci ise insanlara kendini daha rahat ifade etme olanağı tanımaktadır. Bunun dışında kendini açmanın özel bir ortam yerine kamusal/ortak alan gibi sınırları daha geniş bir alanda gerçekleşmesi, kendini açanın mahremiyet kaygısını taşımadığını ve karşısındakilerin tepkisini söz konusu ortama göre vermelerini sağlamak istediğini gösterebilir (Greene ve diğ., 2006). Kendini açmanın ortak alanda gerçekleşmesi, kişinin sosyal ağındaki herkesi bunun parçası olmaya davet etmeye çalışmasıdır. Bu anlamda kamusal alanda kendini açma, iletişimi dışarıya açık hale getirdiğinden ilişkileri de dışarıdan birbirine bağlar (Baxter, 1987).

Çevrim içi sosyal ağlar yapısı ve ürettikleri içerikle (örneğin kullanıcıların kendilerini hakkında bilgi paylaşımıyla), kişiler arasında doğrudan iletişim kurulmasına izin veren özelliğiyle karşılıklı olarak kendini açmayı, ilişkileri sürdürmeyi ve ilişkiler oluşturmaya teşvik eder (Burke ve diğ., 2011). Parks ve Floyd (1996) çevrim içi ilişkilerde bireylerin kendilerini açma düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu söylemişlerdir. Yüz yüze iletişimde kendilerini açma düzeyleriyle karşılaştırıldığında, çevrim içi ağlarda kullanıcıların daha çok kendilerini açmaları, bu kişilerin zaman içerisinde çevrim içi ortamda yakın ilişkiler kurabileceklerine işaret edebilir (Joinson, 2001).

Çevrim içi ortamda kişilerin kendilerini açma şekilleri tamamen kendi kontrolleri altındadır ve bu durum çevrim içi ağlarda kişilerin eşit bir şekilde ilişkiye başlamasını ve sonrasında kendilerine dair istedikleri şekilde bir portre çizmelerini sağlar. Ancak kişiler sadece istedikleri bilgileri sunduklarından çevrim içi ortamdaki kendini açma, çevrim dışı ortamda kendini açmadan daha farklıdır, örneğin başka bireylerin kendini açan kişilere dair kendini açma içeriğini tamamlayacak başka bilgiler edinmemeleri durumu söz konusudur. Bu yüzden çevrim içindeki kişiler hakkında tam anlamıyla gerçek bilgiler edinilmesi mümkün olmayabilir ve bu durum da bireylerin edindiği bilgiler üzerine kendi imajlarını eklemesine, dolayısıyla başkasının gerçekçi olmayan bir halini kurgulamasına da neden olabilir (Bonebrake, 2002). Yine de özellikle iletişim içerisinde kırılgan olan bireyler gibi belli özellikte kişiler için çevrim içi ortam, daha az riskli bir çevre olduğundan, çevrim içi ağlar kendilerini açabilecekleri güvenli bir çevre olabilir (Bareket-Bojmel ve Shahr, 2011).

McKenna ve diğerleri (2002) sahip olduklarını düşündükleri özellikler üzerinden, gerçek bir şekilde, yani Carl Rogers'ın gerçek benlik terimini yansıtacak şekilde kendilerini açan insanların, daha güçlü çevrim içi ilişkiler kurduklarını ve bu kişilerin ilişkilerini çevrim dışında da sürdürmek istediklerini ortaya koymuşlardır. Üstelik bu tarz ilişkiler yüz yüze kurulan ilişkilerden daha dayanıklı bile olabilir, çünkü çevrim içi iletişimin yapısı bireylerin kendilerini bu şekilde açmalarına izin verir. Araştırmacılar ayrıca sosyal kaygılı ve yalnız insanların çevrim içi iletişimde kendilerini daha iyi ifade ettiklerini ortaya koymuşlardır. Bu tez çalışmasında Facebook kullanıcısı olmayan kişilerin kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri bir

çevrim içi ağa dahil olmamış olmalarının, sosyal kaygı ve yalnızlığı deneyimleyip deneyimlemedikleriyle olan ilişkisi önemli bir inceleme konusudur. Söz konusu ağın kullanıcısı olmayan kişilerin, kendilerini alternatif ortamlar aramaya itecek derecede bir yalnızlık ve etkileşim kaygısı içinde olup olmadığını belirlemek bu çalışmanın amaçlarından biridir.

Çevrim içi ağlardan biri olan Facebook iletişimde hızlı geri bildirim verme özelliğiyle, benlik değerlerini sürekli onaylama/değerlendirme ihtiyacı duyan bireyler için kullanışlılık sağlar (La Sala, Skues ve Grant, 2014). Üstelik bu geri bildirimler, hem yüz yüze iletişime göre daha az olduğundan hem de insanların gerçekten oradaki mevcudiyetini şart koşmayan bir süreç içerdiğinden; bireyler için tehdit edici olmayan bir kendini açma ortamı oluşturur (Leung, 2002).

Yalnızlık ve çevrim içi ağlar arasındaki ilişkiler incelendiğinde alan yazındaki çalışmalar, çevrim içi ağların yalnızlığa neden olabildiği gibi, bireylerin algıladıkları yalnızlıklarının da onları çevrim içi ağ kullanmaya yöneltebileceğini belirtmektedir.

Yoğun internet kullanımı, çevrim içi ağların sıklıkla kullanılması anlamına gelmese de, araştırmalar çevrim içi ağ kullanıcılarının bu ağları sık sık ziyaret ettiğini söylemektedir; bu bir anlamda yoğun internet kullanımına da işaret etmektedir. İnternet kullanımı arttıkça çevrim dışı ilişkilerin zayıfladığı ve kullanıcılarda yalnızlık deneyimine (Deniz, 2010; Kraut ve diğ., 1998) ve kullanıcıların günlük hayatta daha çok kaygı hissetmelerine yol açtığı bulunmuştur (Kraut ve diğ., 1998). Ancak bunu takip eden çalışmaları, Kraut ve diğerleri (2002) çevrim içi ağ kullanımının değil kişisel özelliklerin olumsuz sonuçlara yol açabildiğini, örneğin dışa dönük olmayan insanların çevrim içi iletişim kurmalarıyla çevrim dışı ilişkilerden soyutlanarak yalnızlığı daha çok deneyimlediklerini ortaya çıkarmışlardır. Burke ve diğerleri (2010) ise sahip oldukları ilişkilerle arzuladıkları ilişkiler arasında fark algılayan yalnız bireylerin, çevrim içi ağlarda başkalarının ürettikleri içeriğe bir anlamda maruz kaldıklarından, yalnızlık seviyelerinin arttığını belirtmişlerdir. Amichai-Hamburger ve Ben-Artzi de (2003) günlük hayattaki ilişkilerinden yeterli doyum alamayan ve yakın ilişkiler kuramayan bireylerin internet ortamında alternatif ilişki şekillerini görmelerinin, yalnızlığı deneyimlemelerine yol açabildiğini bulmuşlardır.

McKenna ve Bargh (2000), çevrim dışı ilişkilerde kendilerini yansıtmakta zorlanan bireylerin, çevrim içi ilişkileri bir sosyal telafi süreci olarak tercih ettiklerini söylemişlerdir. Ancak çevrim içi ağlarda ilişkilerin benzerlik üzerinden ve kolayca kurulması, kişilerin aynı sürecin arayışına çevrim dışı ortamda da girmelerine ve bu konuda başarısız olduklarında yalnızlığı deneyimlemelerine neden olabildiği belirtilmektedir (Bonebrake, 2002).

Bunların yanında yalnızlık, internet kullanımıyla olan ilişkisinde bir sebep olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Örneğin düşük düzeyde algılanan sosyal destek ve dolayısıyla yüksek düzeyde algılanan yalnızlık, yoğun internet kullanımının habercisi olabilir (Oktan, 2015). Moody de (2001) özellikle algılanan duygusal düzeyde yalnızlığın internetin yoğun bir şekilde kullanımıyla olan pozitif yönde ilişkisini ortaya koymuştur. Bu anlamda sosyal ilişkilerden kaçan yalnız insanlar için Facebook farklı, diğer bir deyişle alternatif bir dünya sunmaktadır; çünkü bireyler sosyal iyileştirme ya da sosyal telafi ihtiyacı içinde çevrim içi ağlar aracılığıyla doyum almaya çalışabilirler (Lemieux, Lajoie ve Trainor, 2013). Sosyal etkileşimlerinden yeterli doyum alamayan kişiler çevrim içi ağ iletişimini tercih ederek, gerçek hayat ilişkilerindeki eksikliklerini kapatır ve bir yandan yalnızlık duygularından bir yandan da kendilerinde sosyal kaygı yaratan ilişkilerden uzaklaşmış olurlar (Ebeling-Witte, Frank ve Lester, 2007). Nitekim Amichai-Hamburger ve Hayat'ın (2011), 13 ülkede yaptığı çalışma, internet kullanımının, kullanıcıların çevrim dışı sosyal ilişkilerine olumsuz bir etkisi olmadığını, hatta olumlu etkilerinin olabileceğini göstermiştir. Çevrim içi sosyal ağ kullanıcıları, bu ağlar sayesinde başka insanlarla olan bağlantılarını güçlendirebilmekte ve algıladıkları yalnızlık seviyeleri düşmektedir (Burke ve diğ., 2010). Kalpidou, Costin ve Morris (2011) de, Facebook kullanımının, bireyler için hem ilişkiler geliştirmelerini sağlamaları hem de ilişkilerini sürdürmelerinde etkisi olması açısından bir tatmin yarattığını ve kullanıcıların çevrim dışında sosyal uyumlarını da olumlu yönde etkilediğini bulmuşlardır. Ryan ve Xenos (2011) da Facebook kullanıcısı olanların, kullanıcı olmayanlara göre kendilerini sosyal olarak daha az yalnız hissettiklerini bulmuşlardır. Bütün bu araştırmaların ışığında, bu çalışmadaki katılımcıların algıladıkları yalnızlık düzeylerinin, çevrim içi ağ kullanıcısı

olmamaları, dolayısıyla bu alternatif dünyaya girmeyerek Facebook'u bir sosyal telafi şeklinde kullanmamaları ile ilişkili olup olmadığına bakılmıştır.

Yüz yüze iletişim kurmakta zorlanan kişiler, çevrim içi ağlarda daha rahat bir şekilde iletişime geçebildikleri için bu ağları tercih etme eğilimleri yüksek olabilir. Çünkü çevrim içi etkileşim, yüz yüze etkileşim sırasında alınan sosyal riski barındırmamaktadır (Leung, 2002). Ancak Bonebrake (2002), sosyal kaygı ve yalnızlık ile çevrim içi ilişkiler kurma isteği arasında bir ilişki bulamamıştır. Bununla birlikte çevrim içi ilişkileri daha kolay bir şekilde kuran kişilerin çevrim dışı ilişki süreçlerinde sosyal beceri eksikliği yaşayabileceklerini belirtmiştir. Çünkü gerçekte ilişkilerin geliştirilmesini sağlayan sosyal beceriler, çevrim içi ilişkilerde, özellikle kişiler kendilerine benzer diğer kişilerle iletişime geçtiklerinde, birey tarafından sorgulanmayabilir.

Leung (2002) da yalnız bireylerin, çevrim içi iletişim yoluyla algıladıkları yalnızlıklarını azaltmaya çalışmadıklarını, yeni ilişkiler aramadıklarını ortaya koymuştur; ancak yalnızlık, kendini açmanın biçimini etkilemekte; yalnız bireyler, çevrim içi ilişkilerinde kendilerini samimi olmayan şekilde, negatif özellik ya da düşüncelerini yansıtarak ve kendileri hakkında çok detay vermeden açmaktadırlar. Çevrim içi iletişim araçlarını yoğun şekilde kullanan kişiler ise, kendilerini açarken kontrollü olsalar bile iletişime daha açık insanlardır ve daha samimi bir şekilde kendilerini açmaktadırlar.

Çevrim içi sosyal ağların yoğun bir şekilde kullanımı, yüksek düzeyde etkileşim kaygısına işaret etmektedir (Özgür, 2013). Çevrim dışı ortamda iletişim kurmak istemeyen, yüz yüze iletişimden korkan, etkileşim kaygısı içindeki bireyler, kendilerini daha az yalnız hissetmek için Facebook kullanmaya eğilimlidirler. Ancak çevrim dışı ortamdaki ilişkilerden kaçmayan kişiler de çevrim içi yakın ilişkiler kurabilmektedirler (Sheldon, 2008).

Sosyalleşme isteğinin sosyal kaygı üzerinde olumsuz bir etkisi vardır. Çünkü bazı bireylerin etkileşim başlatma ve sürdürme becerilerindeki eksiklikleri, sosyalleşme güdülerini doyuramamaktadır. Ve bu durum çevrim içi sosyal ağlarda da ortaya çıkmaktadır. Nitekim çevrim içi ağları iletişim amaçlı kullanan kişilerin, bu

ağları bu amaçla kullanmayan kişilere kıyasla daha yüksek etkileşim kaygısı deneyimlediği bulgulanmıştır (Baltacı, İşleyen ve Özdemir, 2012). Bu sonuçlar, bu kullanıcıların yüz yüze etkileşimi başaramadıkları için çevrim içi ağları seçtiklerini, ancak sosyal beceri eksikliklerinden dolayı çevrim içi ağlarda da ilişki kuramadıklarını ve dolayısıyla etkileşim kaygısını yeniden deneyimledikleri şeklinde yorumlanabilir. Nitekim yoğun bir şekilde etkileşim kaygısı deneyimleyen bireylerin yüz yüze etkileşimlerinde yaşadıkları rahatsızlık duygusunu telafi etmek için Facebook kullandıkları, ancak bu bireylerin Facebook kullanırken de kaygıyı deneyimledikleri başka çalışmalarda da ortaya konulmuştur (McCord, Rodebaugh ve Levinson, 2014). Bunun sebebi etkileşim kaygılı bireylerin Facebook’u etkin bir şekilde kullanmamaları, genelde başkalarını takip etmeleri ve dolayısıyla sosyal kaygılarını arttıracak ve kötü düşüncelere yol açacak şekilde, başkaları gibi olamadıklarına dair sosyal karşılaştırmalar yapmaları, kendi hayatları için ulaşamayacakları yüksek sosyalleşme standartları geliştirmeleri olabilir (Shaw, Timpano, Tran ve Joorman, 2015).

Facebook kişiler arası etkileşimde bulunma yönünde hiçbir engel koymadığından, özellikle çevrim dışı ilişkilerinde kendilerine güvenmeyen bireylerin iletişim başlatmalarını teşvik edebilir (Ellison ve diğ., 2007). Çevrim içi ilişkilerde kullanıcıların kendilerine benzer kişilere ulaşmasının daha kolay olması, kişinin çevrim içi ağlardaki ilişkilerde daha rahat olmasını, normalde deneyimlemesi güç rollere bürünmesini, kişiliğinin ortaya çıkarmaktan çekindiği yönlerini ortaya koymasını sağlayabilir (Bonebrake, 2002). Sosyal ağlarına yeterince dahil olamayan, ilişkilerini geliştirmek için yeterli sosyal beceriden yoksun ve başkalarıyla olan etkileşimlerinde rahat olamayan bireyler, Facebook yoluyla sosyal ağlardaki kişiler hakkında bilgi edinebilir ve bu doğrultuda onlarla daha kaygısız bir iletişim şeklini çevrim içinde sürdürebilir (Burke ve diğ., 2011).

Ancak etkileşim kaygılı bireylerin günlük hayatta kendilerini korumacı bir şekilde ortaya koyma eğilimleri Facebook kullanımlarını da etkileyebildiğinden, bu kişilerin Facebook’ta da kendilerini koruma endişesi ile ortaya koymaları ve olumsuz değerlendirilme kaygılarını burada da devam ettirmeleri mümkündür. Bu bireyler günlük hayatta olduğu gibi Facebook’ta da tatmin edici ilişkiler kuramamaktadırlar.

Başarısız etkileşimleri deneyimlemek, bireylerde etkileşim kaygısını arttırmakta ve etkileşim kaygıları arttıkça da bireyler başarısız etkileşimler içinde bulunmaya devam etmekte; kısacası bu bir psikolojik döngü olarak sürmektedir (Burke ve Ruppel, 2015).

Tıpkı etkileşimde kaygılı olan bireyler gibi, yalnızlık düzeyi yüksek olan Facebook kullanıcıları da bu sosyal ağ içerisindeki iletişim sıklığını azaltmaktadırlar (Aydın, Muyan ve Demir, 2013). Bu kişiler bu sosyal ağ sitesinde daha çok zaman geçirmekle birlikte, pasif bir kullanımı tercih etmektedirler (Ryan ve Xenos, 2011).

Alan yazında çevrim içi sosyal ağ kullanıcısı olmayanlarla yapılan çalışmalar çok azdır. Turan ve Göktaş'ın (2011) çalışması, Facebook kullanmayan öğrencilerin siteyi vakit kaybı olarak gördüklerini, siteye dair güvenlik endişeleri olduklarını ve sitenin asosyalleşme ve bağımlılığa sebep olduğunu düşündüklerini göstermiştir. Hargittai (2007) ise kampüste az vakit geçiren ve ailesiyle beraber yaşayıp akranları hakkında daha az bilgiye sahip olan öğrencilerin, çevrim içi sosyal ağ siteleri aracılığı ile etkileşimde kalmaya hevesli olmadığını belirtmiştir; bu kişiler çevrim içi sosyal ağ sitelerinde vakit harcamayı tercih etmemektedir. Bu durum, fiziksel olarak sosyal destek ağlarından uzakta olan bu kişilerin bu durumu benimsediği ve sosyal ağların içerisindeki arkadaşlarıyla başka araçlar aracılığıyla etkileşime geçmek üzere güdülenmedikleri şeklinde yorumlanabilir. Ljepeva, Orr, Locke ve Ross (2013) ise Facebook kullanmayan kişilerin farklı iletişim tercihleri ve kendini açma şekillerinden dolayı çevrim içi ağları kullanmıyor olabileceklerini ve ayrıca bu kişilerin kendilerini yakın arkadaşlık ilişkilerine de adamadıklarını belirtmişlerdir.

Bu çalışmada, çevrim içi sosyal ağ sitelerinden biri olan Facebook'un kullanıcısı olmayan kişilerin, sadece neden söz konusu sosyal ağı kullanmadıklarını değil, Facebook kullanmamalarıyla ilişkili olarak bu kişilerin yalnızlık algılarını, etkileşim kaygılarını ve kendini açma biçimlerini incelemek amaçlanmıştır. Alan yazında çevrim içi ağ kullanıcıları arasında yapılan ve yukarıda bahsedilen çalışmalarda bu değişkenlerin sıklıkla ortaya çıktığı görülmektedir. Bu sebeple, çevrim içi ağ kullanıcısı olmayan kişiler özelinde de bu değişkenlerin etkisi merak edilmektedir. İnternetin ortaya çıkışı ve dolayısıyla artık çevrim içi ağ kullanımı gibi bir olgudan bahsedebilmemiz, çevrim içi ağ kullanmayan kişileri ayrı bir grup olarak

konumlandırmaktadır. Bu ağlar içerisinde yer almak belli bir tercihin sonucu olabileceğinden ötürü, bu çalışmada çevrim içi ağlara katılmamanın da bir tercih olabileceği varsayılmıştır. Dolayısıyla bu tercihin derinlemesine ele alınması için bu değişkenlerin de incelenmesi değerli görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. AMAÇ

Bu çalışmanın temel amacı, çevrim içi sosyal ağ sitelerinden biri olan Facebook'un kullanıcısı olmayan bireylerin yalnızlık algıları, etkileşim kaygıları ve kendini açma şekillerini incelemektir. Bu çalışmanın temel sorusu, Facebook kullanıcısı olmayanların yalnızlık algıları, kendini açma biçimleri ve etkileşim kaygıları ile bu kişilerin Facebook kullanıcısı olmamaları arasında belirli bir ilişki olup olmadığını, bu özellikleri taşıyan bir örneklem bağlamında derinlemesine incelemektir.

Literatürdeki çalışmalar çoğunlukla çevrim içi sosyal ağ sitesi kullanıcıları üzerine eğilmektedir. Bu anlamda yapılan çalışmalar incelendiğinde, yalnızlığın çevrim içi sosyal ağların kullanımına dair yordayıcılığı tartışmalı sonuçlar vermekte, yalnızlığın çevrim içi ağların kullanılması eğiliminin ortaya çıkmasının nedenlerinden biri olabileceği gibi, bu ağların kullanımı sonucu ortaya çıkan bir olgu da olabileceği görülmektedir. Nitekim etkileşim kaygısının da çevrim içi sosyal ağların kullanımındaki rolü net değildir. Ancak kaygı düzeyi yüksek bireyler için daha rahat bir etkileşim ortamı oluşturacağından ötürü, bu bireylerin bu tür ağları kullanmaya eğilimli oldukları genel bir kanı halini almaktadır. Ayrıca çalışmalarda genelde çevrim içi sosyal ağ kullanıcılarının, çevrim içi ortamda kendilerini açma şekillerinin daha rahat ve çevrim dışı ortamdaki kendilerini açma örüntülerinden farklılaşarak ortaya çıktığı görülmüştür. Çevrim içi ağ kullanıcılarında yalnızlık, kendini açma ve etkileşim kaygısının incelendiği bu araştırmaların bulgularına dayanarak ve alan yazında çevrim içi sosyal ağ sitesi kullanıcısı olmamayı tercih edenler üzerine erişebildiğimiz çalışmaların az sayıda olması nedeniyle, bu araştırma için aşağıdaki problemler belirlenmiştir.

1. Facebook kullanıcı olmayan kişilerin Facebook kullanmama sebepleri nelerdir? Bu kişilerin, Facebook'a ve Facebook ortamında kurulan ilişkilere bakış açıları nasıldır?
2. Facebook kullanmayan kişilerin yalnızlık algıları nasıldır?

3. Facebook kullanmayan kişilerin genel olarak kendilerini açma konusundaki görüşleri nelerdir? Bunlar ile kuramsal boyutlar arasında nasıl ilişkiler vardır?
4. Facebook kullanıcısı olmayan kişilerin, genel olarak ilişkilerde yaşanabilecek etkileşim kaygısı konusundaki görüşleri nelerdir?
5. Facebook kullanmayan kişilerin algılanan yalnızlık, sosyal ilişkilerde yaşanan etkileşim kaygısı ve kendini açma biçimleri arasında ne tür ilişkiler bulunmaktadır?
6. Facebook kullanmayan kişilerin çevrim dışı ortamdaki sosyal ağ ilişkileri nasıldır?
7. Facebook kullanıcısı olmayanların yeni ilişkiler kurma konusunda görüşleri ve deneyimleri nelerdir?
8. Katılımcılar, Facebook kullanıcısı olmamak ile çevrim dışı ortamdaki ilişkiler ve iletişim biçimleri arasında ne tür bağlantılar kurmaktadır?

3. YÖNTEM

3.1. Veri Toplama

3.1.1. Örneklem/ Katılımcılar

Bu çalışma kapsamında katılımcılara amaçlı örneklem yoluyla ulaşılmış ve katılımcıların araştırmaya dahil edilmesi için ya hiç Facebook hesabı açmamış olmaları ya da Facebook hesaplarını kapatmayı tercih etmiş olmaları kriteri belirlenmiştir. Facebook kullanıcılarının genel yaş ortalaması dikkate alınarak, yaşları en az 18, en fazla 40 olan katılımcılara ulaşmak hedeflenmiştir. Bu şartlar bağlamında ulaşılan toplam 13 katılımcının yaşları 18 ile 37 arasında değişmekte olup, çoğunluğunu 20'li yaşlardaki katılımcılar oluşturmuştur. Katılımcıların 7'si kadın, 6'sı erkektir. Katılımcıların 5'i üniversite mezunu ve çalışan, 1'i üniversite mezunu ve işsiz, 6'sı üniversite öğrencisi ve 1 katılımcı ise lise son sınıf öğrencisidir.

3.1.2. Veri toplama Araçları

3.1.2.1. Kişisel Bilgi Formu/ Demografik

Bu form araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup, katılımcılardan yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, ekonomik durum ve yaşadıkları yer bilgisi alınmıştır.

3.1.2.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacının üzerine eğilmek istediği konular hakkında önceden hazırladığı soruları sorduğu, gerektiğinde daha fazla bilgi edinmek için ek sorular da yöneltebildiği bir görüşme türüdür. Görüşmeci isterse soruların sırasını değiştirebilir, bazı konular hakkında daha ayrıntılı bilgi isteyebilir veya bazı soruları görüşme sürecine bağlı olarak sormayabilir. Önemli olan araştırma probleminin kapsadığı konu alanlarını es geçmemektir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme için hazırlanan soruların bir kısmı araştırma probleminden yola çıkılarak tasarlanmış; bir kısmı ise Russel, Peplau ve Cutrona'nın (1980) geliştirip Demir'in (1989) Türkçe'ye uyarladığı UCLA Yalnızlık Ölçeği ve Leary ve Kowalski'nin (1993) oluşturup Çoşkun'un (2009) Türkçe'ye uyarladığı Etkileşim Kaygısı Ölçeğinde kullanılan sorulardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın katılımcılarıyla yapılan görüşmelerin öncesinde, soruların işleyip işlemediğini tespit etmek ve eklenebilecek sorular varsa onları belirlemek için pilot görüşmeler yapılmıştır. İstanbul Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak çalışan ve biri yüksek lisans tez döneminde, diğeri doktora dönemi ders döneminde ve yaşları 26 olan 2 katılımcıyla yapılan pilot görüşmeler sonucunda sorular son halini almıştır. Pilot çalışmalar sonucunda 6. soru grubundaki “İlişkileriniz sanal olsaydı aldığınız tatmin farklı olur muydu?” sorusu katılımcılardan birinin günlük hayatta kendini ifade etme ve sanal ortamda ifade etme üzerindeki karşılaştırması sonucu eklenmiştir. Önceden “kendinizi bir grubun parçası olarak hissediyor musunuz?” şeklinde olan yalnızlıkla bağlantılı 9. sorunun yeterli olmadığı görülmüş ve soru genişletilmiştir;

ayrıca aidiyet sadece gruplar arasında ortaya çıkan bir süreç olmadığından ve katılımcılar da hem birey hem de grup düzeyinde aidiyet cevapları verdiği için soru direkt olarak bir yere ait hissedip hissetmedikleri şeklinde sorulmuştur.

Görüşme süresi içinde katılımcılara aşağıdaki sorular yöneltilmiştir. 2., 3., 4., 6., 10. ve 11. sorularda sonda soru diye ifade edilen, yani katılımcılardan yeterli ve/veya açıkça cevap alınmadığı düşünülen durumlarda ek olarak sorulan sorular eklenmiştir.

1. Neden Facebook kullanmıyorsunuz? Facebook ile ilgili genel olarak düşünceleriniz nelerdir?
2. Facebook üzerinden arkadaşlık kurma/arkadaş edinme ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Sonda sorusu: Facebook üzerindeki ilişkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?
3. Genel olarak kendi arkadaşlık ilişkilerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? Sonda sorusu: Onlarla neler paylaşıyor, neler hakkında konuşuyorsunuz? Onlarla iletişim kanallarınız neler?
4. Arkadaşlarınıza kendinizi ne kadar yakın hissediyorsunuz? Sonda sorusu: Onlarla paylaşımınızda gözettiğiniz bir sınırınız var mı, varsa bu nasıl bir sınır?
5. Çevrenize karşı kendinizi özgürce ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz? Bu anlamda ilişkilerinizi yeterince tatminkâr buluyor musunuz? İlişkileriniz sanal olsaydı aldığınız tatmin farklı olur muydu?
6. İnsanlarla olan ilişkilerinizde kendinizi rahat hissediyor musunuz? Kendinizi kaygılı veya çekingen hissettiğiniz durumlar/ ortamlar var mı? Sonda sorusu: Biraz anlatır mısınız?
7. Kendinizi çevrenizle ne kadar uyum içinde hissediyorsunuz? İyi tanındığınızı, yeterince anlaşıldığınızı, dinlenildiğinizi hissediyor musunuz?
8. Yeni insanlarla tanışmaktan hoşlanır mısınız? Yeni arkadaşlarla tanışma şekliniz nasıl oluyor ve ilk adımı kim atıyor? Hangi sıklıkla yeni arkadaşlar edindiğinizi düşünüyorsunuz?
9. İhtiyaç duyduğunuzda yanınızda birini bulabiliyor musunuz? Kendinizi bir yere ait hissediyor musunuz?

10. Genel olarak ilişkilerinizi düşündüğünüzde nasıl konum alırsınız? Sonda sorusu: Yani sizce arka planda kalmayı mı yoksa öne çıkmayı mı tercih ediyorsunuz?
11. Günlük yaşamınızda vaktinizi nasıl geçirmeyi tercih edersiniz? Sonda sorusu: Yani boş kaldınız diyelim, ne yaparsınız?
12. Son olarak Facebook kullanmamanız çevrenizle olan ilişkilerinizi sizce etkiliyor mu ve etkiliyorsa nasıl etkiliyor?

3.2. İşlem

Bu araştırmada görüşmeler her bir katılımcı ile bire bir olarak gerçekleştirilmiş ve ses kaydı ile kaydedilmiştir.

Araştırmanın amacı katılımcılara önceden sözlü olarak anlatılmış ve daha sonra araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarına dair bir onam formu imzalatılmıştır. Onam formunda istedikleri zaman görüşmeyi kendilerinin de sonlandırabileceği katılımcılara hatırlatılmıştır.

Katılımcıların kişisel bilgi formunu doldurmalarının ardından görüşmeye başlanmıştır. En kısa görüşme 11 dakika, en uzun görüşme ise 66 dakika sürmüştür. Ortalama görüşme süresi 30 dakika olarak hesaplanmıştır.

Görüşmelerin 11'i İstanbul Üniversitesi'nin Psikoloji Bölümündeki bir çalışma odasında gerçekleştirilmiş, 2'si ise katılımcıların kendi koşulları ve istekleri gereği bir kafe ortamında gerçekleştirilmiştir.

Görüşmelerin yazı dökümü sadece araştırmacı tarafından yapılmış olup gizlilik gereği harf ve sayı ile ayrıştırılmış ve görüşmecilerin görüşme sırasında söylediği herhangi bir isim olduğunda söz konusu isimler yazı dökümünde değiştirilmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Bu araştırmada içerik analizi tekniklerinden biri olan tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Kategorisel analiz olarak da adlandırılan tematik içerik analizi, veriler içerisinde tema ve örüntüleri analitik tekniklerle arama sürecidir (Glesne, 2013, s.

259). Tematik analiz, mesajın belli birimlere bölünmesini ve ilgilendiğimiz yönünü kodlayarak belli kategorilere ulaşılmasını; dolayısıyla mesajdan anlamlı örüntüler ortaya çıkarılmasını gerektirir. Kategorilerin homojen, ayırt edici, objektif, bütünsellik taşıyan, amaca uygun ve anlamlı olması gerekir (Bilgin, 2006, s. 19).

Tematik analizde veriler önceden belirlenmiş kavramlara göre veya verilerden çıkarılan kavramlara göre açık veya kapalı şekilde kodlanabilir. Bunlardan ilki araştırmanın kuramsal çerçevesinin belirli ve net olduğu durumlarda, ikincisi ise belirli bir kuramsal temelin olmadığı durumlarda uygulanmaktadır. Bu ikisini bir araya getiren kodlama çeşidi ise genel bir çerçeve içinde yapılan kodlamadır. Buna göre araştırmacı, araştıracağı konu çerçevesinde bir kısım kod, tema ya da kategorileri önceden belirleyebilir ve analiz sürecinde önceden belirlenenin dışında ortaya çıkan kodları da analize dâhil eder (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu araştırmada genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama şekli seçilmiş olup; analiz sürecinde temaların bir kısmı, örneğin yalnızlıkla ilişkili kavramlar önceden kapalı yaklaşımla belirlenmiş, Facebook ve diğer çevrim içi ağlara bakış açılarını, kendini açma süreçlerini, arkadaşlık ilişkilerini belirleyen temalar ise açık yaklaşım kodlama biçiminden yararlanılarak ortaya çıkarılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Facebook Kullanmama Sebepleri

Araştırmanın analizi sürecinde ilk oluşturulan kategori “Facebook Kullanmama Sebepleri”dir. Katılımcıların neden Facebook kullanmadıklarına dair sorulan sorudan hareketle bu kategori altında “Facebook’un Özelliklerine Dair Sebepler” ve “Çevrim İçi İletişimin Bir Parçası Olmak İstememe” temaları ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu temalar altında, belirlenmiş olan alt temalar da içeriğin bir parçası olarak incelenmiştir. Bu temalar aşağıdaki tabloda görülmektedir (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Facebook Kullanmama Sebepleri Kategorisinin Tema ve Alt Temaları

Kategori	Tema	Alt Tema
Facebook Kullanmama Sebepleri	Facebook'un Özelliklerine Dair Sebepler	Güvenlik Endişesi
		Zaman Alıcı Olması
		İşlevsel Olmaması
		Bağımlılık
	Çevrim İçi İletişimin Parçası Olmak İstememe	Kendi hayatını paylaşmak istememe
		Çevrim İçi iletişimden hoşlanmama
		Başkalarının hayatını görmek istememe

4.1.1. Facebook'un Özelliklerine Dair Sebepler

Bu tema kapsamında, katılımcılar Facebook kullanmama sebeplerini Facebook'un nitelikleri üzerinden temellendirmiştir ve buradan hareketle “güvenlik endişesi”, “zaman alıcı olması”, “işlevsel olmaması” ve “bağımlılık” şeklinde alt temalar belirlenmiştir.

4.1.1.1. Güvenlik Endişesi

Bu alt tema kapsamında katılımcıların Facebook kullanmayı güvenilir bulmadıkları için bu çevrim içi sosyal ağ sitesinin kullanıcısı olmadıkları görülmektedir. Katılımcılardan 4'ünün dile getirdiği bu endişeye dair alt temanın örnekleri aşağıdaki cevaplarda görülmektedir.

“yurtdışında özellikle facebookla ilgili ıı belirli komplo teorilerinin ortaya çıkması ı facebookta böyle bir face recognition yazılımlarının olduğu ve özellikle amerikada devletin istediği zaman facebooktan kişilerin özel bilgilerini alıp kendi istihbarat işlemleri için kullanabiliyor olduğu ile ilgili bilgiler bununla ilgili şeyler googlela da ilgili çıktı ikisi aynı zamanda aynı zamanlarda konuşuldu ee bir diğeri facebookta pazarlanan şeyin kullanıcılar olduğunu fark etmem çok geç fark ettim bunu

facebook kullanıcılarının ürün aslında facebookun ürünleri olduğunu u facebookun şirketlere kullanıcılarının kullanıcıları ilgi alanlarına göre gruplayarak u kullanıcıları şirketlere pazarladığı ve şir- ya kullanıcıların isimlerin ve bilgilerin şirketlere verdiği yani şirketlerin reklamlarını belirli spesifik reklamları belirli spesifik kullanıcılara verdiğini fark etmem önemli oldu” (K4, 32 yaşında, çevirmen).

K4, kişilerin Facebook’da paylaştıkları bilgilerin hem istihbarat güçleri tarafından hem de reklam şirketleri tarafından kullanılabileceğini; çünkü Facebook’un kullanıcılarının bilgilerini güvenle saklamadığını söylemiştir.

“yani toplum açısından herkesin uygun gördüğü ve uygun görmediği kişilikler mutlaka vardır mesela bu uygun görmediğiniz kişiliklerin sizi rahatsız etmesi size ne bileyim sözde tacizde bulunması bu tarz şeyler facebookta genel olarak yaşanan durumlardan bi tanesi benim gözlemlediğim kadarıyla” (K10, 18 yaşında, öğrenci).

K10 ise, güvenlikle ilgili endişesini daha farklı bir açıdan ortaya koymuş ve güvenilir olmayanın Facebook’un diğer kullanıcıları olabileceğini ve sözgelimi bir kullanıcının başka bir kullanıcının sınırlarını çiğneyebileceğini, tacize varan rahatsız edici durumlar yaşanabildiğini ve yaşanabileceğini belirtmiştir.

4.1.1.2. Zaman Alıcı Olması

Katılımcıların bu alt temaya giren cevapları, Facebook’un onlar için zaman isteyen bir çevrim içi sosyal ağ sitesi olduğunu göstermektedir.

“Sadece eve gidip internete girip sadece f harfine basıp işte facebook çıkınca facebooka girip vakit öldürdüğümü fark ettim dedim yani bu benim için gerekli bi şey değil kullanmamaya başladım o günden sonra kapattım” (K12, 26 yaşında, inşaat mühendisi).

“Zaten yani ister istemez oraya hiçbi şey yapmasan bile facebooka girdikten sonra vaktini alıyor epey bi süre ya bundan dolayı kullanmıyorum” (K13, 30 yaşında, bankacı).

Facebook kullanıcısı olmayı önceden deneyimlemiş olan K12'nin, bu çevrim içi sosyal ağ sitesinin üyesi olmanın kendisi için “vakit öldürücü” bir eylem olduğunu fark ettiğini ve bunu gereksiz bulduğunu dolayısıyla Facebook kullanmayı zaman kaybı olarak algıladığını görebiliyoruz. K13 ise, site aktif olarak kullanılmadığında bile Facebook kullanmanın vakit aldığını söylemiştir.

4.1.1.3. İşlevsel Olmaması

Bu alt tema içeriğinde katılımcıların hâlihazırda var olan sosyal ağlarına zaten erişebildikleri için Facebook'un onlar açısından ihtiyaç duyulmayan bir araç olduğu görülmektedir. Bu açıdan katılımcıların Facebook'u bir iletişim aracı olarak gördüklerini ve kendi hayatlarında bir işlevi olmadığını söyleyebiliriz.

“yani gerek duymuyorum ya öyle söyliyim hani zaten tüm arkadaşlarım yanımda zaten hani facebook üzerinden de bi şeyler yapmaya gerek görmedim hani o yüzden” (K7, 20 yaşında, öğrenci).

Görüldüğü üzere K7, arkadaşlarının yanında olduğuna vurgu yapmış, bu anlamda Facebook'a arkadaşlara ulaşma aracı işlevi yüklemiş ancak kendisinin bu tür bir erişim aracına ihtiyacı olmadığını belirtmiştir.

“facebookun bu konuda bi işlevi yok tamamen u artı lükse giren bi şey smse girebildiyseniz veya whatsapp whatsapp çok çok çok şu an gündemde hani hani kullanmayanı çok çok az kaldı bunlarla bi iletişim kuruyorum insanlarla” (K5, 22 yaşında, öğrenci).

“yakın bi arkadaşım la bi daha konuşurken şey dedi işte abi işte bi şekilde insanlarla iletişim halinde kalıyorsun işte insanlar ordan görüşmeler planlıyor işte ne bileyim u bu tür şeyler de oluyo o zaman böyle bi düşünmüştüm ya evet çok da mantıksız değil ama bu çok kısa sürmüştü bi şimdi sen öyle sorunca o aklıma geldi u sonra şey dedim diye konuşmuştuk yani arasın abi o zaman yani istiyosa arasın yani telefon diye bi şey var arasın o yüzden çok üzerine düşündüğüm bi şey olmadı” (K11, 28 yaşında, çalışmıyor).

K5, başka iletişim araçlarının varlığı üzerinden Facebook’u kendisi için işlevsiz olarak nitelendirmiş, bununla bağlantılı olarak Facebook kullanmayı gereksinim sınırlarının dışında olarak tanımlamıştır. K11 de benzer şekilde başka iletişim araçlarının var olduğunu ve Facebook’un bu anlamda muhakkak gerekli bir şey olmadığı düşüncesini “telefon diye bir şey var” diyerek ortaya koymuştur.

“az arkadaşım var onlarla zaten çok uzun süredir görüşüyorum fakat sayı olarak çok fazla arkadaşım olmadığı için facebooka gerek duymuyorum onlarla iletişime farklı yollarla da geçebilirim” (K2, 23 yaşında, satış temsilcisi).

K2 de başka iletişim araçlarını kullandığını belirtmiş, ancak sahip olduğu arkadaş sayısı çok olmadığı için de Facebook’u kullanmadığını söylemiş, bu anlamda Facebook’a arkadaş çevresi geniş olan insanlar için işlevi olan bir araç olma özelliği atfetmiş ve bu işlevin kendisi için anlam taşımadığını belirtmiştir.

4.1.1.4. Bağımlılık

Bağımlılık alt temasında, Facebook kullanmanın bağımlılık oluşturduğunu söyleyen katılımcıların cevapları örnek olarak sunulmuştur.

“bir son sebep de facebookun o zamanlar bi bağımlılık haline gelmeye başladığını fark etmem oldu bilgisayar açıyorum sürekli facebookla uğraşıyorum orada yani bunları fark ettiğim zaman facebookun hayatıma fazla müdahale ettiğini düşünmeye başladım ondan sonra kullanmayı bıraktım” (K4, 32 yaşında, çevirmen).

Daha önce Facebook kullanıcısı olmayı deneyimleyen K4, “sürekli” bu çevrim içi sosyal ağ sitesini kullandığını ve bunun bir bağımlılık davranışı haline geldiğini fark ettiğini söylemiştir. Katılımcının bu bağımlılığı Facebook’un hayatının içine gereğinden fazla dâhil olması üzerinden açıkladığını görebiliyoruz.

“diyelim bi kişiyle facebooktan tanıştınız hep konuşmaya başlıyorsunuz ama bu sizin sosyal şeyinizi etkiliyor durumunuzu etkiliyor yani bi süre sonra dışarı çıkmamaya başlıyorsunuz çünkü o karşınızdaki kişiyle konuştuğunuzda ondan zevk alıyorsunuz ve sürekli konuşma gereği hissediyorsunuz (K10, 18 yaşında, öğrenci).

K10 da benzer şekilde “süreklilik” vurgusu yapmış, ancak bağımlı olmayı detaylı bir şekilde örneklendirerek Facebook üzerinden başlatılan bir iletişimin kişiyi kendisine bağlayacağı ve onu çevrim dışı ilişkilerden koparabileceği üzerinden kurmuştur.

4.1.2. Çevrim İçi İletişimin Parçası Olmak İstememe

Bu tema kapsamında kişilerin çevrim içi sosyal ağ sitesini kullanmayı tercih etmemeleri “kendi hayatını paylaşmak istememe”, “çevrim içi iletişimden hoşlanmama”, “başkalarının hayatını görmek istememe” alt temaları kapsamında incelenmiştir.

4.1.2.1. Kendi Hayatını Paylaşmak İstememe

Katılımcıların kendi hayatlarını çevrim içi olarak ortaya koymak istemedikleri bu alt tema kapsamında örneklendirilmiş, görünür olmaktan hoşlanmadıkları ve özel hayat üzerinden mahremiyet vurgusu yaptıkları görülmüştür.

“sanırım kendi hayatımı paylaşmama düşüncesi olabilir... yani nasıl anlatsam spesifik bir örnek de vermek istemiyorum ama ya özel hayatın deşifre olmasından dolayı ve zaman almasından dolayı ben kendim kullanmıyorum... kendi hayatımın başkaları tarafından takip edilmesi çok da hoşuma gitmiyor” (K9, 27 yaşında, araştırma görevlisi).

“bu bence ee cidden ı privacy denilen şeyin yani mahremiyet tam doğru bi çeviri değil ama o yüzden privacy diyelim yani özel ı insanın özel alanın diyelim veya neyse işte privacynin ihlal edilmesi bu bence kesinlikle yani böyle bi şey olamaz benim sen fotoğrafımı ben izin vermeden nasıl paylaşabilirsin dolayısıyla facebookun evil kötü bi şey olduğuna karar verdim bu derece görünür olmak bence benim hoşuma giden bi şey değil en büyük nedenlerinden biri o bi insanın dünyadaki herhangi bi insanın benim adımı yazdığında benim fotoğrafımı benim neler yaptığımı falan görmesi bence çok saçma yani” (K8, 37 yaşında, araştırma görevlisi).

K9 Facebook kullanmayı açıkça özel hayatını paylaşma ve “deşifre olma” şeklinde ele almış ve “takip” edilmek istemediğini belirtmiştir. Benzer şekilde K8 de

“özel alan”ın Facebook’ta sunulduğunu ve bunun kötü bir şey olduğunu, “görünür olmak” istemediğini söylemiştir. Ayrıca katılımcılar Facebook’un kendilerine ait özel alanı ihlal ettiğini düşünmektedirler. Dolayısıyla bir şekilde mahremiyet istediklerine dikkat çeken katılımcılar, kendi hayatlarını çevrim içi ortamda paylaşmak istememektedirler.

4.1.2.2. Başkalarının Hayatını Görmek İstememe

Bu alt tema kapsamında başka insanların hayatlarının görünürlüğünden ve bunun istenmeyen bir şey olduğundan söz eden cevaplar örneklendirilmiştir. Bir önceki alt temada olduğu gibi, Facebook burada da insanların hayatlarının sunulduğu bir yer olarak düşünülmektedir, ancak farklı olarak bu temadaki cevaplarda başka insanların hayatlarının takip edilmesinden söz edilmiştir.

“başkaları ne yapıyor ne ediyor çok merakım yok... diğer hani twitter olsun instagram olsun herhangi bi yani sosyal medya takibim yok kendi gündelik işlerim ve yani bazı merak ettiğim konular dışında internette de zaten çok vakit geçirmiyorum” (K9, 27 yaşında, araştırma görevlisi).

K9 interneti merak ettiği şeylere ulaşmak için kullandığını ve başkalarının hayatının bunun içerisinde yer almadığını belirtmiştir.

“benim için bi işlevselliği yok ve artı gittikçe paylaşılan şeylerin saçmalığı böyle maruz kaldığım şey aslında bir sürü filtreler falan filan var ama artık iyice soğuttu yani görmek istemediğim şeyleri görmeye başladım... şu şunla evlenmiş yok şu şunla yapmış yok bu burda okuyor aa o u falan filan sürekli bi şeyler takip ediyosun sonra dedim ki bana ne adamın özel hayatını zaten takip etmek istemiyorum zaten çok yakınında olan bi insansa zaten biliyorum” (K12, 26 yaşında, inşaat mühendisi).

K12, çevrim içi ağdaki bilgi akışının kişileri o ağdaki içeriğe “maruz” bıraktığını ve buna bağlı olarak başkalarının hayatını görmek istemediğini belirtmiştir. K12 maruz kaldığı bu bilgi akışını “saçma” bulmakta ve görmek istememektedir.

4.1.2.3. Çevrim İçi İletişimin Yapısından Hoşlanmama/ Çevrim Dışı İletişimin Tercihi

Bu alt tema kapsamında katılımcıların çevrim içi sosyal ağ sitesi olarak Facebook'taki iletişim şekline dair tutumları ortaya konulmuş, katılımcıların ya açıkça söyleyerek ya da “anlamsız”, “samimiyetsiz” gibi tanımlamalar kullanarak bu iletişim şeklinden hoşlanmadıklarını ortaya koydukları görülmüştür.

“şunu fark ettim ki internetten iletişim kurmak bana pek cazip gelmiyor yani o sanallık hoşuma gitmiyor ondan sonra kullanmadım yani” (K12, 26 yaşında, inşaat mühendisi).

K12 çevrim içi iletişimi genellemiş ve iletişimin sanal olmasının hoşuna gitmediğini, kendisi için uygun bulmadığını belirtmiştir.

“muhabbetlerde ilişkilerde samimiyete çok fazla önem veriyorum ordan insanlar birbirlerine naber nasılsın ondan sonra işte şöyle böyle bunları yapmamıza gerek yok ki zaten elimizde cep telefonlarımız var istediğimizle istediğimiz gibi ulaşabiliyoruz haberleşebiliyoruz internet günümüzde her şey çok gelişmiş durumda ama ee facebookta nasıl anlatayım ki çok anlamsız bir ilişki dönüyor ya sosyal ağlarda” (K5, 22 yaşında, öğrenci).

Başka iletişim araçlarının var olduğu vurgusundan dolayı Facebook'un “işlevsel olmaması” alt temasının da görülebileceği bu örnekte, K5 çevrim içi ilişkilerin samimi olmadığını ve bu ilişkileri anlamsız gördüğünü söylemektedir. K5'in burada açıkça görülebilen tutumundan hareketle çevrim içi iletişimin yapısından hoşlanmadığı ve çevrim dışı iletişimi tercih ettiği çıkarılabilir.

“samimiyetsiz de buluyorum şu ekşideki muhabbet var ya hani klişe muhabbet sokakta gördüğünde karşılaştığında selam vermeyeceğin adamlar facebookta doğumgünüünü kutladığında samimiyetsiz geliyor tabii ki insanlara ki böyle de bence doğru tespit genel kanı doğru doğru bi şey o yüzden yani hem samimi bulmuyorum” (K2, 23 yaşında, satış temsilcisi).

K2 de benzer şekilde Facebook'taki iletişim şeklini, gerçekte birbirine yakın olmayan insanların Facebook'ta yakınmış gibi hareket ettiği için “samimiyetsiz” olarak algıladığını söylemiştir. Dolayısıyla Facebook'un bu samimiyetsiz yapısı K2'nin hoşuna giden ve tercih ettiği bir şey değildir demek mümkündür.

4.2. Facebook'a İlişkin Görüşler

Bu kategoride katılımcılar Facebook'u nasıl algıladıklarını ortaya koymuşlardır. Kategori kapsamında “Bir İletişim Aracı Olarak Facebook” ve “Çevrim Dışı İlişkileri Dönüştüren Bir Araç Olarak Facebook” temaları ortaya çıkmıştır. Bu temalar aşağıdaki Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Facebook'a İlişkin Görüşler Kategorisinin Temaları

Kategori	Tema
Facebook'a İlişkin Görüşler	Bir İletişim Aracı Olarak Facebook
	Çevrim Dışı İlişkileri Dönüştüren Bir Araç Olarak Facebook

4.2.1. Bir İletişim Aracı Olarak Facebook

Bu tema kapsamında katılımcıların Facebook'u bir iletişim aracı olarak gördükleri örnek cevaplar sunulmuştur.

“yani insanlarla bilgi almak iletişim kurmak ve nasıl açıklıyım en basiti çoğu üniversitede de ödev sayfaları olur onlar olur bilgi paylaşımı olur sürekli bi şeyler olur hani bi sevilen bi müzik topluluğu için böyle bir araya gelir insanlar” (K12, 26 yaşında, inşaat mühendisi).

K12'nin hem “bilgi”nin alışverişi üzerinden hem de insanların bir şekilde bir araya gelmesi açısından Facebook'u bir iletişim aracı olarak ele aldığını görebiliyoruz.

“hani ora şu an ee hani çok kişiye hitap ettiği için mesela whatsappdan yazmak için bi insanın numarası gerekiyor ama facebooktan ararsanız işte ad soyad yeterli falan bunun gibi o yüzden fazla kullanıldığını söyleyebilirim bi de hani diğerlerine

açmak hani girip haber şeklinde sunmak için de facebook şu an mantıklı görünen bir yer” (K3, 20 yaşında, öğrenci).

K3, Facebook’u sadece basit bir iletişim olarak değil aynı zamanda yaygın kullanılan ve insanlara kolay ulaşım sağlayan bu açıdan kullanımı makul bir iletişim aracı olarak anlatmıştır.

“uzun süredir eğer iletişimin koptuysa göremediğin insanları bulup iletişime geçmen o konuda facebook yararlı bir şey” (K2, 23 yaşında, satış temsilcisi).

“belki böyle daha yaşlı ne biliyim mezun olmuş arkadaşlarından baya baya kopmuş insanlar için biraz hani bi birleştirici tarafı olabilir” (K7, 20 yaşında, öğrenci).

K2 ve K7 Facebook’u, aralarındaki iletişim kopmuş olan insanlar tarafından kullanılabilir bir iletişim aracı olarak gördükleri, böylece insanların bir araya gelebileceklerini belirttikleri görülmektedir. Buna ek olarak K7’nin Facebook’un bu işleviyle yetişkinler tarafından kullanılabilir bir iletişim aracı olabileceği vurgusu da göze çarpmaktadır.

4.2.2. Çevrim Dışı İlişkileri Dönüştüren Bir Araç Olarak Facebook

Bu tema kapsamında katılımcılar Facebook ve benzeri çevrim içi sosyal ağları kullanmanın ve bu sosyal ağlar üzerindeki ilişkilerin, gerçek hayattaki ilişkileri olumsuz bir şekilde etkilediğini belirtmektedir.

“ya tabii internette sosyalleşmek açısından çok işe yarıyordu facebook özellikle hani arkadaşlarınızın çevresinde ortak ilgilerinizin olduğu insanlar bulmanız konusunda işe yarıyordu hani sosyalleşmemi azalttı mı facebook azaltmıştır mutlaka” (K4, 32 yaşında, çevirmen).

K4, Facebook’un insanlara bir “sosyalleşme” zemini sağladığını ancak bunun sadece sanal ortamda meydana geldiğini, dolayısıyla çevrim dışı alandaki sosyallığın negatif yönde etkilendiğini söylemektedir.

“yani bu tür programlar o kadar çok arttı ki hepsi günümüzdeki kaliteli ilişkileri zedeleyici bir rol temsil ediyor bence bu da bana çok saçma geliyor... ordan kızı beğeniyosun ordan çocuğu beğeniyosun he tamam iki konuşalım bitti o geçti öbürü gelir öbürü geçti öbürü gelir bu şekilde ilişkilere taa boşanmalara dair sevk ediyor kendini çünkü ilişkinin kalitesi yerlerde” (K5, 22 yaşında, öğrenci).

“atıyorum böyle bi arkadaşınla bir yere oturmuşundur sevgilinle ee yakın arkadaşınla ilk oturduğun yerde sohbet yerine herkes telefonlarına bakar ya dur bakalım o nerdeymiş şu nerdeymiş ben mesela arkadaşlarıma da onu söylerim benim yanımda yapmayın bunu telefonu cebinize koyun sohbeti öldürüyor aslında aslında arkadaşlığı öldürüyor benim fikrim yani ilişkiyi öldürüyor her türlü” (K13, 30 yaşında, bankacı).

K5 ve K13 Facebook’tan bahsederken çevrim içi sosyal ağ sitelerini genellemişlerdir. K5 çevrim içi ilişkilerin kolay başlayıp kolay sonlandığını ve bunun genel olarak “kalitesiz” ilişkiler yarattığını söylemiştir. K13 ise kişilerin çevrim içi sosyal ağları takip etmesinin onları gerçekte birbirinden uzaklaştırdığını ve çevrim dışında sürmekte olan ilişkileri yok ettiğini belirtmektedir.

4.3. Facebook’u Başkalarının Kullanımına Dair Görüşler

Bu kategoride, katılımcıların Facebook hakkında genel olarak ne düşündüklerinden ziyade onlara göre başkalarının Facebook ile ne yaptığına dair cevapları incelenmiştir. Bu kategori, sorulan bir soru dâhilinde ortaya çıkmamış olup, katılımcıların genel olarak Facebook üzerine yaptıkları konuşmalardan ve görüşmenin tamamından ortaya çıkarılmıştır. Kategori kapsamında “Sergileme/ Gösteri amaçlı kullanım”, “İletişim Amaçlı Kullanım” ve “Gerçekçi Olmayan İçeriğin Oluşturulması” temaları oluşturulmuştur. Bu temalar aşağıdaki tabloda görülmektedir (Bkz. Tablo 3).

Tablo 3. Facebook’u Başkalarının Kullanımına Dair Görüşler Kategorisinin Temaları

Kategori	Tema
Facebook’u Başkalarının Kullanımına Dair Görüşler	Sergileme/ Gösteri Amaçlı kullanım
	İletişim Amaçlı Kullanım
	Gerçekçi Olmayan İçeriğin Oluşturulması

4.3.1. Sergileme/ Gösteri Amaçlı Kullanım

Bu tema içinde, katılımcıların başkalarının Facebook kullanımını, kendilerini sergileme amaçlı kullanmaları bağlamında değerlendirmeleri ve buna dair görüşleri incelenmiştir.

“ordan sanki biraz böyle şov gibi herkes biraz böyle doğum günü olduğunda da bilmem kimin doğum günü var doğum günün kutlu olsun falan gibisinden hani yani bana anlamsız geliyor” (K7, 20 yaşında, öğrenci).

K7, Facebook’da insanların birbirinin doğum gününü kutlamasını örnek olarak sunmuş ve bu tarz davranışların “şov” olduğunu söylemiştir. K7’ye göre insanların davranışlarını birbirine sergilemek/göstermek amacıyla Facebook kullandıklarını söylemek mümkündür.

“teşhircilik gibi nerdeyse teşhircilik bence facebook yani abartırsak herkes o şekilde kullanmıyor ama bazı insanlar resmen özel hayatlarını teşhir ediyorlar illa teşhircilik dediğimiz patolojik anlamda değil ama u bi teşhir var insanların bu derece buna nasıl ı zaten eğilimi olduklarını düşündüğümde biraz şaşıyorum... evinin içindeyken yani herkes kendi evinin için- yani sonuçta belli bi şey içerisinde yaşarken bi anda herkes açık o açık olma hali bana hala çok saçma geliyor” (K8, 37 yaşında, araştırma görevlisi).

K8, insanların Facebook’u kullanırken “özel hayatlarını” “teşhir” ettiklerini, önceden kapalı olanın “açık” hale geldiğini ve bu şekilde kullanıcıların hayatlarını

gösterdiğini belirtmiştir. Açıkça görülebileceği gibi mahremiyetin eksikliğine vurgu yapan K8, bu eksikliğe olumlu bir şekilde yaklaşmamaktadır.

4.3.2. İletişim Amaçlı Kullanım

Bir önceki kategorideki “Bir İletişim Aracı Olarak Facebook” temasından farklı olarak, bu kategorideki “İletişim Amaçlı Kullanım” temasında, katılımcılar Facebook’u genel olarak bir iletişim aracı olarak gördüklerinden dolayısıyla nesnel bir bakış açısından ziyade insanların onu gerçekten bu şekilde kullandıklarına değinen cevaplar ortaya çıkmıştır. Yani bu tema, katılımcıların Facebook’u nasıl tanımladıklarıyla ilgili değil, insanların onu nasıl kullandıklarıyla ilgilidir.

“bir grup işte arkadaşlık kurmak için arkadaş edinmek için vesaire kullananlar da var” (K1, 21 yaşında, öğrenci).

“nerdeyse nerdeyse herkes facebook kullanıyor insanlar facebook üstünden iletişime geçiyorlar... şimdi aslında mail grubunun atıl olduğunu görüyoruz mail grubu falan oluşturmuyorlar sen mail grubuna bi şey gönderiyorsun ben artık öyle yazıyorum facebooktan falan filan da paylaşın diyorum çünkü mail grubunda yirmi kişi varsa ona zaten beş kişi bakıyor ama facebookta hemen bi grup oluşturunlar nerdeyse herkes de o gruba dahil ki yani fark şu işlevsel herkes onun üstünden bilgileri alıyor” (K8, 37 yaşında, araştırma görevlisi).

K1 insanların Facebook’u başkalarıyla ilişki kurmak için kullandığını söylemiş ve ona bu sebeple bir iletişim aracı olarak bakmıştır. K8 ise Facebook’un insanlar tarafından yaygın olarak kullanıldığını ve bu anlamda bilginin daha fazla kişiye ulaşabilmesi açısından kullanışlı olduğunu belirtmiştir.

4.3.3. Gerçekçi Olmayan İçeriğin Oluşturulması

Bu tema kapsamında katılımcılar, Facebook’ta insanların olduklarından farklı göründüklerini söylemişler ve dolayısıyla orada oluşan içeriğin gerçeği yansıtmadığını düşündükleri cevaplar örneklendirilmiştir.

“çok çekingen kişiler falan çok garip yorumlar yapabiliyordu çok böyle yansıttığını düşünmüyodum... yani normalde yapmayacağı koymayacağı fotoğrafı mesela o zaman arkadaşlarım koyabiliyordu hani sosyal ortam ne de olsa hani çok kendilerini yansıtmıyorlardı bana öyle geliyordu ya da” (K6, 21 yaşında, öğrenci).

K6, kullanıcıların “kendilerini yansıtmadıklarını” ve bu sebeple Facebook’taki eylemlerinin, “normalde” ortaya çıkan eylemlerinden farklı olduğunu söylemiştir. K6’nın bu bakış açısı, Facebook kullanıcılarının, beğenilme ve başkaları tarafından iyi olarak algılanma isteği temelinde paylaşım yaptıkları şeklinde algılandıklarını düşündürmektedir.

“yani orda insanların binbir şekle girmesi ne bileyim orda yaşıyor orda yaşıyor anlatabiliyor muyum hayatını orda yaşıyor aslında bi hayatı yok onu unutmuş” (K13, 30 yaşında, bankacı).

Benzer şekilde K13 de kullanıcıların “binbir şekle girdiğini”, çevrim dışı ortamda gerçek bir hayatları olmadığını söylemiştir. Öyleyse Facebook’ta oluşturulduğu düşünülen hayatın gerçekten ve kişilerin doğal hallerinden uzak olduğu çıkarımı yapılabilir.

“biraz gösteriş şov vesaire içeren gerçeklerin çarpıtılabildiği bir ortam diyebilirim” (K3, 20 yaşında, öğrenci).

“Sergileme/ Gösteri Amaçlı Kullanım” temasını da içeren K3’ün konuşmasında, Facebook’ta “gerçeklerin” boyut değiştirdiği düşüncesini açıkça görebiliyoruz.

4.4. Facebook/ Sanal Ağ Üzerindeki İletişim ve İlişkilere Bakış Açısı

Katılımcıların Facebook ve benzeri çevrim içi sosyal ağlar üzerinde arkadaşlık kurulumuna ve/veya ilişkilerin sürdürülmesine dair görüşleri bu kategoride incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda, “Doyum Sağlamayan İlişkiler/İletişim”, “Doyum Sağlayan İlişkiler”, “Norm Dışı /Sıradışı Arkadaşlık” ve “Cinsel İlişki Kurmaya Dönük İlişkiler” temaları ortaya çıkmıştır. Bu temalar aşağıdaki Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4. Facebook/ Sanal Ağ Üzerindeki İletişim ve İlişkilere Bakış Açısı Kategorisinin Temaları

Kategori	Tema
Facebook/ Sanal Ağ Üzerindeki İletişim ve İlişkilere Bakış Açısı	Doyum Sağlamayan İlişkiler/İletişim
	Doyum Sağlayan İlişkiler
	Norm Dışı /Sıra dışı Arkadaşlık
	Cinsel İlişki Kurmaya Dönük İlişkiler

4.4.1. Doyum Sağlamayan İlişkiler/İletişim

Bu tema kapsamında katılımcıların Facebook üzerindeki ilişkileri samimi ve gerçek olmayan, doyum sağlamaktan uzak bir şekilde algıladıkları görülmüştür.

“hani her şey samimiyette başlıyor benim için hani dediğim gibi orda belki kendimi istediğim gibi gösterebilirim ama gerçek ben değilim o yüzden de tatmin olmazdım ya da kendimi kandırmış olurdum sadece tatmin oluyorum diye” (K7, 20 yaşında, öğrenci).

K7, Facebook içinde geliştireceği ilişkilerde samimi olamayacağını dolayısıyla bunun kendisine doyum sağlamayacak bir iletişim şekli olacağını söylemiştir. K7’nin kendi ilişkilerine dair bu kurgusu, başkalarının Facebook üzerindeki iletişimlerini bu şekilde gördüğü şeklinde yorumlanabilir.

“yani facebook kullanmadığım için ama genel olarak internetten belki bahsedebilirim yani herhangi bi samimi ya da gerçek bi şey olmadığı için yani çok inandırıcı bi şey gelmiyor yani gerçek bi arkadaşlık kurulacağını çok sanmıyorum ya” (K9, 27 yaşında, araştırma görevlisi).

K9, çevrim içi sosyal ağlar aracılığı ile “gerçek”çi ilişkiler geliştirilemeyeceğini söylemiş, K7’nin ifadeleriyle benzer şekilde sosyal ağlar üzerinden ortaya çıkacak ilişkilerin samimiyetsiz olacağını belirtmiştir. Dolayısıyla K9’un Facebook bağlamında kurulan ilişkileri, tatmin edici bir ilişki olarak

tanımlamadığını; kaliteli bir ilişkinin kriteri olarak gördüğü samimiyetin ancak çevrim dışı ilişkilerde bulunabileceğini düşündüğünü görebiliyoruz.

“çok açık düşüncem yani şey düşüncem çok yüzeyde çok yüzeyde oluyo bu facebook üzerinden yapılan şeyler çok yüzeyde oluyo u ama tabi bu arkadaşlık boyutuyla illa bağlantılı değil yani arkadaşlıklar da belki u yüzeyde kalırdı... çok kolay bi şekilde yüzeysel olarak inanılmaz çok kişiyle arkadaş olabilirsiniz gerçekten dediğim gibi u ama derinleşmesi o ilişkilerin daha derin ilişkilerin kurulması anlamına gelmiyor” (K8, 37 yaşında, araştırma görevlisi).

Facebook üzerindeki ilişkilerin derinlikten uzak, “yüzeysel” olduğunu söyleyen K8, ayrıca Facebook’ta kullanıcıların dilediği kadar çok arkadaş edinebileceğini belirtmiş, ancak bunun kolay bir şekilde gerçekleşmesinden ötürü arkadaşlıkların doyum sağlamaktan uzak ilişkilerin parçası olacağı düşüncesini ortaya koymuştur.

Görüldüğü üzere bu temada katılımcıların görüşleri, çevrim içi ağlardaki ilişkilerin samimiyetsiz, gerçek dışı ve yüzeysel şekilde gerçekleştiği, bu ilişkilerin tatmin edici olmadığı ve gerçek anlamda bir arkadaşlıktan söz edilemeyeceği çerçevesinde ortaklaşmaktadır.

4.4.2. Doyum Sağlayan İlişkiler/ İletişim

Katılımcıların çevrim içi arkadaşlığa dair kendi deneyimlerinden yola çıkarak veya genel olarak sahip oldukları olumlu bakış açılarını yansıtan cevaplar bu tema kapsamında sunulmuştur. Yukarıdaki temadan farklı olarak bu temada, çevrim içi ilişkilerin tatmin edici olabileceğini düşünen katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir. Dolayısıyla katılımcılar, bu tür ilişkilerin hem doyum sağladığı hem de doyum sağlamadığı şeklinde farklı bakış açıları etrafında toplanmışlardır.

“yani facebooktan edindiğim daha sonra uzun süreli konuşmaya başladığım hatta ayrı şehirlerde yaşadığımız ve birbirimizi görmeye başladığımız ilişkiler de kuruldu facebook üzerinden... hiçbir zaman arkadaşlık türlerinden bir tanesinin diğerlerinden daha gerçek olduğunu veya daha kalıcı olduğunu düşünmedim örneğin

en uzun arkadaşlıklarımın bazıları tamamen internet üzerinden kurulmuştur” (K4, 32 yaşında, çevirmen).

K4, Facebook kullanıcısı olmayı daha önce deneyimlemiş biri olarak, çevrim içi sosyal ağlarda kurulan ilişkilerin Facebook dışına taşınabildiğini ve çevrim dışında sürdürülebildiğini, bu tür bir iletişimin kendisi için “gerçek” arkadaşlıklar oluşturabildiğini söylemiştir. Bu durum araştırmanın daha önce Facebook kullanmış olan diğer katılımcıları tarafından dile getirilmemiştir.

“bence u oluyor yani ciddi anlamda sanal ortamda da insanlar kendilerini ifade edebiliyorlar ya da orada kurdukları ilişki kendilerini tatmin ediyor” (K1, 21 yaşında, öğrenci).

K1, insanların çevrim içi sosyal ağlarda kendilerini açabildiklerini belirtmiş ve tatmin edici ilişki kurulabilmesini iletişim yönünden ele almıştır.

“artık internet üzerinden ortak zevklerine bakıp facebooktan zaten de asıl temeli bu büyük ihtimalle facebook benzeri sitelerin işte ortak zevkler ortak zevklerin bir araya gelmesi a işte uyumlu bi çift olduk arkadaşlık da olabilir işte ilişki olabilir ya pek olumsuz bakmıyorum yani olabilir” (K12, 26 yaşında, inşaat mühendisi).

K12, Facebook aracılığıyla arkadaşlık ve hatta romantik ilişki kurulumunun mümkün olduğunu, oradaki iletişimi olumsuz olarak değerlendirmediklerini dile getirmiştir. Aynı zamanda ortak zevklere sahip olmak gibi nitelikler açısından uyum ve benzerlik göstermenin, çevrim içi ilişkiler içerisinde de yakalanabileceğini belirtmiştir.

4.4.3. Norm Dışı/Sıra Dışı Arkadaşlık

Bu tema kapsamında katılımcıların Facebook aracılığıyla kurulan ilişkileri sıradan/doğal algılamadıklarına veya bu ilişkilerin başkalarınca sıradan/doğal algılanmadığına dair görüşleri incelenmiştir.

“facebook üzerinden biriyle tanışıp arkadaş olmak bana çok olağanüstü dışı bi şey geliyo hani ben yapamam yapanlara da saygı duyuyorum çünkü ben hani biraz korkarım ya bilmiyorum hani çünkü ben normalde bile kendim böyle karşı karşıyayken

ilk tanıştığım insanla bi heyecanlanırım bi kendimi anlatamam ifade edemem falan internet üzerinden bilmiyorum çok zor yani benim için öyle bi arkadaşlık kurmak” (K7, 20 yaşında, öğrenci).

K7 çevrim içi sosyal ağ üzerinden ilişki başlatmanın kendisi için “çok zor”, düşünülemez olduğunu, bunu sıradan bir şey olarak görmediğini ve olağan dışı olduğunu belirtmiştir. K7’nin çevrim içi ilişkilere dair bu görüşü, sahip olduğu etkileşim kaygısının gölgesinde olduğu biçiminde yorumlanabilir. Zira insanlarla olan tanışma sürecinde korktuğunu ve heyecanlandığını, kendini ifade etmekte zorlandığını söylemesi etkileşim kaygısına da işaret etmektedir.

“bizden büyük insanların kurdukları arkadaşlık ilişkilerine baktığımız zaman çok farklı geliyor onlara anlatamıyoruz soruyorlar siz ikiniz senelerdir sürekli beraber geziyorsunuz nerede tanıştınız internette tanıştık onlara çok şey geliyor garip geliyor” (K4, 32 yaşında, çevirmen).

K4 çevrim içi sosyal ağlarda kurulan ilişkilerin özellikle internet çağı dışında kalan erişkin kişilerce “farklı” ve “garip” karşılandığını, bu ilişkiler için o kişilerin normal olmayan arkadaşlık algıları olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla katılımcılar için Facebook’taki ilişkilerin belirli bir yaş grubu için sıradan bir ilişki biçimi olarak görülmediğini söylemek, ancak gençlerden oluşan yaş grubunun bu ilişkileri benimseyebildiği çıkarımını yapmak mümkündür.

4.4.4. Cinsel İlişki Kurmaya Dönük İletişim

Bu tema kapsamında katılımcıların Facebook üzerindeki ilişki betimlemeleri, kullanıcıların cinsel ilişki kurma amaçları olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Dolayısıyla katılımcılar, kullanıcıların Facebook’ta belli bir hedefe yönelik iletişim kurulduğuna dair görüşler belirtmişlerdir. Bu görüş, görüşmelerde seyrek olarak ortaya çıkmıştır.

“mesela yurt dışında sırfa insanların arkadaşlık etmesi ama açıkça konuşalım işte sonrasında cinsellik falan gibi şeylere de gidebilecek arkadaşlıklar için de kullanılıyor anladığım kadarıyla... ya açık söyliyim şimdi bak yetişkin insanlar yani burda şey ben sadece bunun mesela daha kısa süreli ve cinsel amaçlı olarak

kullanılabileceğini düşünüyorum yani bana öyle geliyor ben açık söyliyim belki de çok aaa kullanıcı olmadığım için veya çok klasik bi salak erkek kafası falan olarak görebilirsin bunu ya orda gerçek anlamda arkadaş edinileceğini falan görmedim” (K8, 37 yaşında, araştırma görevlisi).

K8 çevrim içi sosyal ağlardaki ilişkilerin “gerçek” arkadaşlık olmadığını, geçici olarak ve cinselliği yaşama amaçlı iletişim kurulduğunu ifade etmiştir.

“abaza insanların hatun kovalamasından bahsediyorsanız o arkadaşlık değil... erkek arkadaşlarım söyler oğlum dün u facebooktan hatun düşürdüm diye hiç tanımadığı biri” (K13, 30 yaşında, bankacı).

K13 Facebook aracılığıyla arkadaşlık ilişkisi kurulmadığını, ancak heteroseksüel erkek kullanıcıların partner bulma arayışı olduğunu ve ilişkilerin bu şekilde kurulduğunu söylemiştir. Türkçede argo bir tabir olan “hatun düşürme” genel olarak cinsel birliktelik amacıyla bir kadına çeşitli yollardan yaklaşp onu cinsel ilişkiye ikna etmeyi tanımlamaktadır ve ayrıca katılımcının “abaza” erkek ifadesinden ötürü, buradaki temanın romantik değil, cinsel ilişkiye bir gönderme yaptığı düşünülmüştür.

Çalışmada data kaybı olmaması ve katılımcıların ifadelerinin göz ardı edilmemesi açısından bu kategori kapsamında incelenmesi önemli görülen ancak buradaki herhangi bir tema kapsamına girmediği düşünülen bir cevap aşağıda sunulmuştur.

“bi yere gidecekler facebook üzerinden arkadaş oluyorlar ordaki mesela bi apartmentı mesela yurt dışına gidecek bi öğrenci pariste kalacak orda işte facebook üzerinden tanıştığı birisi diyo ki gel kal dört ay kirasını yani uygun bi ücret karşılığı ona kir alıyor buna arkadaşlık dostluk denemez tabii ama böyle biraz daha çıkara dayalı yani illa negatif anlamda değil ama veya işte bi üniversiteden hocayla tanışıyorsun facebook üzerinden u daha resmi daha şey ilişkiler de kurulabilir yani arkadaş da olursun oturur bi içki içersin muhabbet edersin o anlamda tabii ki facebook faydalıdır u ona bi şey demiyorum” (K8, 37 yaşında, araştırma görevlisi).

K8, kiralık ev bulma ya da ulaşılmak istenen bir üniversite hocasıyla iletişime geçme örnekleri üzerinden Facebook kullanıcılarının “fayda”cı ilişkiler kurabildiklerini söylemiştir. Dolayısıyla katılımcının ifadesinde, çevrim içi ağlarda kişilerin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya odaklı bir şekilde iletişim kurabildikleri düşüncesi öne çıkmaktadır. Bu tür bir ilişki biçimin katılımcı tarafından doyum sağlayan ya da sağlamayan şeklinde ayırt edilmediği, sadece belli bir amaç doğrultusunda gerçekleştirildiği görülmektedir.

4.5. Katılımcıların Facebook’u Geçmişte Kullanım Şekilleri

Bu kategori, bazı katılımcıların görüşmeleri süresince Facebook’u geçmişte nasıl kullandıklarına değinmeleri üzerine ortaya çıkmıştır. Bu kategori kapsamında “İletişim Amaçlı Kullanım” ve “Eğlence Amaçlı Kullanım” olmak üzere iki tema incelenmiştir. Bu temalar aşağıdaki tabloda görülmektedir (Bkz. Tablo 5).

Tablo 5. Katılımcıların Facebook’u Geçmişte Kullanım Şekilleri Kategorisinin Temaları

Kategori	Tema
Katılımcıların Facebook’u Geçmişte Kullanım Şekilleri	İletişim Amaçlı Kullanım
	Eğlence Amaçlı Kullanım

4.5.1. İletişim Amaçlı Kullanım

Bu tema kapsamındaki içerikler, katılımcıların Facebook’u daha önce başkalarıyla iletişim kurma amacıyla kullandıklarını göstermektedir.

“benim yaptığım facebookta çok paylaşım falan yaptığım yoktu şey sırf muhabbet üzerine kurulu bi şeydi arkadaşlarımla işte tam böyle lise o ergenlik dönemindeyken sürekli ama sürekli saatler boyunca süren muhabbetler” (K3, 20 yaşında, öğrenci).

“lisedeyken arkadaşlarımla ortak hani fake hesaplar olur ya fake bi hesap vardı ordan hani onlarla görüşmek için bazen bi bakardım” (K5, 22 yaşında, öğrenci).

K3 ve K5 Facebook’u geçmişte, var olan ilişkilerine ulaşmada bir iletişim aracı olarak kullandıklarını belirtmişlerdir.

“yani facebook üzerinden arkadaş kurduğum hatta kız arkadaş edindiğim bile olmuştur” (K4, 32 yaşında, çevirmen).

“ya yalan olmasın lise döneminde falan eklemişimdir özellikle kızları ama artık yani 23 yaşımdayım ve ona da gereksinim duymuyorum çünkü kız arkadaşım var gerek yok yani yani lisedeyken tanımadığın kızları ekliyorsun yazıyorsun bazen sulanıyorsun belki ama artık şu raddede gereği yok” (K2, 23 yaşında, satış temsilcisi).

K4 ve K2 ise romantik ilişki arayışı içerisinde Facebook’u bir iletişim aracı olarak kullandıklarını, hatta K4 bu şekilde bir romantik ilişki kurulumunu Facebook üzerinden gerçekleştirdiğini söylemiştir.

Ayrıca K2, K3 ve K5’in konuşmalarında Facebook kullanımındaki yaş olgusu da dikkat çekmektedir. “Ergenlik dönemindeyken”, “lisedeyken” gibi zamansal tanımlamalar katılımcıların Facebook kullanımının daha küçük yaşlarda gerçekleşebileceğine dair görüşlerini yansıtır olabilir. Katılımcıların ortaklaşan bu bakış açıları, Facebook kullanımının belli bir yaş grubuna has bir tercih olarak görüldüğü şeklinde yorumlanabilir.

4.5.2. Eğlence Amaçlı Kullanım

Bu tema kapsamında katılımcıların Facebook’u geçmişte eğlenme amacıyla kullandıklarına dair cevaplar örneklendirilmiştir.

“sürekli saatler boyunca süren muhabbetler geyikler saçma sapan eğleniyorduk bunun için kullanıyordum diyebilirim yani” (K3, 20 yaşında, öğrenci).

“ortaokulda kullanıyordum... yani zaten çok paylaşım yapmıyodum oyun falan oynuyordum” (K6, 21 yaşında, öğrenci).

K3’ün cevabında “İletişim Amaçlı Kullanım” teması da göze çarpmakta olup, K3’ün ve K6’nın Facebook’u daha önce muhabbet ederek veya oyun oynayarak eğlenme amacıyla kullandıklarını görebiliyoruz.

4.6. Facebook Kullanmayan Kişilerin Arkadaşlık İlişkileri

Bu kategori kapsamında katılımcıların kendi arkadaşlık ilişkileri hakkındaki görüşleri incelenmiş ve sahip olduğu arkadaşlık bağları katılımcıların kendi öz değerlendirmeleri çerçevesinde ele alınmıştır. Buradan hareketle “Derin Bağlara Dayanan İlişkiler” ve “Derinleşmeyen/ Yüzeysel İlişkiler” temaları oluşturulmuştur. Bu temalar aşağıdaki Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6. Facebook Kullanmayan Kişilerin Arkadaşlık İlişkileri Kategorisinin Temaları

Kategori	Tema
Facebook Kullanmayan Kişilerin Arkadaşlık İlişkileri	Derin Bağlara Dayanan İlişkiler
	Derinleşmeyen/ Yüzeysel İlişkiler

4.6.1. Derin Bağlara Dayanan İlişkiler

Katılımcıların ilişkilerini uzun süredir süregelen bağlar üzerinden tanımladıkları bu temada, yanlarında rahat oldukları, istediklerinde yanlarında buldukları ve paylaşım yapabildikleri tatmin edici ilişkilere dair cevaplar örneklendirilmiştir.

“beni sıkı arkadaşlarım vardır en yakın arkadaşım ilkokul arkadaşım yirmi beş yıldır tanıyorum kendisini” (K13, 30 yaşında, bankacı).

K13, arkadaşlık bağlarını “sıkı” olarak tanımlamış ve çok eskiden kurduğu bağların hala sürdüğünü, bunun da “en yakın” ilişkilerini oluşturduğunu söylemiştir.

“ben bi de yatılı okulda okudum belki onunda bi etkisi vardır hani samimi olduğum arkadaşlarım on senelik falan arkadaşlarım hani hep onlarla aynı ortamda olduğum için onlarla bi şey paylaşmaya alışmışım” (K7, 20 yaşında, öğrenci).

K13’e benzer şekilde K7’nin de eski bağlarını devam ettirdiğini, “samimiyet”i ortak zaman geçirmenin üzerinden kurabildiğini ve sözü edilen alışkanlığın bu bağlara tutunma isteğini devam ettirdiğini görebiliyoruz.

“şey yakın arkadaşlarım oldu hep şu anda da öyle yani şey derler ya istediğin zaman arayabileceğin çok daha böyle sıkı olduğun u arkadaşlarım oldu hep böyle çok şey içinde yer almadım u böyle çok kalabalık gruplar vesaire şimdi bi şekilde ister istemez bi şekilde kalabalık grupların içinde yer alıyosun ama hani ne bileyim çok hiçbirisiyle böyle çok sıkı sıkıya bağlı değilsindir ya buna da aslında değer veriyorum yani bi şekilde u insanlarla iletişim halinde olmam vesaire önemli ama benim için u daha sık daha samimi temas daha önemli diye yorumluyorum” (K11, 28 yaşında, çalışmıyor).

K11 de sahip olduğu “sıkı” ve “samimi” arkadaşlık bağına dile getirmiş ve bu bağ içerisindeki arkadaşlarını yanında bulabildiğini ve onlara ulaşabildiğini söylemiştir. K11’in kalabalık gruplar içinde bulunmaya dair yaptığı karşılaştırmadan, onun birebir ya da daha küçük gruplar üzerinden arkadaşlık kurmayı tercih ettiği çıkarılabilir; nitekim ilişkilerin “sık” olması niteliği de buna işaret edebilir.

“ben her zaman genel anlamda sadece arkadaşlık ilişkileri üzerine değil genel anlamda hep az ama öz olsun mantığında yaşıyorum sanırım yani karakteristik özelliğim sanırım bu o yüzden çok fazla da arkadaşlık kurmuyorum... bence vefalı yani şimdi çok özel bir takım şeylere girmiycem ama mesela 15 senedir tanıdığım arkadaşım mahalle arkadaşım çanakkaleye gidicem kısa zaman sonra ve o beni evi-evinde davet etti onun evinde kalıcım ya baktığında açıkçası az arkadaşım var fakat vefalı bir ilişki ağına sahip olduğumu düşünüyorum” (K2, 23 yaşında, satış temsilcisi).

K2 arkadaşlık bağının “az ama öz” şekilde var olduğunu, çok geniş bir arkadaş çevresine sahip olmadığını, ancak önceki katılımcıların söylediklerine benzer şekilde eski ilişkilerini sürdürdüğünü belirtmiş, bunu “vefalı” olmak üzerinden kurduğunu söylemiştir.

“fazla arkadaşım fazla yakın çevrem yani geniş bir çevrem olduğunu söyleyebilirim bunun haricinde yakın olan hani direkt çok yakın temasta olduğum insanların sayısı da hani azımsanmayacak kadardır u rahatlıkla birçok şeyimi paylaşabildiğim birçok şeyi birlikte yapabildiğim arkadaşlarım var... ya arkadaş deyince herhalde en önemlisi şey birlikte eğlenmek ve birlikte işte üzüledebilmek falan” (K3, 20 yaşında, öğrenci).

K3 ise geniş bir sosyal ağı sahip olduğunu ve bunun içinde yakın bir ilişki ağına da sahip olduğunu söylemiştir. K3'ün yakınlığı “birlikte” olmak, paylaşım ve beraber “eğlenmek” ve aynı zamanda “üzülebilmek” üzerinden inşa ettiğini görebiliyoruz.

4.6.2. Derinleşmeyen/ Yüzeysel İlişkiler

Bu tema kapsamında katılımcıların doyum almadıklarını düşündükleri ilişkilere dair ifadeleri ele alınmıştır. Sahip oldukları bu tür ilişkilerle ilgili olarak belirttikleri bir takım eksiklikler incelenmiştir.

“facebook kullanmıyorum diye çok iyi arkadaşlıklarım var demiycem yok hani liseyi bitirdikten sonra zaten bi arkadaşım yurt dışına gitti çok yakın olduğum bir arkadaşım bi arkadaşım şehir dışında okuyor vesaire u onlarla iletişimimiz tabii ki azaldı burda da üniversitede de hani yakın arkadaşlarım var ama eskisi kadar olmuyor yani küçükken arkadaş olmak farklı bir şey... yani yaş değişince insanların istekleri ihtiyaçları değişiyor vesaire şimdi de arkadaşlarım hatta çok yakın ama mesela araya tatil girdiğinde o kadar da sık birbirimizi arayıp sormayıp tekrar işte okul başladığında görüşüyoruz falan gibi” (K1, 21 yaşında, öğrenci).

K1'in var olan eski arkadaşlık bağlarının zayıfladığı, şimdi kurduğu ilişkilerin eskinin yerini alamadığı ve bu durumu yetişkinlikte arkadaşlık kurmanın daha zor olduğu şeklinde bir nedenle açıkladığı görülmektedir. K1 bir şekilde yakın olduğu arkadaşlar olduğunu söylese de iletişimin sık olmadığını ve bunun “çok iyi” ilişkileri oluşturmadığını belirtmiştir. Ayrıca K1'in Facebook kullanmayı doyurucu ilişkilere sahip olmamaya ilişkilendirdiği de göze çarpmaktadır.

“o kişiyle ne kadar ay- aynı dünyalar içerisinde yaşadığımız ne kadar aynı duyguları aynı varoluşu hissettiğimizle ilgili yani beraber çok zaman geçirip kendimi çok yakın hissetmediğim arkadaşlarım da oluyor neden uı bi şekilde aynı şeyleri aynı şeyleri hissetmiyoruz hayatla ilgili ı hayata bakış açılarımız farklı çalışmaya bakış açılarımız farklı bilgiye bakış açılarımız farklı insan ilişkilerine bakış açılarımız farklı ve ne kadar çok zaman geçirsek de biraz daha belki birbirimize uzak oluyoruz (K4, 32 yaşında, çevirmen).”

K4'ün kendisini yakın hissetmediği ilişkiler içerisinde de bulunduğunu, yakınlığı birlikte zaman geçirmek üzerinden değil, benzer görüşlere ve duygulara sahip olmak üzerinden kurduğunu ve dolayısıyla derinleşmeyen ilişkilerinde bu niteliklerin yer almadığını görebiliyoruz.

“şu anda yani benim iş arkadaşlarım var iş arkadaşlarımla iş temelli bi şeyim var çok yani dostum çok özel şeyler paylaştığım bi iş arkadaşım yok daha yakın bi iş arkadaşım vardı o başka bi üniversiteye gitti şu anda yani iş yerinde öyle çok u genelde iş üzerinden yani arkadaş günlük şeyler falan filan konuşulur u onun dışında çok yakın arkadaşlarımın çoğuyla aram bozuldu kaybettim onları u yani işte liseden üniversiteden falan yakın arkadaşlarımız dostlarımız vardı ama çoğuyla gerçekten koptuk çoğu ya yurtdışına gitti çok önemli bi kısmı yurtdışına gitti işte izmir yani izmirde büyüdüm ben izmirdeki arkadaşlarımla dağıldık yani biri orada biri burada falan şu anda yani arkadaşlık ilişkilerini genel olarak tanımlamam gerekirse çok pozitif olduğumu söyleyemem yani müthiş geniş bi arkadaş- çok sevdiğim arkadaşlarla ve çok derin şeyler paylaştığım dostlarla sarmalanmış durumda değilim mesela bi iş arkadaşlarım var ha eşimdir yani en iyi dostum öyle diyebilirim onunla paylaşıyorum yani önemli şeyleri gerçekten benim için önemli olan şeyleri onun dışında dostum diyebileceğim biri yok yani” (K8, 37 yaşında, araştırma görevlisi).

Derin ilişki kurulumunu sadece eşiyle gerçekleştirdiğini söyleyen K8, bunun dışında hayatında iş arkadaşlarının var olduğunu, onlarla yüzeysel şeyler paylaştığını, eski ve yakın ilişkilerinin artık sürmediğini söylemiştir. K8'in derinleşmeyen ilişkileri, “günlük” ve derin olmayan içeriğin paylaşıldığı arkadaşlıklar üzerinden kurduğunu görebiliyoruz. K8'in derin ilişkilerinin kopmasının ardından, yeniden derin arkadaşlık bağları kurmamasının sebebi, paylaşım yapmak isteyebileceği kişilerle karşılaşmıyor olmasından ya da kendini açmak istemiyor olabileceğinden kaynaklanabileceği gibi, evlilikten aldığı doyumdan da kaynaklanıyor olabilir.

4.7. Günlük Hayatta Kendini Açma Biçimlerinin Değerlendirilmesi

Bu kategori altında katılımcıların kendilerini çevreleri ve/veya yakın ilişkileri içerisinde nasıl ifade ettikleri, kendileri hakkında neler paylaştıkları, kendilerini açmalarının boyutları ele alınmıştır. “Kendini Açma Araçları”, “Kendini Açma

Biçimleri ve İçerikleri” ve “Kendini Açmama” temaları, bu kategorinin altında incelenmiştir. Bu temalar aşağıdaki tabloda görülmektedir (Bkz. Tablo 7).

Tablo 7. Günlük Hayatta Kendini Açma Biçimlerinin Değerlendirilmesi Kategorisinin Tema ve Alt Temaları

Kategori	Tema	Alt Tema
Günlük Hayatta Kendini Açma Biçimlerinin Değerlendirilmesi	Kendini Açma Araçları	
	Kendini Açma Biçimleri ve İçerikleri	Yakın İlişkilerde Kendini Açma Kendini Açmada Seçici Olmama Kendini Açmada Seçicilik Kendini Açmanın Zamanla Gerçekleşmesi Kendini Açmada Sınırlılık
	Kendini Açmama	Mahremiyet isteği Kendini Açmada Kontrollü Davranma Gerek Duymama

4.7.1. Kendini Açma Araçları

Bu tema katılımcıların kendilerini hangi iletişim araçları vasıtasıyla açtıklarına bakılmıştır. İletişim aracı olarak telefonu veya yüz yüze iletişimi tercih ettikleri görülmüştür. Analiz sonucunda bu iletişim araçlarının katılımcılar tarafından hemen hemen eşit şekillerde kullanıldıkları ve ancak telefonun genelde yüz yüze iletişim mümkün olmadığına tercih edilen bir araç olduğu görülmüştür.

“aracı olarak yine iletişimimi yüz yüze sürdürüyorum ancak farklı şehirde olan arkadaşlarımla veya ailemle mecburen telefon aracılığıyla” (K5, 22 yaşında, öğrenci).

“samimi arkadaşlarımla olabildiğince çok buluşup görüşmeye çalışıyorum çünkü hiçbirini burda değil yani bu üniversitede değil görüşemediğimde de genelde telefon ediyorum hani mesajlaşma falan zaten günlük yapılan şeyler de hani önemli bir şey konuşacaksam falan filan telefon etmeyi tercih ediyorum tabii mümkünse buluşmak yine daha iyi” (K7, 20 yaşında, öğrenci).

K5'in ve K7'nin konuşmalarında mümkün olduğunca yüz yüze iletişimi tercih ettikleri ve telefonu alternatif bir araç olarak benimsedikleri ancak yine de bu iletişim aracından da faydalandıkları görülmektedir.

4.7.2. Kendini Açma Biçimleri ve İçerikleri

Bu tema altında katılımcıların kendini hangi ilişki biçimlerinde açtıkları, kendilerini açma kriterleri ve açılıma etki eden faktörler gibi ögeler incelenmiştir. “Yakın İlişkilerde Kendini Açma”, “Kendini Açmada Seçici Olmama”, Kendini Açmada Seçicilik”, “Kendini Açmada Zamansallık” ve “Kendini Açmada Sınırlılık” alt temaları oluşturulmuştur.

4.7.2.1. Yakın İlişkilerde Kendini Açma

Bu alt tema kapsamında katılımcıların kendilerini yakın hissettikleri kişiler karşısında açtıklarına dair cevapları örneklendirilmiştir.

“erkek arkadaşım yani çanakkaledeki arkadaşım üzerinden her konuyu konuşabiliyoruz zaten yani bir sınırimız yok aklına gelebilecek her konuyu konuşabiliyoruz” (K2, 23 yaşında, satış temsilcisi).

K2 yakın arkadaşıyla “her konuyu” paylaşarak, sahip olduğu derin ilişki içerisinde kendini açarken bir sınırı olmadığını söylemiştir.

“samimiyet kurduğum insanlarla her şeyi paylaşabilirim hani kendi özel aile hayatımdan da olabilir gündelik siyasetten olabilir yani herhangi bi konudan yani dediğim gibi çok fazla insana da açılmadığım için her türlü konuşmayı onlarla yapabilirim o samimiyeti onlarda bulduğum için” (K9, 27 yaşında, araştırma görevlisi).

K9 yakın ilişkilerinde samimiyetin var olduğunu, açılımın yine sınırsız ve “her şey”i kapsayacak şekilde gerçekleşebildiğini söylemektedir.

“samimi olduklarımla aklınıza gelip gelebilecek her türlü saçma konu da dahil olmak üzere her şeyi paylaşırım hani benim her halimi görmüşlerdir artık hani şey yoktur hiç bi u acaba beni yanlış anlarlar mı şu söylediğim şey olur mu gibi bi

düşüncem olmadığı için hani her şeyi yani günlük hayatınızdan tutun da işte hani önemli olaylara kadar” (K7, 20 yaşında, öğrenci).

K7’nin de benzer şekilde yakın ilişkilerini “samimi” olmak üzerinden tanımladığını, bu ilişkilerinde açılımın yine sınırlanmadığını ve yanlış anlaşılmaktan korkmadığını ve kendini açmada rahat davrandığını görebiliyoruz.

4.7.2.2. Kendini Açmada Seçici Olmama

Bu alt temanın içeriğinde katılımcıların sadece yakın ilişkilerinde değil, genel olarak ilişkilerinde rahat bir şekilde kendilerini açtıkları, dolayısıyla açılımın içeriğinde veya kendini açacağı kişiler konusunda seçici olmadıkları görülmüştür.

“yaşadığım duyguları işte sevinçlerim üzü- üzüldüğüm şeyleri her şeyi paylaşıyorum genel olarak ne oluyorsa... yani çok böyle insanlardan sakladığım çok fazla bi şey yoktur” (K10, 18 yaşında, öğrenci).

K10 ilişkilerinde sakladığı bir şey olmadığını söyleyerek açılımını kimseye karşı sınırlandırmadığını belirtmiştir.

“ya ben kendimi benim pek sınırim yok istediğimi anlatırım ama hani ülke olarak buna ne kadar şeyiz ülke buna ne kadar izin veriyor o konuda bi şey diyemem şimdi diğer arkadaşlarımla özgürlüğü tartışabilirim ki arkadaşlarımla en basitinden inanış olarak çok büyük bi farklılıklarımız vardır dini manada kimisi çok inançlıdır ben inançlı olarak çok ı çok zıtlı şeyler düşünüyor olabilirim yani şöyle söyliyim imam olan bi arkadaşım da var ve bunla ben istediğim her şeyi konuşuyorum çok açıkça ifade ediyorum ve bunla ben hiç bi sınır duymuyorum sadece arkadaşım olduğu için değil arkadaş olmasa da ben aynı şeyleri ifade edebilirim hani arkadaşım olması o ifade edeceğim şeyleri değiştirmiyor çok fazla hı tabii arkadaşım olarak arkadaşınla daha fazla şey paylaşırsın ama ben kendi düşüncelerimi arkadaşım veya değil her türlü empoze etme- ya empoze etmek yanlış bir cümle oldu... söylerim tabii açıklarım ben bunu düşünüyorum biraz açık sözlüyüm sanırım ya” (K12, 26 yaşında, inşaat mühendisi).

K12 açılım yapacağı kişi kendisinin arkadaşı olsun ya da olmasın, yine de kendini açarken sınır çizmediğini, istediği konu hakkında kendini ifade ettiğini, dolayısıyla hem açılım yapacağı kişiyi hem de açılımın içeriğini özel olarak seçmediğini dile getirmiştir. Katılımcı başkasının kendinden farklı tutumlara sahip olması durumunu, kendini açmanın önünde bir engel olarak görmemektedir.

4.7.2.3. Kendini Açmada Seçicilik

Bu alt temada kendini açma sürecinde ortam, zaman veya açılım yapılacak kişi ya da kişiler faktörlerinin kendini açma üzerindeki etkileri örneklerle verilmiştir.

“genel anlamda paylaşırım ama her zaman her yerde de olmaz tabii onun uygun bir ortamı ya da uygun bir zamanını iyi ayarlamak lazım açmasına açarım kendimi” (K2, 23 yaşında, satış temsilcisi)

K2 kendisini açma konusunda bir sorun yaşamadığını, ancak “uygun” ortamı ve zamanı gözettiğini belirtmiştir.

“yani belli bir kesime işte belli bir azınlığa daha fazla ifade ediyorum tabii ki ama u işte bazı gruplara ya da bazı arkadaşlarımla da bunu yapmayı tercih etmeyebiliyorum... o kadarını da bilmelerine gerek yok gibi” (K3, 20 yaşında, öğrenci).

K3, kendini herkese açmadığını, kendini açacağı kişiler konusunda seçici davrandığını ve kendini açmadığı kişilerin açılımın içeriğine erişmelerini “gerek” görmediğini söylemiştir. Katılımcının arkadaşları ya da içinde bulunduğu gruplar arasında bir sınır çizerek kendi arkadaşları ve dahil olduğu gruplar arasında ayırım oluşturduğu görülmektedir. Bu açıdan katılımcının yakınlıkta samimiyeti gözettiği, kendini açacağı kişileri buna göre belirlediği düşünülebilir.

4.7.2.4. Kendini Açmada Zamanla Gerçekleşmesi

Katılımcıların kendini açmalarında zaman olgusunun da etkisi olduğu ortaya çıkmış ve bu alt tema kapsamında örneklendirilmiştir.

“şu an en yakın arkadaşım diyebileceğim insana da u daha böyle açılmam diyim yani bi çok şeyi anlatmam diyim seneler aldı herhalde şöyle bi rahat iki üç sene falan aldı u daha yakından tanıdık birbirimizi o anlamda söylüyorum” (K11, 28 yaşında, çalışmıyor).

K11’in yakın ilişki kapsamında da olsa kendini açmasının uzun bir süre gerektirdiğini ve bu zamanın etkileşimin taraflarının birbirini tanıması açısından kendini açmayı olumlu yönde etkilediğini görebiliyoruz.

“sadece yani belli bir konuyu belirli konulardan kendi özel hayatımla ilgili onu çok bi tek ona yani hiç kimseyle öyle bi paylaşma durumum yoktu ancak onu da artık kendim aştıktan sonra onlara dair konuşabildiğim için öyle bi sınır yok o kişilerle... belki olgunlaşmam falan olabilir artık hani bazı şeyleri içselleştirip şimdi özel işte şey olduğu için hele burda hiç dinleniyorken açamıyorum ama ya benim olgunlaşmam onlardan kaynaklı bi şey değil yani hiç kimseye anlatmazken belli bi seviyeye geldikten sonra artık kendim de bu olayları farklı değerlendirmeye başlayınca onları da rahatlıkla konuşabiliyorum artık çok dert etmiyorum böyle onlara karşı bi konu sınırı yok” (K9, 27 yaşında, araştırma görevlisi).

K9 kendini açmanın sınırını “kendini aşması” ve “olgunlaşması” ile birlikte genişlettiğini bir ilişki tarihi içinde ele almış, samimiyet ve güven bağının kurulması ile birlikte, kendisi için çok özel meseleleri bile bu zaman sonrasında açabildiğini söylemiştir.

4.7.2.5. Kendini Açmada Sınır Gözetme

Bu alt tema kapsamında katılımcıların yakın olmayan ilişkilerinde kendilerini açma davranışlarını sınırladıklarına dair cevapları incelenmiştir.

“diğer arkadaşlarımla hani günlük şeyler burdaki arkadaşlarımla falan daha ikinci sınıf olduğum için çok samimi değilim henüz belki olurum onlarla hani işte okulda geçen olaylar hafta sonu naptın falan gibi paylaşımlar çok da böyle derin olmayan paylaşımlar oluyo... mesela çok aile yaşantımı falan çok fazla paylaşmayabilirim ya da genelde çok problemlerle gelmiyorum burdaki arkadaşlarıma hani onları kendime saklıyım ya da işte diğer arkadaşlarımla falan

hallederim diye hani burda genelde daha bi geyiktir çok ayrıntıya girmeden daha yüzeysel diyebiliriz yani” (K7, 20 yaşında, öğrenci).

K7 kendisine göre henüz yeni kurulan ve samimiyetin oluşmadığını düşündüğü ilişkilerinde kendini açmayı yüzeysel şekilde gerçekleştirdiğini, aile yaşantısının ya da problemlerin açılımını yapmadığını söylemektedir. “Diğer arkadaşlarım” ile yakın olduğu ilişkilerine gönderme yapan K7, derin açılımların orada gerçekleştiğini ve derinleşmeyen ilişkilerinde paylaşımlarına doğal olarak bir sınır getirdiğini göstermektedir.

“çoğu insanla birlikteyken düzeyimi düşürüyorum onlar için gerçek hislerimi gerçek bilmem nelerimi gerçek düşüncelerimi falan ifade etmiyorum” (K8, 37 yaşında, araştırma görevlisi).

K8 kendini açarken kendini sınırlandırıdığını ve açılımının samimi olmadığını söylemiştir. İlişkilerinde bireysel bir ölçüt olarak “düzey” vurgusu yapan katılımcı, bu düzeyi kendisi üzerinden belirlemiş, dolayısıyla o sınırı kendi düzeyinin altında kalan kişiler karşısında oluşturduğunu belirtmiştir.

4.7.3. Kendini Açmama

Bu tema kapsamında “Mahremiyet isteği”, “Açılımda Kontrollü Davranma” ve “Gerek Duymama” alt temaları toplanmış ve katılımcıların kendilerini açmadıkları durumlar incelenmiştir. Kendini Açma Biçimleri ve İçerikleri temasından farklı olarak, katılımcıların çeşitli sebeplerle gerekçelendirerek bazı açılardan kendileriyle ilgili paylaşım yapmak istemediklerini belirttikleri, yani net olarak kendilerini açmadıklarının tespit edildiği cevaplar bu temayı oluşturmuştur.

4.7.3.1. Mahremiyet İsteği

Katılımcıların bazı konularda ilişkilerinin niteliğinden bağımsız olarak açılım yapmadıklarını ve dolayısıyla mahremiyeti sağlamaya çalıştıklarını görebileceğimiz cevapları bu alt tema kapsamında örneklerle verilmiştir.

“ya ailevi konuları falan zaten gereksiz evin içerisinde ne oluyor ne bitiyor negatif anlamda da pozitif anlamda da bi şeyleri açmam” (K2, 23 yaşında, satış temsilcisi)

Ailesiyle ilgili konuların K2 için mahrem bir alanın içini doldurduğu ve bu konularda kendini açmadığını görebiliyoruz. K2 kendisi için özel olanı rahatsız edici bir içeriği olmasa da açmak istememekte, aile içerisinde yaşanan olumlu durumları bile mahremiyeti bozmamak adına başkalarına açmamakta, dolayısıyla yaşanan olaylar üzerinden değil o olaylar da rolü olan kişiler, burada söz konusu ailesi, üzerinden mahremiyetin çerçevesini oluşturmaktadır.

“durduğum noktalar oluyo... yani kimsenin bilmesini istemediğim ya da hoşuma gitmeyen bi olay varsa bi sırrım ya da çok da yani anlatmam bilir belki ama hani çok da anlatmam en yakınım bile olsa” (K6, 21 yaşında, öğrenci).

K6 açılım yapmayacağı konuların ne olduğunu söylemediği için kendini açmasının sınırlarında muğlaklık olduğunu söylemek mümkündür; ancak bu muğlaklığın en azından “sır” gibi insanların genelde kimseye söylememeyi tercih ettiği özel bir içeriği olduğu ve dolayısıyla kendini açmada yine bir mahremiyet isteği var olduğu görülebilir.

4.7.3.2. Kendini Açmada Kontrollü Davranma

Katılımcıların kendilerini açacağı kişileri gözeterek kontrollü davrandıkları için açılım yapmadıklarını belirttikleri cevaplar bu alt tema kapsamında incelenmiştir.

“karşımdakinin istemeyeceği rahatsız olacağı konular atıyorum siyasi görüşü mesela konuşmam eğer rahatsızsa karşımdaki rahatsız etmemeye çalışırım yani (K6, 21 yaşında, öğrenci).

K6 kendini açmamayı yaratan etkenin karşısındaki kişi olduğunu ve onu “rahatsız etmemeye çalıştığı” için kendini bazı konularda açmadığını söylemektedir ve başkasını rahatsız etmemeye çalışmanın kontrollü bir davranış olduğu söylenebilir.

“yabancı arkadaşlarımda bazen belirli sınırlar koyuyorum çünkü orada onların da kendi hayatlarında kendi insan ilişkilerinde belirli sınırlar var çok fazla

onlar da başkalarının hayatlarının içerisine girilmesini istemiyorlar başkalarının-başkalarının onların hayatlarının içerisine çok girilmesini istemiyorlar girmesini istemiyorlar onlar da kendi arkadaşlarının hayatlarının çok içine girmek istemiyorlar o yüzden onları onlara zaman zaman çok özel bilgilerle sıkmamayı tercih” (K4, 32 yaşında, çevirmen).

K4 de K6’ya benzer şekilde açılımının sınırını oluşturanın karşısındaki kişiler olduğunu belirtmiştir. Ancak burada farklı olarak K4 kendini bazı konularda açmayacağı kişilerin farklı kültürlerden gelen kişiler olduğunu ve özel hayatın açılımında kültürel farklılıkların bu anlamda kendini açmamaya neden olduğunu söylemiştir.

“bana uymayan farklı düşünceler belirtiyorlarsa da çok fazla da üstüne gitmem ya hani bu onları benimsediğim için değil yani tartışma falan çıkmasın diye laf da anlatamayacağımı düşündüğüm için hani farklı kesimlerden gelen insanlar onun için yani çok özgür ifade ediyor muyum etmiyorum ama kasıtlı bi şekilde hani... kendimi kontrol etmiş oluyorum belki”(K9, 27 yaşında, araştırma görevlisi).

K9 farklı görüşe sahip insanlar karşısında kendini açıkça kontrollü olarak açmadığını, bunda açılım sonrasında ortaya çıkabilecek çatışma potansiyelinin de etkili olduğunu belirtmiştir. “Açılımda Kaygının Rolü” alt temasının da görülebileceği bu alıntıda, kişiler arası çatışmadan kaçmanın kendinin açmanın önüne geçtiği görülebilir.

4.7.3.3. Gerek Duymama

Bu alt tema kapsamında kendini açmamanın başkalarına ihtiyaç duyulmadığı için gerçekleştiğini içeren cevap örneklenmiştir.

“ya düşünce farklılıkları benim kendi içsel problemlerim falan filan yani bunları bahsetmeye gerek duymadığımdan bahsetmemişimdir hani bahsedemeyeceğimden değil ya bahsetsem mutlaka bi çözüm bulabiliriz a sen böyle mi düşünüyodun diyebilir şaşırabılır ya da yıllardır seni tanıyorum daha önce hiç böyle bi şeyden bahsetmemiştin bana diyebilir... bazı şeylerin kendi içinde kalmasını kendin istiyorsun paylaşma gerek duymuyorum bazı şeyleri kendim çözmeyi çok

sıkıntı çeksem de kendim çözmek istiyorum bu hani ona güvenmediğimden falan değil öyle hoşuma gittiği için diyebilirim yani bu tercih birazcık” (K12, 26 yaşında, inşaat mühendisi).

K12 yakın ilişkilerinde kendine yettiği konularda açılım yapmayı gerek görmediğini, dolayısıyla bir tercihin söz konusu olduğunu ve bu kendini açmama durumunun onu rahatsız etmediğini ve hatta açılım yapmadığı meselelerin altından kalkma düşüncesini sevdiğini söylemiştir.

4.8. Sosyal İlişkilerde/İletişimde Yaşanan Kaygı ve Kaygısızlık Hali

Bu kategori kapsamında katılımcıların iletişim sırasında deneyimledikleri kaygı veya kaygısızlık durumunu içeren görüşleri incelenmiştir. Katılımcılara kendilerini kaygılı, çekingen ya da rahatsız hissettikleri durumlar olup olmadığı, eğer varsa kaygının ne tür ilişki biçimlerinde ortaya çıktığı sorulmuş ve bundan yola çıkarak “Etkileşim Kaygısı” ve “Kaygısızlık Hali” temaları oluşturulmuştur.

Tablo 8. Sosyal İlişkilerde/İletişimde Yaşanan Kaygı ve Kaygısızlık Hali Kategorisinin Tema ve Alt Temaları

Kategori	Tema	Alt Tema
Sosyal İlişkilerde/İletişimde Yaşanan Kaygı ve Kaygısızlık Hali	Etkileşim Kaygısı	Kalabalık/ Yeni Bir Ortamda Bulunma Kaygısı Güçlü Konumlar Karşısında Etkileşim Kaygısı Entelektüel Olmadığı Biçiminde Algılanma Kaygısı
	Kaygısızlık Hali	İletişimde Genel Olarak Kaygı Hissetmeme Koşullu Kaygısızlık Hali

4.8.1. Etkileşim Kaygısı

Bu alt tema kapsamında katılımcıların yaşadıklarını söyledikleri etkileşim kaygısı çeşitleri “kalabalık/ yeni bir ortamda bulunma kaygısı”, “güçlü konumlar

karşısında etkileşim kaygısı” ve “entelektüel olmadığı biçiminde algılanma kaygısı” alt temalarında incelenmiştir.

4.8.1.1. Kalabalık/ Yeni Bir Ortamda Bulunma Kaygısı

Katılımcılar arasında en çok karşılaşılan kaygı temalarından olan bu alt tema, katılımcıların yeni ve/veya kalabalık bir ortama girdiklerinde hissettikleri kaygıyı içermektedir.

“yeni bi ortama girdiğimde çok defa oluyor hani insanları tanımadığım için ya gerçi bi tanıdığım la birlikte girdiysem mesela sürekli ona şey sokulurum böyle onla şey yaparken yavaş yavaş tanışırım da hani hiç kimseyi tanımadığım bir ortama girersem büyük ihtimal bi kenarda durup birinin benimle konuşmasını beklerim hani gidip de konuşamam öyle bi şeyim var yani kalabalığa karşı”(K7, 20 yaşında, öğrenci).

K7 hem kalabalık hem de başkalarını tanımadığı ortamlarda insanlarla etkileşime geçme konusunda rahat olmadığını ve hatta bir başkasının kendisiyle konuşma başlatmadığı sürece etkileşimden uzak durduğunu söylemektedir.

4.8.1.2. Güçlü Konumlar Karşısında Etkileşim Kaygısı

Katılımcıların hiyerarşik olarak kendisinden üstün konumda gördükleri kişiler karşısında yaşadıkları kaygı bu alt temada incelenmiştir.

“özellikle iş hayatında bence sert mizaçlı bi müdürüm var ve o yüzden çekingenlik gösterebiliyorum yani yıllık iznimi isterken bile az önce de bahsettim kendi hakkımı isterken bile çekingenlik gösterebiliyorum” (K2, 23 yaşında, satış temsilcisi).

K2’nin bariz olarak otorite figürü olarak tanımlayabileceğimiz bir iş pozisyonu karşısında, söz konusu kişinin “sert” olmasının da zorlaştırıcı etkisiyle etkileşim kaygısı yaşadığını ve dile getirmesinde doğal olmayan talepler konusunda bile rahat olmadığını görebiliyoruz.

4.8.1.3. Entelektüel Olmadığı Biçiminde Algılanma Kaygısı

Bu alt tema kapsamında katılımcıların, etkileşim sırasında kendilerini bilgi birikimi açısından yetersiz gösterecek durumların ortaya çıkmasından kaygılandıkları görülmüştür.

“mesela okula gelmek bu bile üniversiteye gelmek burda bazı derslere misafir öğrenci olarak giriyorum mesela başlarda ben de çok ciddi bir ıı şey yaratıyordu anksiyete ıı yaratıyordu ben buraya ait miyim ait olabilecek miyim ıı şeklinde genelde herhalde kaygı yaşadığım yerler buralar oluyor... belki bilgi birikiminin ya da entelektüel yanının sorgulanabilecek olmasından dolayı” (K4, 32 yaşında, çevirmen).

K4 girdiği üniversite ortamı içinde aidiyet oluşturamayacağına dair sorularının oluştuğunu ve bunun sebebinin yeterince bilgili bulunmama endişesi olduğunu söylemiştir.

4.8.2. Kaygısızlık Hali

Bu tema kapsamında, etkileşim sırasında kaygı yaşamadıklarını belirten katılımcıların cevapları “iletişimde genel olarak kaygı hissetmeme” ve “koşullu kaygısızlık hali” alt temalarında incelenmiştir.

4.8.2.1. İletişimde Genel Olarak Kaygı Hissetmeme

Katılımcıların ilişkilerinde yakınlık gözetmeden genel olarak rahat oldukları ve herhangi bir şekliyle etkileşim kaygısı yaşamadıklarına dair cevapları bu alt tema kapsamında sunulmuştur.

“genelde rahatımdır yani... bir çok insana göre rahat iletişime geçebildiğimi ya da insanların kalabalığın içinde işte grup insanların içinde rahat hissettiğimi söyleyebilirim (K3, 20 yaşında, öğrenci).

“kendimi olduğu gibi ifade edebiliyorum... mesela günlük hayatta ben şu an bu sohbetimle kaygısız bi şekilde insanlarla muhabbet edebiliyorum” (K5, 22 yaşında, öğrenci).

K3'ün ve K5'in etkileşim sırasında rahat hissettiklerini ve kendilerini rahatça ifade ettiklerini görebiliyoruz. Aynı zamanda katılımcıların kaygısızlığı genel bir duygu durumundan ziyade bir kişilik özelliği olarak rahat olmak üzerinden tanımladıkları ve kendi içsel özelliklerine atıfta bulundukları çıkarımını yapmak mümkündür.

4.8.2.2. Koşullu Kaygısızlık Hali

Bu alt temada katılımcılar etkileşim sırasında kaygısız olmalarını belli bir koşula bağlamışlardır.

“kalabalık ortamlarda daha rahat oluyor ya da kendi yaşıntıdaki insanlarla mesela dün yine bir arkadaş toplantısında idim çok daha rahat oluyor tabii ki çünkü hani istediğiniz her şeyi söyleyebiliyorsunuz karşınızda bir muhatap var yani o olmazsa onu dinliyorsunuz falan” (K1, 21 yaşında, öğrenci).

K1 özellikle kalabalık ve akran gruplar içerisinde etkileşim kaygısı yaşamadığını ve bu ortamlarda kendini daha iyi ifade edebildiğini ve böyle durumlarda etkileşimin taraflarını muhatap olarak gördüğünü söylemiştir.

“şu an hani şimdi zaman geçince artık şeyi de bilebiliyosun ya hani ne istiyosun ne bekliyorsun veya ne beklemiyosun birinden veya bi ortama girmekten oturmaktan kalkmaktan vesaire ya kendinden biraz daha emin olunca o tür u düşünceler kalkıyo çünkü aslında birini u gördüğünde rahatsızlık hissetmen- ne önemi var ki bunun olabilir u o tür konularda rahatsız hissetmeye gerek yok” (K11, 28 yaşında, çalışmıyor).

K11 için olgunlaşmanın kaygısızlıkta bir rolü olduğunu, ilişkilerdeki beklentilerin şekillenmesinin kişileri “kendinden emin” hale getirdiğini ve bunun da etkileşimde rahat olmayı sağladığını söyleyebiliriz.

4.9. Yalnızlıkla İlişkili Kavramlar

Bu kategori kapsamında yalnızlıkla ilişkili kavramlardan yola çıkarak katılımcılara ilişkilerinde kendilerini uyumlu hissedip hissetmedikleri, ihtiyaç

duydukları zamanlarda yanlarında birini bulup bulamadıkları, ilişkilerinde başkaları tarafından tanındıklarını düşünüp düşünmedikleri, boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri ve ilişkilerinde nasıl bir konum aldıkları şeklinde sorular sorulmuştur. Alınan cevaplardan yola çıkılarak “Uyum ve Uyumsuzluk”, “Dayanışmanın Varlığı”, “Aidiyet”, “İlişkilerde Tanınmaya Dair Değerlendirmeler”, “Zamanı Değerlendirme Tercihleri” ve “İlişkilerde Konum Alış Şekli” temaları oluşturulmuştur. Bu temalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Bkz. Tablo 9).

Tablo 9. Yalnızlıkla İlişkili Kavramlar Kategorisinin Tema ve Alt Temaları

Kategori	Tema	Alt Tema
Yalnızlıkla İlişkili Kavramlar	Uyum ve Uyumsuzluk	İlişkilerde Uyum İlişkilerde Uyumsuzluk
	Dayanışmanın Varlığı	
	Aidiyet	Aidiyetin Varlığı İlişkilerde Aidiyetin Oluşmaması/ Olmaması
	İlişkilerde Tanınmaya Dair Değerlendirmeler	Yakın İlişkilerde Tanındığını Hissetme İlişkilerde Tanındığını Hissetmeme
	Zamanı Değerlendirme Tercihleri	Başkalarıyla Ortak Aktivitelerin Tercihi Bireysel Aktivitelerin Tercihi
	İlişkilerde Konum Alış Şekli	Arka Planda Olma Ön Planda Olma Eşit Konum İsteği

4.9.1. Uyum ve Uyumsuzluk

Bu tema kapsamında, katılımcıların çevreleriyle olan ilişkilerinde hissettikleri uyum ya da uyumsuzluğa dair cevapları “ilişkilerde uyum” ve “ilişkilerde uyumsuzluk” alt temaların içerisinde ele alınmıştır.

4.9.1.1. İlişkilerde Uyum

Bu alt tema kapsamında katılımcıların kendilerini ilişkileri içerisinde uyumlu olarak tanımladıkları cevaplar örneklendirilmiştir.

“sosyal çevrem için pek de öyle tartışmacı bi karakter yapım yok açıkçası o yüzden uyumluyum yani bi problem yaşamıyorum” (K2, 23 yaşında, satış temsilcisi).

“ben arkadaşlık ilişkilerimde mutluyum yani arkadaşlarımla uyumlu biriyim bazen okulda arada sırada ufak sorunlarım oluyor o kadar onun dışında genel olarak dışarda çok keyifliyim yani” (K10, 18 yaşında, öğrenci).

K2 genel olarak sahip olduğu çevre içinde uyumlu olduğunu belirtmiş ve bu durumu “tartışmacı” olmaması ve iletişim içinde sorun yaşamaması ile desteklemiştir. K10 ise iletişim sürecinde zaman zaman bir takım sorunlar yaşayabildiğini ancak yine de uyumlu ve buna paralel olarak “mutlu”, “keyifli” olduğunu belirtmiştir. K2’nin uyumu dışsal bir şekilde kurduğu, kendisi dışında kalanlara uyum gösterdiği; K10’un ise uyumu içsel bir çerçeveden kurduğu ve karakteristik bir özellik olarak yansıttığı görülmektedir.

“ya genelde uyum sağlamaya çalışıyorum sağlayamadığım ortamda da bulunmamayı tercih ederim ama tabii bulunmak zorunda olduğum ortamlar var okul gibi hani okulda da bulduğum ortamda hani yine daha kendimi rahat hissedebileceğim insanların yanına doğru giderek bi şekilde uyum sağlıyorum yani şu an bi uyumsuzluğum yoktur yani öyle düşünüyorum şu an gayet uyumluyumdur herhalde hani aile hayatında da yine şu an kabul görmüş ben varım öyle devam ettiriyorum yani çok da uyumsuz bir insan değilim anladığım kadarıyla” (K7, 20 yaşında, öğrenci).

K7 çevresine uyum sağlamaya çalıştığını, bazı ortamların uyum sağlamayı gerektirdiğini ve bu ortamlarda da uyum sağlayabildiği ilişkiler içerisinde bulunmaya çalıştığını söylemiştir. K7’nin uyumu “kabul görmek” üzerinden kurduğu dikkat çekmektedir.

“şunu söyleyebilirim eğer uyum içinde değilsen zaten bi şekilde orda olmazsın bir olursun iki olursun üç olursun ama dördüncü de artık orda olmazsın kaçarsın bi şekilde yani ya kaçarsın ya gidersin gitmezsin ım ya görüşmeyelim dersin ben kimseye mesela öyle demedim... eğer uyum içinde değilsen bi şekilde zaten bağı koparırsın ben

ı etrafındaki insanlarla herhalde belli bi şekilde uyum içersindeyim ki bunun üzerine çok düşünmüyorum” (K11, 28 yaşında, çalışmıyor).

K11’in uyumlu olmayı ilişkilerin devamını getiren bir nitelik olarak var ettiğini, uyumlu olmasaydı bunu hissedeceğini ve iletişim bağlarını koparacağını varsaydığı ve mevcut durumda üzerine kafa yormadığı için uyumlu olduğunu düşündüğünü görebiliyoruz.

4.9.1.2. İlişkilerde Uyumsuzluk

Bu alt tema kapsamında katılımcıların ilişkileri içerisinde kendilerini uyumsuz hissettiklerini belirttikleri cevaplar incelenmiştir.

“ben büyüklerle muhabbet etmeyi daha çok seviyorum çünkü kendi yaşlıtlarımın meşgaleleri bana çok basit geliyor... en basitinden sosyal medya olayı ben eve gidiyim mesela arkadaşlarımla yaşıyorum ee diziler filmleri izliyolar işte ondan sonra bi sürü videolar şunlar bunlar ondan sonra sosyal medyanın akışından birbirlerine bi şeyler gösteriyolar ediyorlar ben bi yere kadar dahil olmak istiyorum bi yerden sonra sıkılıyorum kendimi geri çekiyorum hani yıllardır o arkadaşlarımla yaşıyorum yıllardır onlarla birlikteyim dedim E. dedim sen dedim kimseyi değiştiremeyeceksin dedim sen ı zevk almıyorsan kendini onlarla birlikte olup başka bi yolla tutacaksın dedim böyle yaşıyorum” (K5, 22 yaşında, öğrenci).

Görüldüğü üzere K5 uyumsuzluğu belli bir nokta çerçevesinde kurmuş, akranlarının çevrim içi sosyal ağları kullanımına uyum sağlayamadığını, bunun içinde olmak istemediğini ve dolayısıyla bu uyumsuzluğun kendisini “geri çekme”sine yol açtığını söylemiştir. Ancak katılımcının yine de yaşadığı uyumsuzluk sonucunda arkadaşlık bağlarını koparmadığını, kendisini o ilişkiye bağlayacak başka uyum öğeleri aradığını da görebiliyoruz.

“ben çevremle uyumlu değilim genel olarak... sosyal çevre veya iş arkadaşları veya bilmem ne açısından baktığında çok büyük bi mutsuzluğum falan yok ama içerde de ne kadar uyumluyum allahım dünya cennet gibi yer bu ülkede bu çağda bu insanlarla yaşamaktan ne kadar mutluyum demiyorum yani” (K8, 37 yaşında, araştırma görevlisi).

K8 sebebini söylememekle birlikte çevresiyle uyumlu olmadığını hissettiğini ve bu durum kendisinde derin bir üzüntüye yol açmasa da uyum açısından çok da tatmin olmadığını söylemiştir. K8 uyumsuzluğu kendi karakteristik özelliği olması üzerinden, içsel bir çerçevede kurmuştur.

“yani şöyle aslında ben çevre- herkesle çok iyi anlaşabilirim ya hani bu birazcık da baktığında garip gelecek ama ben herkesle çok herkesle anlaşırım yani her seviyeden hani eğitim kültür fark etmez her seviyeyle çok iyi anlaşabilirim skalam biraz geniştir ama çok iyi anlaştığım insan sayısı en yakın arkadaşlarımda bile hani nasıl diyim zihin yapısı olarak bazen kendini çok yalnız hissedebiliyosun bu çok farklı bi şey hani yani nasıl diyim benim hobilerim benim düşüncelerim hiç kimsede olu- yani bire bir eşleşen olur ya herkesin ya o benim ruh ikizim işte bütün hobilerimiz uyuyor bende öyle bi şey yok hani öyle bi şeyle henüz karşılaşmadım bazen şey oluyor böyle kendini toplumda uzaylı gibi hissediyosun ya ben böyle düşünüyorum ama niye farklı düşünüyorum diye hissediyorsun ama tabi bu arkadaşlıkla alakalı bi durum değil arkadaşlık benim için daha farklı bi şey hani düşüncenin uyuşmasından daha ziyade hoş vakit geçirebilmek” (K12, 26 yaşında, inşaat mühendisi).

K12 uyum üzerine farklı bakış açıları dile getirmiştir. Buna göre K12’nin uyumsuzluğu insanlarla “iyi anlaşma” üzerinden kurmadığını, çünkü hemen herkesle anlaşabildiğini görebiliyoruz. Ancak katılımcıya göre benzerlik uyumu sağlamakta ve onu da kimsede bulamamakta, o anlamda düşüncelerinin “yalnız” olduğunu hissetmektedir. Fakat nihayetinde arkadaşlıkta uyumun kendisi için önemli olmadığını ve asıl önemli olanın ilişkileri tatmin edici bir şekilde sürdürmek olduğunu söylemektedir.

4.9.2. Dayanışmanın Varlığı

Bu tema kapsamında katılımcıların ihtiyaç duyduklarında yanlarında birilerini bulup bulamadıklarına dair cevapları incelenmiştir. Bu tema kişilerin sosyal desteğe sahip olup olmadıkları ile ilişkilidir. Katılımcıların ihtiyaç duydukları anda çevresiyle dayanışma içerisinde hissettiklerine dair cevapları bu alt tema kapsamında örneklendirilmiştir. Katılımcıların neredeyse hepsi bu temaya girebilecek cevaplar vermişlerdir.

“yani bi sıkıntım olduğunda ne bileyim hani şu arkadaşla gideyim kafa dağıtayım falan dediğimde yani aradığımda birini aramasam diğeri kesinlikle bi şekilde hani zamanını falan ayırır o paylaşımlarda bulunuruz yanımda birilerini buluyorum yani” (K9, 27 yaşında, araştırma görevlisi).

K9 arkadaşlarının kendisine “zaman ayıracağını” ve muhakkak bir şekilde çevresinin kendisiyle dayanışma içinde olacağını söylemiştir.

“benim çok yakın arkadaşlarım hani nasıl diyim yani benim her işime ailemin bir tık altı diyebilirim hani o derece çünkü özellikle ilkokul arkadaşım lise arkadaşlarım hani yıllardır sürekli beraberiz ailece içli dışlı olduğumuz insanlar hani benim başıma bi şey gelse ailemle beraber koşacak insanlar ailem gibi görüyorum bir sorunum olduğunda onlara gidip anlatabilirim hani bu her sorununu arkadaşına anlatamazsın aileni önce her şeyi ailenle çözersin ailenle olmazsa olmaz benim ikinci bi ailem gibi diyebilirim arkadaşlarım o konuda şeyim yani şanslıyım sanırım birazcık” (K12, 26 yaşında, inşaat mühendisi).

K12, arkadaş ilişkilerinin kendisine “ikinci bir aile” ortamı sağladığını, bu açıdan sosyal desteğin sağlandığını hissettiğini, kendini onlara rahatça açabileceğini ve kendini şanslı gördüğünü söylemiştir.

4.9.3. Aidiyet

Bu tema kapsamında katılımcıların kendilerini bir yere ait hissetmeleri veya hissetmemeleri hakkındaki görüşleri “aidiyetin varlığı” ve “ilişkilerde aidiyetin oluşmaması/ olmaması” alt temalarında incelenmiştir.

4.9.3.1. Aidiyetin Varlığı

Katılımcıların çevrelerine aidiyet hissettiklerini belirttikleri cevapları aşağıda görebiliyoruz:

“yani çok hani farklı kimliklerimiz var işte evde kendimi ait hissettiğim bir ailem var u okulda da az çok bir çevremiz var vesaire sosyal ortamda da bir şeyler yapmak isteyen insanlarla bir araya gelmeye çalışıyorum dedim yani evet kendimi ait

hissediyorum gittiğim yerlere zaten hani öyle hissetmesek gitmeyiz herhalde devam etmeyiz” (K1, 21 yaşında, öğrenci).

“farklı çevreler ve işte liseden arkadaşlar diyebilirim üniversiten arkadaşlar dernekten arkadaşlar şeklinde farklı ortamlar var ait hissettiğim ait hissetmediğim zaman zaten çok sürdürülmüyor olabilir sürdürüyorum ben bunu” (K3, 20 yaşında, öğrenci).

K1 ve K3 kendilerini ait hissettikleri farklı ortamlar olduğunu ve sahip oldukları aidiyet hissini ilişkileri devam ettirici bir rolü olduğunu söylemişlerdir. K1 aidiyet oluşturma bağlamında sosyal ortamdaki paylaşımlar üzerinden benzerlik ve ortaklaşma kurulmasını vurgulamaktadır.

“belirli küçük anlar oluyor o anlarda kendimi o anlarda kendimi ait hissediyorum fakat bu daha alanlardan çok alanların içerisindeki kişilerle ilgili oluyor” (K4, 32 yaşında, çevirmen).

K4 de benzer şekilde bazı ortamlarda aidiyet oluşturduğunu söylemiş, ancak ortamın kendisinin değil o ortamlardaki kişilerin bu aitlik hissini sağladığını belirtmiştir.

4.9.3.2. İlişkilerde Aidiyetin Oluşmaması/ Olmaması

Bu alt temada katılımcıların ilişkilerinde aidiyet geliştirmediklerini görebileceğimiz cevapları sunulmuştur.

“yani şöyle bi konuma geliyorum bi aidiyet hiç hissetmedim hissetmiyorum da yani... yani hep öyleydin ben böyle çok öyleydin” (K13, 30 yaşında, bankacı).

K13, kısacası hiçbir zaman aidiyeti deneyimleyen biri olmadığını ve şu anda da kendini bir yere ya da birine ait hissetmediğini söylemiştir.

“yok ya hani çok ait bi yere hissetmiyorum hissetmeye de gerek duymuyorum ya bazen duyuyorum da keşke aa keşke birinin yanında gerçekten çok hani be- ya nasıl anlatayım ki bunu um kelimeyi bilmiyorum kelime dağarcığım yetmedi şu anda ya sonuç olarak evet çok ait hissetmiyorum ama hissetmeye de bazen gerek duyuyorum

bazen duymuyorum gerek duyduğum zamanlarda da bi şekilde hani kendimi avutuyorum ya kendime ait hissediyorum öyle kendi kendime yetiyorum bi şekilde” (K7, 20 yaşında, öğrenci).

K7’nin ilişkilerinde aidiyet hissinin oluşmadığını, bunun genel olarak bir eksiklik yaratmadığını, ancak eksiklik yarattığında da “kendisine yettiğini”, ait hissetmemeyi bu yeterlilik duygusu üzerinden temellendirdiğini ve böylece ait olmama hissini telafi ettiğini görebiliyoruz.

4.9.4. İlişkilerde Tanınmaya Dair Değerlendirmeler

Bu tema kapsamında katılımcıların iletişim sürecinde tanınma hissini deneyimleyip deneyimlemediğine dair cevapları “yakın ilişkilerde tanındığını hissetme” ve “ilişkilerde tanındığını hissetmeme” alt temalarında sunulmuştur.

4.9.4.1. Yakın İlişkilerde Tanındığını Hissetme

Bu alt temanın içeriğinde yakın ilişkileri içerisinde tanındığını hisseden katılımcıların cevapları yer almaktadır.

“belli noktalar haricinde büyük oranda tanındığımı bilindiğimi düşünüyorum” (K3, 20 yaşında, öğrenci).

“yakın çevremde tanınıyorum hissi var” (K6, 21 yaşında, öğrenci).

K3 ve K6 yakın ilişkilerinde tanınıp bilindiklerini söylemiş, K3 “belli noktalar” diyerek bir muğlaklık oluştursa da yine de “büyük oranda” tanınma hissi yaşadığını belirtmiştir.

“belirli arkadaşlıklarda evet ya belirli arkadaşlarımın beni çok iyi dinlediğini çok iyi anladığını benim farklı yönlerini olduğu gibi kabul ettiğini düşünüyorum ve o arkadaşlıklar tabii ki daha tatmin edici oluyor (K4, 32 yaşında, çevirmen).

K4 yakın ilişkileri içerisinde daha iyi tanındığını ve bunun “olduğu gibi kabul edilmekle” de ilişkili olduğunu, bu şekilde ilişkilerin doyum sağladığını belirtmiştir.

4.9.4.2. Yakın Olmayan İlişkilerde Tanınmadığını Hissetme

Bu alt tema kapsamında katılımcıların yer aldığı bazı çevrelerde yeterince tanınmadıklarına, çoğu anlamda kendi görüş ve özelliklerinin bilinir olmadığına ilişkin ifadeleri değerlendirilmiştir.

“tabi beni tanımiyorlar çok çoğu insan beni tanımyo ya belli oranlarda tanıyolar tabi ben de yani bi psikopat falan değilim ee belli oranlarda tanıyolar tabi ki... ama e dediğim gibi yani bu özellikle çalışma arkadaşları veya bi çok arkadaşım da yani çok yakın dostum olarak tanımlayamayacağım insanların çoğu tabi ki benim bi çok özelliğimden habersiz ben de onlara bu özelliğimi aç- açmam” (K8, 37 yaşında, araştırma görevlisi).

K8’in çevresi tarafından büyük oranda tanınmadığını ancak kendisinin de bilinir olmadığı yönlerini onlara açmadığını, dolayısıyla onlar tarafından tanınma arzusu içerisinde olmadığını söyleyebiliyoruz.

“ya aslında bakarsan bana göre evdeki insanlar bile bence yeterince iyi tanımyor beni yani açıkçası bazı konularda paylaşabileceğim şeyler yok yani inanç konusunda bu siyasi anlamda falan paylaşabileceğim bi ev ortamı yok artı iş hayatında da öyle” (K2, 23 yaşında, satış temsilcisi).

K2 aile ve iş çevresinde insanların kendini tanımadığını, bazı konulardaki düşüncelerini açmadığını çünkü bu ortamların buna izin vermediğini söylemiştir.

4.9.5. Zamanı Değerlendirme Tercihleri

Bu temada katılımcıların günlük hayatta vakitlerini nasıl değerlendirdiklerine dair cevapları “başkalarıyla ortak aktivitelerin tercihi” ve “bireysel aktivitelerin tercihi” alt temalarında incelenmiştir.

4.9.5.1. Başkalarıyla Ortak Aktivitelerin Tercihi

Bu alt temanın içeriğinde katılımcıların zamanlarını başkalarıyla geçirmeyi tercih ettiklerine dair cevapları örnek olarak sunulmuştur.

“yurtta kalıyorum her gün iki üç saat en az geyikle boş muhabbetle geçiyor onun haricinde işte bi iki sosyal sorumluluk işiyle uğraşıyorum um şu an iki tane hazıranda proje çalışması var onlarla uğraşıyorum” (K3, 20 yaşında, öğrenci).

“arkadaşlarımla buluşuyorum yemeğe gidiyorum bazen sinemaya gidiyorum tiyatroya gidiyorum” (K10, 18 yaşında, öğrenci).

“yani insanlarla birlikte aktivite yapmayı çok seviyorum hani bi alışverişe gidilecekse birlikte gitmeyi seviyorum... ben çalışmaya da vakit bulabiliyorum dışardaki arkadaşlarımla vakit geçirmeye de vakit bulabiliyorum her şeye vakit bulabiliyorum” (K5, 22 yaşında, öğrenci).

K3, K10 ve K5 görülebileceği üzere insanlarla bir arada bulunabildikleri aktiviteleri tercih etmektedirler. Yani bu kişiler başkalarının varlığını yaptıkları aktivitelere dahil etmek, insanlarla bir arada bulunmak istemektedirler.

4.9.5.2. Bireysel Aktivitelerin Tercihi

Katılımcıların zamanlarını bireysel olarak değerlendirmeyi tercih ettiklerini belirttikleri cevaplar bu alt temada örneklendirilmiştir.

“günlük yaşamımda okulu düşünmezsek okul çünkü çok fazla zamanımızı alıyor u keman çalıyorum ben keman çalmak dışında da aslında normalde çok kitap okurum ama bu sıralar pek okumuyorum u öyle şeyler” (K1, 21 yaşında, öğrenci).

K1, boş zamanını keman çalmak, kitap okumak gibi tek başına yapabileceği aktivitelerle değerlendirdiğini söylemiştir.

“ben internet kullanıyosam gidip bi konu seçip o an aklıma gelen onla ilgili araştırıp makaleler bulup onunla çok vakit harcayabilirim bi o var bi işte kitap okuma alışkanlığı kitap ve çizgi roman okuma manyaklığı var bi de oyun oynama var benim için üç kısım diyebilirim yani işte bilgisayar oyunlarıla biraz aram iyidir sürekli oyun oynarım falan böyle çok severim sürekli takip ettiğim seriler vardır yıllardır bi koleksiyonerim falan koleksiyon yapıyorum ayrı bi şey... aslında benim hobilerim genelde zaten yalnız insan hobileridir hani nedir işte yalnız olan insanlar koleksiyon yapar yalnız olan insan oyun oynar bütün gün evde yirmi beş saat oyun oynayan tipler

yalnızdır falan diye klasik genellemeler var ya ben de hepsi var aslında ne bileyim nerd diye tabir ettikleri şey vardır ya böyle işte çizgi roman seviyor abi kesin yalnızdır bunun hiç arkadaşı yoktur falan filan olur öyle tipler klişedir hatta çoğu bizde gözüktür ama ben de o olmasam çok arkadaşım var o da garip bi şey belki de bazen yalnız kalmak istediğimden dolayısıdır ama en azından yalnız kalmak istiyosun bazen hani dışarı çıkmıyım bugün arkadaşımın çağırıyor hatta en basitinden dün oldu arkadaşlarım darladı işte bugün maç yapacağız bu kar da olmasına rağmen maç yapıcaz falan ya dedim ki yorgunum falan aslında yorgunluk işin bahanesi birazcık böyle yalnız kalıyım dinleniyim falan filan diyodum ama sonra yine arkadaşlarım ağır bastı ve gittim sonra pişman oldum herkes gibi çıkmak istemezsin sonra çıkınca mutlu olursun ya öyle bi şey oldum”(K12, 26 yaşında, inşaat mühendisi).

K12 zamanını geçirmeyi tercih ettiği hobilerini “yalnız insan hobisi” olarak tanımlamış, aslında yalnız olmadığını aksine yakın ilişkiler kurduğunu ancak tek başına kalma ihtiyacı üzerinden vaktini değerlendirdiğini, ancak ortak aktivitelere dair çağrılar karşısında fikrini değiştirip insanlarla bir arada bulunduğunu söylemiştir. Ancak genel olarak K12’nin bireysel olarak sürdürebildiği aktiviteleri tercih ettiği ve bunlardan zevk aldığı, tek başına olma isteğini bu aktiviteler üzerinden tatmin ettiğini söylemek mümkündür.

4.9.6. İlişkilerde Konum Alış Şekli

Bu tema katılımcıların etkileşim sürecinde nasıl bir konumda olduklarına dair cevapları doğrultusunda oluşturulmuştur. Katılımcıların cevaplarının yeterince belirleyici olmadığı durumlarda onlara, ilişkilerinde arka planda veya ön planda olup olmadıklarına dair seçenek sunulmuştur. O sebeple “arka planda olma” ve “ön planda olma” alt temaları altında cevaplar incelenmiştir.

4.9.6.1. Arka Planda Olma

Katılımcıların ilişki içinde ön planda olmadıklarını içeren cevaplar bu alt temada sunulmuştur.

“kişisine göre değişiyor yani arka planda olduğum kişi çok tabii ki” (K6, 21 yaşında, öğrenci).

K6 konum alışların ilişkilere göre değiştiğini, ancak yine de genelde arka planda kaldığını söylemiştir.

“yani hiçbi zaman kalabalık ortamların eğlenceli adamı falan olmadım o yüzden popülerlik falan olmadı hiçbi zaman da bi eksiklik falan da hissetmiyorum” (K2, 23 yaşında, satış temsilcisi).

K2, özellikle kalabalık gruplarda ön planda olmadığını, “popüler” olmadığını ancak bunun kendisinde tatminsiz bir iletişim algısı yaratmadığını söylemiştir.

“ben kendimi ön plana zaten koydurtmuyorum diğerlerinin de böyle düşündüğünü sanmıyorum” (K9, 27 yaşında, araştırma görevlisi).

K9 özellikle ön planda olmadığını, böyle bir konumu istemediğini söylemiştir. K9’un iletişime dahil olan diğer kişilerin de kendisinin konumu hakkında benzer düşündüğünü söylemesi, ilişkide ön planda olmanın K9 tarafından olumlu karşılanmadığını düşündürmektedir.

4.9.6.2. Ön Planda Olma

Bu alt tema, katılımcıların ilişkide ya ön planda olduklarını belirttikleri ya da başkaları tarafından o şekilde algılandıklarını belirten cevaplarını içermektedir.

“aklıma ilk gelen şey baskınlık oldu evet öyle olduğumu söylüyorlar ben buna aslında baktığım zaman çok da hissetmeyebiliyorum ama ee baskın bir yerde olduğumu işte kontrol ettiğimi falan söylüyorlar doğru olabilir bilmiyorum” (K3, 20 yaşında, öğrenci).

“hani benim işlevim daha çok hani eee yol gösteren olaraktan veya ee kontrolü sağlayan biri olaraktan gösteriyorlar söylüyorlar... yani evet onlara çok fazla bunu yaparım onlardan çok fazla bunu almadığım için sanırım doğru” (K5, 22 yaşında, öğrenci).

K3 ve K5 ilişkilerindeki insanlar tarafından “baskın”, kontrolcü bir konumda görüldüklerini söylemişlerdir. K3 bu konuda tamamen başkalarının kendisi hakkındaki görüşlerine sığınmış ve böyle bir konum aldığını çok hissetmediğini söylemiştir. K5 ise konumunu kabul etmiş ve bunun farkında olduğunu belli etmiştir.

“o grubun popüler adamı vardır ya da insanı yani o olduğumu söyleyebilirim” (K13, 30 yaşında, bankacı).

K13 konumunu başkaları üzerinden tanımlamamış, direkt olarak etkileşim içerisinde “popüler”, ön planda yer alan bir konuma sahip olduğunu belirtmiştir.

4.9.6.3. Eşit Konum isteği

Katılımcıların ilişkilerde ön veya arka planda olma isteği gözetmediğine ve iletişim tarafları arasında eşit bir konum olmasını istediğine dair cevapları bu alt temada örneklendirilmiştir.

“gerçekten gerçekten pozitif bulduğum ilişkilerde dominant olmak gibi bi derdim de yok aslında ama ezilmeyi veya şey olmayı da kesinlikle kabul etmem yani hiç bi şekilde domine edilmeyi falan istemem” (K8, 37 yaşında, araştırma görevlisi).

K8 içinde yer almaktan memnun olduğu ilişkilerde baskın olmak istemediği gibi, kimsenin kendisine baskınlık kurmasını da kabul edemeyeceğini; dolayısıyla eşit bir konum alma çabasında olduğunu söylemiştir.

“ama genelde eşit tutmaya çalışıyorum yani kendi- ne kendimi çok ön planda çıkartmaya çalışıyorum ne başkasını ön planda olmasını istiyorum ortada bi yerde tutmaya çalışıyorum bunun için de aktif bir çaba harcıyorum” (K4, 32 yaşında, çevirmen).

K4 de benzer şekilde ilişkilerinde özellikle ön plana çıkmak istemediğini ama arka planda da kalmak istemediğini, dolayısıyla konumların eşit olmasını istediğini belirtmiştir.

4.10. İlişki Başlatma-Kurma Şekilleri/Süreçleri

Bu kategoride katılımcıların tanımadıkları insanlarla nasıl iletişime geçtikleri, ilişki kurulum süreçlerini nelerin belirlediği “İlişki Kurulumunda Ortaklık Algısı”, “İlişki Kurulumunda Seçicilik”, “İlişki Kurulumuna Açık Olma Şekilleri”, “İlişki Başlatmada Adım Atma Şekilleri” ve “İlişki Başlatma Sıklığı” temalarında incelenecektir. Aşağıdaki Tablo 10’da söz konusu temalar görülebilir.

Tablo 10. İlişki Başlatma-Kurma Şekilleri/Süreçleri Kategorisinin Temaları

Kategori	Tema
İlişki Başlatma-Kurma Şekilleri/Süreçleri	İlişki Kurulumunda Ortaklık Algısı
	İlişki Kurulumunda Seçicilik
	İlişki Kurulumuna Açık Olma Şekilleri
	İlişki Başlatmada Adım Atma Şekilleri
	İlişki Başlatma Sıklığı

4.10.1. İlişki Kurulumunda Ortaklık Algısı

Bu temada katılımcıların yeni insanlarla ortak bir çevre, arkadaş veya amaç üzerinden tanıştıklarına dair cevapları örneklendirilmiştir.

“genelde ben yeni bi yere gittiysem oluyo u o şekilde bi staj olur bi şey olur konferans olur o şekilde oluyo” (K6, 21 yaşında, öğrenci).

K6 iletişim başlatmada girdiği ortamın etkili olduğunu, o ortamı paylaşan insanlarla ilişki kurduğunu söylemiştir.

“yani arkadaşlarımın ortak arkadaşları oluyor o şekilde o ortak arkadaşla tanıyorum sonra fark ediyorum ki onunla o yeni tanıştığım kişiyle başka bi ortak arkadaşım daha varmış hep o şekilde o şekilde yani sonuçta dünya küçük o şekilde insan şey yapıyor genişliyor (K10, 18 yaşında, öğrenci).

K10 ilişki başlattığı insanlarla “ortak arkadaşlar” vasıtasıyla tanıştığını söylemiş, aynı zamanda sosyal ağındaki insanların birbiriyle bağlantılı olduğunu ve bu ağı genişlettiğini belirtmiştir.

“eğer ortak bir amacımız varsa ortak bir yazı yazacaksak mesela bir kitap okuyacaksak vesaire elbette seviyorum çünkü hani ee beraber ortak bir şeyi ortaya çıkarmak isteyen insanlar insanları seviyorum yani hani onlarla bir araya gelmek için de mesela bir organizasyonda karşılaşıyorsunuz ve hani yeni insanlar hiç daha önce görmediğiniz insanlar ama ortak bir amaç olunca ve hani sizin yaşınızda sizin gibi düşünen insanları bulunca gayet güzel bir ilişki kurulabiliyor yani seviyorum (K1, 21 yaşında, öğrenci).

K1 insanlarla ilişki başlatma hakkındaki cevabında “ortak amaç” olgusu üzerinde durmuş, birlikte bir şeyler yapabilmenin yani ortak hareket etmenin beklentisinde olduğunu, aynı zamanda bu ortaklıkta benzerliğin de etkili olduğunu belirtmiştir.

4.10.2. İlişki Kurulumunda Seçicilik

Bu tema altında katılımcıların herkesle iletişime geçmediğine, insanlarla tanışma konusunda her daim açık olmadıklarına veya ilişki kurulumunda belli kriterler aradıklarına yönelik cevapları sunulmuştur.

“şey yapamıyorum mesela pragmatist değilim ben hani işime yarayacak diye de gidip herkesle tanışmam mesela yani bu insanla sonradan mesela aa şunu yaparız ya da şu şurda çalışıyor işte o sonrada şu işimde yardımcı olabilir falan değil de öyle herkesle yakınlık kurmuyorum yani çünkü bu çok şey geliyor yani saçma sapan ya da sahte bir şey zaten onu yapmamaya çalışıyorum” (K1, 21 yaşında, öğrenci).

K1’in insanlarla kişisel çıkar üzerinden ilişki kurmadığını, mesafeli ve dolayısıyla seçici olduğunu görebiliyoruz.

“çok çabuk zaten samimi de olmam insanlarla yani hani gerçi böyle diyorum ama çok ısındığım hani çok çok iyi kısa sürede çok güzel şeyler paylaştığım insanlar da oluyor ama hep bi önce bi duvarım vardır yani bi beklerim önce kolay samimi

olmam insanlarla... kafası çalışıyor mu diye bakıyorum karşımdaki insanın” (K13, 30 yaşında, bankacı).

K13 ilişki başlatma sürecinde mesafeli olduğunu, belli bir süre karşısındaki kişileri tarttığını ve onlarda akıllı olma özelliği aradığını söylemiştir.

4.10.3. İlişki Kurulumuna Açıklık

Bu tema kapsamında katılımcıların yeni insanları tanımayı sevip sevmediğine dair fikirleri incelenmiş, bu konudaki hislerinin ve ilişki başlatmaya yönelik motivasyonlarının değişebildiği görülmüştür.

“çok da çaba sarf ettiğim söylenemez zaten çok çaba sarf edecek olsam yeni insanlarla tanışmak için heyecanlanırdım öyle bi heyecanım falan yok yani bi çabam yok” (K2, 23 yaşında, satış temsilcisi).

“yeni insan sevmem ben en başta onu söyliyim... ya şöyle bi şey olduğunu düşünüyorum yani hani bunun yaşla da alakası olduğunu düşünüyorum belli bi yaştan sonra yeni insan pek hani kabul olmuyo galiba çünkü ben otuz yaşı geçtim artık ne bileyim paylaştığım şeyler belli yani bu şey gibi hani bi ilişki biter de yeni biriyle tanışma biraz sıkıntı verir ya insana ya şimdi yeniden en başa al falan onu tanıycam o neyden hoşlanır onu mu kaldırır bunu mu indirir burayı mı gezer orda bunu mu yer hani o biraz sıkıntıdır ya öyle bi şey” (K13, 30 yaşında, bankacı).

K2 ilişki başlatma anlamında motive olmadığını ve bu konuda herhangi bir emek harcamadığını belirtmiştir. K13 de yeni insanlarla ilişki başlatmayı sevmediğini, tanışma sürecinin kendisi için sıkıntılı bir süreç olduğunu ve K2 ile benzer şekilde buna emek harcamaya motive olmadığını, bunun da belli bir yaşı geçmiş olmasından kaynaklanabileceğini söylemiştir.

“hoşlanıyor muyum yani çok nötr hani kendimle ilgili bi şeyse öyle laf olsun diye biriyle tanışmaktan hatta zaman kaybı gibi bile geliyor olabilir ama hani tamamen menfaatçi mi düşünmüş oluyorum bilmiyorum ama biraz da kendi alanımla ilgili olabilir ya da bana bi şey katacak birileri olabilir ondan hani keyfi alırım” (K9, 27 yaşında, araştırma görevlisi).

K9 ilişki kurma sürecinde “nötr” olduğunu, eğer kendisinin gelişimine fayda sağlayacak birileri ile fırsat yakalarsa ilişki başlatabileceğini, bunun haricinde iletişim başlatmak için çaba harcamaya değer görmediğini söylemiştir.

“ya aslında çok hoşuma giden bi şey yeni insanlar çünkü farklı insanlar tanımak benim için güzel bi şey çünkü herkesin farklı farklı özellikleri var değişik özellikler görmek herkesin bi en ufak değişik toplumdaki genelden farklı bi en ufak bi hareketi görsem benim çok hoşuma gidiyor çünkü farklı bi renk katıyor o yüzden çok hoşuma gidiyor yeni insan tanıdığım zaman her birinde farklı bi renk görüyorum o hoşuma gidiyor (K12, 26 yaşında, inşaat mühendisi).

K12’nin ilişki kurma konusunda oldukça motive olduğunu, farklılığı tanımaya önem verdiğini ve insanları da bu sebeple tanımak istediğini, bunun kendisi için bir kazanç olduğunu görebiliyoruz.

Özetle yeni ilişkiler kurmaya açık olan K9 ve K12, bu konuda eğer fırsatları olursa değerlendirdiklerini ve gerekirse bunun gerçekleşmesi için emek harcadıklarını belirtmiştir.

4.10.4. İlişki Başlatmada Adım Atma Şekilleri

Bu tema altında katılımcıların tanımadığı insanlarla iletişime geçerken ilişkiyi başlatan rolünü üstlenip üstlenmediklerine dair cevapları incelenmiştir.

“açıkçası ilk adımı yeni tanıştıyorsak karşı taraf atıyor sanırım yani çok fazla ben tanışayım kaynaşayım şeyinde değilim pozisyonunda değilim yeni ilişkilerde eğer bi arkadaşlık doğacaksa da ilk adım karşı taraftan geliyor büyük ihtimalle” (K2, 23 yaşında, satış temsilcisi).

K2 ilişki başlatma sürecinde ilk adımı atmadığını ve iletişimin diğer tarafındaki kişinin çabası üzerine ilişkinin kurulabildiğini söylemiştir.

“özellikle yaptığım şey bu herhalde kişiye kişiyle konuşma açmak soru sormak tanımaya çalışmak oluyor” (K4, 32 yaşında, çevirmen).

K4 iletişimi başlatma rolünü üstlendiğini ve bu şekilde karşısındaki insanı “tanımaya çalıştığını” söylemiştir.

“yeni insanlarla mesela bi ortama girelim hep beraber o evdeki arkadaşlarımla birlikte olsun diyelim ortamda direkt benim muhabbetim ön plana çıktığını söylüyorlar hani mesela onlarla tanışacak olalım şey derler E. sen konuşursun sen bi konuş zaten muhabbet akar gider kaynaşırız bu şekilde yani muhabbete verdiğim önemden dolayı olabilir bu biraz” (K5, 22 yaşında, öğrenci).

K5 bir ortamda genelde iletişimi başlatan taraf olduğunu, insanlarla konuşmaya önem verdiğini bu anlamda da kendisinin ön plana çıktığını söylemektedir. Nitekim burada “ilişkilerde konum alış şekli” temasını da görebiliyoruz.

4.10.5. İlişki Kurma/Başlatma Sıklığı

Bu temanın içeriğinde katılımcıların yeni ilişkilerin hangi sıklıkta kurulduğuna dair cevapları incelenmiş ve genelde çok sık yeni ilişki başlatmadıkları görülmüştür.

“çok fazla insanla tanışmıyorum ben yani işte dediğim gibi bi yatılı okulda okuduğum için on sene boyunca hep aynı arkadaş çevresiydi mesela lise sonda hani dershaneye başladığımızda ordaki insanlarla baya bi zorlandım falan hani yeni arkadaş edinme çok zor oldu çok yavaş” (K7, 20 yaşında, öğrenci).

K7 hayatında çok sık ilişki kurulmadığını söylemiş ve bunu eski ilişkilerine olan bağlılığı ve alışkanlığı üzerinden açıklamış, insanlarla kolay ilişki başlatamadığını belirtmiştir.

“şimdi bi ciddi bi ilişkin olduğu zaman... o senin bi yerde de şeyini de kısıtlıyor tabi ister istemez ya yeni arkadaşlar yeni dostlar edinmek yeni yani daha eve kapalı ev içinde yani eve kapalı değil ama ister istemez evlilik hayatı bilmem ne onu getiriyor yani her gün sokakta onlarca insanla tanışamazsın tanışmazsın yani bu getirir bunu” (K8, 37 yaşında, araştırma görevlisi).

K8 de kendisi için yeni ilişki kurulumunun pek gerçekleşmediğini belirtmiş ve bunu evli olması ve evliliğin başkalarıyla tanışma fırsatını engelleyici ya da zorlaştırıcı bir süreç olduğu üzerinden sebeplendirmiştir.

4.11. Çevrim İçi Ortam ile Katılımcıların İlişkileri Arasındaki İlişkiler

Bu kategori kapsamında katılımcıların Facebook kullanıcısı olmamasının, kendi ilişkilerinde bir etkisi olup olmadığına dair görüşleri “Facebook Kullanmamanın İlişkilere/İletişime Bir Etkisi Olmaması”, “Facebook Kullanmamanın İletişim Eksikliği Yaratması” ve “Sosyal Medya Kullanmamanın Algılanma Biçimleri” temaları altında incelenmiştir. Aşağıdaki Tablo 11’de bu temalar görülmektedir.

Tablo 11. Çevrim İçi Ortam ile Katılımcıların İlişkileri Arasındaki İlişkiler Kategorisinin Temaları

Kategori	Tema
Çevrim İçi Ortam ile Katılımcıların İlişkileri Arasındaki İlişkiler	Facebook Kullanmamanın İlişkilere/İletişime Bir Etkisi Olmaması
	Facebook Kullanmamanın İletişim Eksikliği Yaratması
	Sosyal Medya Kullanmamanın Algılanma Biçimleri

4.11.1. Facebook Kullanmamanın İlişkilere/İletişime Bir Etkisi Olmaması

Bu tema kapsamında katılımcıların çevrim içi sosyal ağ olarak Facebook’un bir parçası olmamanın ilişki veya iletişim süreçlerinde bir etki ya da eksiklik yaratmadığını belirten cevapları incelenmiştir.

“valla ben kendi adıma hiç bi sıkıntı duymuyorum... yani çok fazla da diğer insanların hani yine kendi menfaatimin dışında çok fazla kim ne yapıyor ne ediyor merakım yok” (K9, 27 yaşında, araştırma görevlisi).

“Başkalarının hayatını merak etmeme” alt temasının da görülebileceği bu alıntıda, K9 insanların hayatlarını görmemenin kendisini etkilemediği için Facebook kullanmamanın etkisini herhangi bir şekilde hissetmediğini belirtmiştir.

“etkilemiyor çünkü benim üniversitedeki arkadaşım la zaten siz- adını verebiliyor muyum onunla da yaptınız mesela zaten yakın bi arkadaşım yine proje yaptığımız bir arkadaşımız o diğer arkadaşım da bir tanesinin yoktu o da işlerinden haberdar olabilmek için tekrar açtı diğer arkadaşlarım da yakın olduğumuz onlar da işte okulun sayfasında daha doğrusu whatsapp grubunu takip etmek için kullanıyorlar hiçbir şey paylaşmayıp işte sadece sayfaları var bu şekilde yani yoğun kullanan kimse yok çevremde evdeki ablam abim falan da aynı şekilde yani yoğun facebook kullanımı aslında (K1, 21 yaşında, öğrenci).

K1 çevresindeki insanların da kendisi gibi Facebook kullanmadığını veya aktif bir şekilde kullanmadığını söyleyerek, bu sebeple çevrim içi iletişimin herhangi bir şekilde kendisini etkilemediğini belirtmiştir.

“hiç etkilemiyor yani bana ulaşmak isteyen zaten telefonumu falan biliyo ya- facebook olmasa bile ya telefonda ya mesajla ya da whatsappdan ulaşabiliyor yani” (K2, 23 yaşında, satış temsilcisi).

K2 başka iletişim araçlarının varlığı üzerinden Facebook kullanmamanın hayatında bir etkisi olmadığını, alternatif iletişim araçlarıyla zaten ilişkilerini sürdürebildiğini söylemektedir. Bu noktada “Bir İletişim Aracı Olarak Facebook” temasını da burada görebiliyoruz.

4.11.2. Facebook Kullanmamanın İletişim Eksikliği Yaratması

Katılımcıların Facebook kullanmadıkları için iletişim konusunda bir takım eksiklikler yaşadıklarına dair cevapları bu tema altında örneklendirilmiştir.

“içinde bulunduğum kurum kuruluşların ya da ekiplerin vesaire şeylerini işte haberlerine falan biraz daha geç ulaşabiliyorum ya da başkaları vasıtasıyla ulaşabiliyorum ya da yani en basitinden sınav için ders notu paylaşılıyor facebookta falan orda bi eksiklik olabiliyor ama onun haricinde başka hiçbir eksiklik hissetmiyorum” (K3, 20 yaşında, öğrenci).

K3 Facebook kullanıcısı olmadığı için etkileşimde bulunduğu gruplara dair haberlerin kendisine ulaşmasında zorluk yaşayabildiğini belirtmiş ve tek eksikliğin bu anlamda meydana geldiğini söylemiştir.

“görüşmediğim arkadaşlarımın mesela ne yaptığını bilmiyorum hani liseden olup da şu an görüşmediğim çok arkadaşım var tabii ki arkadaşlarımdan öğreniyorum şu da şunu yapmış diye belki o bakımdan etkiliyo ama onun haricinde hani okul olmasa aslında pek etkisini hissetmem okulda bazen işte ödev söyleniyo mesela facebooktan sınav söyleniyor falan onu ben arkadaşlarım söylüyor bana facebookum yok diye (K6, 21 yaşında, öğrenci).

K6 iletişim bağlarının zayıfladığı arkadaşlarının hayatlarından habersiz olduğunu, ancak aracı arkadaşları vasıtasıyla onlar hakkında bilgi edinebildiğini, bunun yanında akademik çevre içinde paylaşılan bilgilere doğrudan ulaşamadığını ve eksikliğin bu sebeplerle kaynaklandığını belirtmiştir.

“facebookta da baya video falan paylaşıyor görüyorum arada bir dolayısıyla onların da dışında kalıyosun yani o alternatif bilginin bilgi kaynaklarının da belli bi oranda dışında kalıyosun çok büyük bi eksikliğini hissetmiyorum ama”(K8, 37 yaşında, araştırma görevlisi).

Genel anlamda Facebook'taki bilgi akışının dışında kaldığını belirten K8, bir tek bu şekilde kullanıcı olmamaktan etkilendiğini ama yine de bunun çok büyük eksiklikler yaratmadığını söylemiştir.

4.11.3. Sosyal Medya Kullanmamanın Algılanma Biçimleri

Bu tema kapsamında katılımcıların Facebook kullanıcısı olmadıkları için kendilerini çevrim içi ortamdan ya da diğer kullanıcılardan uzaklaşmış hissettiklerini veya o şekilde algılandıklarını görebildiğimiz cevapları sunulmuştur.

“sadece bi insanlar tarafından bi baskı oluyo niye kullanmıyosun hani çok sanki böyle mağara mağara devrinde falan o devirlerde yaşıyomuşum gibi bi tepki oluyo hani işte bi şey paylaşıyoruz ordan bakabilirsin falan gibi” (K7, 20 yaşında, öğrenci).

K7 “mağara devrinde yaşama” benzetmesiyle kendisini bu şekilde gören insanlar olduğunu ve bu anlamda Facebook kullanıcısı olmamanın kendisini etkileyebildiği durumlarla karşılaştığını belirtmiştir.

“garip geliyor ya facebooku görünce ya bu nasıl bi site falan filan o derece uzaklaşmıştım şu an kendimi şeyler gibi hissediyorum böyle atmış yaşımda böyle amcalar televizyona çıkmış oğlum şu kumandayı alsana falan filan benim şu an facebookum açık olsa ı o kadar uzak kalırım yani hiç ya ordaki hiçbi şey şu an bana göre değil diye düşünüyorum yani o yüzden (K11, 28 yaşında, çalışmıyor).

K11’in “yaşlı amca” benzetmesiyle çevrim içi ortama olan uzaklığını ve bu durumun onun hayatındaki tek etkisinin bu ortamın parçası olmaması üzerinden oluştuğunu görebiliyoruz.

“ben hakaten bu şu teknoloji dönemine pek uyum sağlayamadım bu döneme ait değilim ben herhalde öyle hissediyorum kendimi işte facebook her şey her şey internet ortamında her şey artık her şeye çok çabuk ulaşabiliyorsun çok bana ait bi şey değil yani ait hissetmiyorum mesela hiç şey olmadı instagram hiç twitter adresimde olmadı ya bu şey de değil yani hani böyle u popülere vururlar ya hani küçümserler o da değil bu hani popüler kültürün o şeyi hani o onu yapıyosun aman ya ne kadar banal o da değil ya o bambaşka yani benim onlarla ilgili fikrim tamamen yüzde yüz hani ahmakça gelmiyor ama önemli bi kısmı ahmakça geliyor bana... böyle işte bu sıradan geliyor bu bu davranış bana sıradan geliyor ve o yüzden çok vaktini orda harcayan ve orda yaşayan insanlarla pek görüşmüyorum yani ahmakça geliyor çünkü bana” (K13, 30 yaşında, bankacı).

K13 genel olarak teknolojinin ilerlemesi ve dolayısıyla ortaya çıkan çevrim içi sosyal ağlara uyum sağlayamadığını, bu ağlardaki paylaşımları benimseyemediğini ve hatta mantıksız ve “sıradan” bulduğunu söylemiştir. Bu durumun K13’ün hayatındaki etkisi, bu ağları kullanan insanlarla arasında bir bağ oluşturamaması şeklinde gerçekleşmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada çevrim içi sosyal ağ sitelerinden en bilinir olan ve yaygın kullanılan Facebook'u kullanmayan kişilerdeki yalnızlık algısı, kendini açma biçimleri ve etkileşim kaygısı değişkenlerine bakılmak amaçlanmıştır.

Katılımcılara Facebook kullanmama sebepleri sorulduğunda Facebook'un Özelliklerine Dair Sebepler ve Çevrim İçi İletişimin Parçası Olmak İstememe temaları çerçevesinde görüşler bildirmişlerdir. Facebook'un Özelliklerine Dair Sebepler temasında Facebook'un yapısına dair cevaplar vererek, Facebook'u kendilerinin dışında bir şekilde tanımlamışlar ve bu sosyal ağ ile kendileri arasında bir mesafe koymuş olduklarını göstermişlerdir. Katılımcılar çoğunlukla Facebook'u hayatlarının bir parçası olarak görmediklerini, ona ihtiyaç duymadıklarını ve hatta bunun üzerine hiç düşünmediklerini belirtmişlerdir. Bu açıdan kendileri için hiçbir işlevselliği olmayan Facebook'u aynı zamanda, zaman alıcı bir çevrim içi ağ olarak görmeleri şaşırtıcı değildir. Buradaki sonuçlar, bireylerin Facebook'u bağımlılık yapması, güvenlik endişesine sebep olması ve vakit kaybı olarak görmeleri sebebiyle Facebook kullanıcısı olmadıklarını gösteren Turan ve Göktaş'ın (2011) çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Bunun yanında katılımcıların Facebook kullanıcısı olmama konusunda kendilerinin neden böyle bir tercihte bulunduklarına dair sebepleri ise Çevrim İçi İletişimin Parçası Olmak İstememe temasında incelenmiştir. Katılımcıların çevrim içi iletişimin yapısından genel olarak hoşlanmadıkları ve orada kurulan ilişkileri samimiyetsiz olarak algıladıkları, çevrim içinde görünür olmak istemedikleri ve bunu mahremiyetin ihlali ile ilişkilendirdikleri görülmüştür.

Katılımcıların Facebook'u kullanmama sebeplerinden ayrı olarak Facebook'a İlişkin Görüşler'in de ise öncelikle Bir İletişim Aracı Olarak Facebook teması ortaya çıkmıştır. Bu noktada katılımcıların ifadelerinde Facebook'u nesnel bir şekilde değerlendirdikleri ve Facebook'u insanların var olan sosyal ağlarına ulaşmasını sağlayan bir araç olarak gördükleri tespit edilmiştir. Kullanmama sebepleri olarak Facebook'u kendileri için işlevsiz gören katılımcıların, Facebook'a dair bakış açıları istendiğinde ona böyle bir işlev atfetmeleri; katılımcıların gerçekten Facebook'a

gereksinim duymadıklarını ve çevrim içi ağ üzerinden iletişim kurmayı benimsemediklerini doğrulamaktadır. Zira katılımcılar kullanıcı olmadıkları bu çevrim içi ağın işlevsel olabileceğinin farkındadırlar ve bunu inkar etmemektedirler; ancak sadece kendilerini Facebook'un parçası olarak görmemektedirler. Facebook'a ilişkin ikinci görüş ise katılımcıların daha çok öznel düşüncelerinden oluşan bir çerçeve sunmaktadır. Çevrim Dışı İlişkileri Dönüştüren Bir Araç Olarak Facebook temasında açıklanan bu görüşlere göre Facebook, çevrim dışındaki ilişkilerin niteliğine zarar vermekte ve kullanıcıların çevrim dışındaki sosyal ağlardan uzaklaşmasına neden olmaktadır. Katılımcıların bu görüşleri, çevrim içi ağların çevrim dışı ilişkilerin yerine geçerek bu ilişkileri azaltabildiği görüşüyle örtüşmektedir (Ellison, Lampe, Steinfield ve Vitak, 2011). Bu görüşün bir sebebi, katılımcıların Facebook kullanmıyor olmasının bizzat kendisi olabilir. Zira katılımcıların çevresindeki Facebook kullanıcıları, belki çevrim dışındaki ilişkileri çevrim içi ağlara taşıyor ve sosyal ağlarından aslında uzaklaşmıyor olabilirler. Ancak katılımcılar bu çevrim içi ağın içinde yer almadıklarından ötürü, genel anlamda çevrim dışı sosyal ağların zayıfladığı algısına sahip olabilirler. Bir diğer sebep ise katılımcılar açısından Facebook, kullanıcıları tarafından gereğinden fazla kullanılan bir iletişim aracı haline dönüşmüş olabilir. Dolayısıyla yüz yüze iletişimin azalmasında bir payı olabilecek Facebook, katılımcılara göre belki artık iletişimin kendisinin önüne geçen bir araç halini almıştır.

Araştırmanın ilgi çekici bulgularından biri, Facebook'u Başkalarının Kullanımına Dair Görüşler kategorisinde katılımcıların cevaplarının Sergileme/Gösteri Amaçlı Kullanım teması bağlamında ortaklaşmasını ortaya çıkarmış olmasıdır. Facebook'a ilişkin görüşlerde en çok karşılaşılan Bir İletişim Aracı Olarak Facebook temasına karşılık, bu kategoride en sık rastlanan temanın başkalarının Facebook'u gösteri amaçlı kullanımı olması, katılımcıların başkalarının Facebook'u kullanırken onu bir iletişim aracının ötesine götürdüğünü düşündüklerini göstermektedir. Katılımcıların bu görüşü, Sheldon'ın (2008) çevrim içi ağ kullanıcılarının fotoğraflar gibi kendilerini gösterecek bir takım ayrıntıları profillerine ekleyerek, "bana bak" neslini oluşturduğu görüşü ile paralellik göstermektedir. Ayrıca Biçer'in (2014) Facebook kullanıcısı olan 10 akademisyen ile yaptığı görüşmeler

sonucunda, kullanıcıların bu ağda görünür olmak motivasyonu ile bulunduklarına dair bulgusu bu araştırmadaki katılımcıların görüşünü desteklemektedir. Samuelson (2006), internetin insanların içindeki kendini gösterme arzusunu serbest bıraktığını ve bireylerin bunun için çabaladığını, çevrim içi ağların dikkatleri üzerine çekmek isteyen kişilere ortam sunduğunu ve bunun özellikle “Bana bak. Beni dinle.” diyen yeni nesle (Y jenerasyonuna) hizmet ettiğini belirtmektedir. Y jenerasyonu, kendisinden önceki nesle kıyasla sosyal ağların içinde ve temas halinde olmayı daha çok istemekte, bunu gerçekleştirmek için izlenmeye bir anlamda gönüllü olmaktadır (Westlake, 2008). Bu araştırmanın katılımcılarına göre kullanıcıların Facebook’ta kendilerini ortaya çıkarmaları ve hatta özel hayatlarını dahi göstermekten sakınmamaları, dolayısıyla kendilerini sergiledikleri düşüncesine ek olarak, kullanıcıların kendilerini gerçekçi bir şekilde yansıtmadıkları düşüncesini içeren Gerçekçi Olmayan İçeriğin Oluşturulması teması, katılımcıların en çok ortaklaştığı diğer bir görüştür. Bu durum, kullanıcıların Facebook’ta kendilerini sergilerken olduklarından farklı bir şekilde gösterdiklerine dair düşüncüyü ortaya koymaktadır. Buna göre Facebook kullanıcısı olmayan katılımcılara göre, Facebook kullanıcıları çevrim içi ağın diğer üyelerinden kabul görme gibi motivasyonlarla kendilerini farklı imajlar içerisinde sunuyor olabilirler.

Bir başka dikkat çekici bulgu ise Facebook/ Sanal Ağ Üzerindeki İletişim ve İlişkilere Bakış Açısı içindeki Doyum Sağlayan İlişkiler temasıdır. Her ne kadar katılımcıların ortaklaştığı ve sıklıkla karşılaşılan bir tema olmasa da hali hazırda Facebook kullanıcısı olmayan katılımcılardan bu yönde bir görüş alınması, çevrim içindeki ilişkilerin de tatmin edici olabileceğinin belirtilmesi ilginçtir. Bu sonuç katılımcıların Facebook’u yine kendi tutumlarından bağımsız bir şekilde yorumladıkları ve başkaları için bu ilişkilerin gerçekçi ve tatmin edici olabileceğini düşündükleri, ancak kendileri için bu durumun geçerli olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu kategoride en sık rastlanan tema ise Facebook’un Doyum Sağlamayan İlişkiler’e sahne olmasına dair görüşleri içermektedir. Katılımcılar burada ilişkilerin samimiyezsiz ve yüzeysel olduğunu belirtmiş ve zaman zaman yüz yüze ilişkilerle karşılaştırarak çevrim içi arkadaşlıkların farkını olumsuz bir şekilde ortaya koymuştur. Bu tür ilişkiler araştırmanın katılımcıları tarafından sürdürülebilir olarak görülmemektedir. Cinsel İlişki Kurmaya Dönük İlişkiler temasında ise katılımcılar,

Facebook'taki iletişimin çevrim dışı ortamda cinsel ilişkiye dönüşebildiğini, bunun da geçici bir ilişki biçiminde olduğunu belirtmişlerdir. Alan yazında çevrim içi ağ kullanım motivasyonları içinde yer alan romantik ilişkiler kurulumundan (Tosun, 2012) farklı olarak bu temada bu tür ilişkilerin herhangi bir duygusal içeriği olduğundan bahsedilmemiştir. Buna benzer olarak ve sıklıkla ortaya çıkmayan Norm Dışı/Sıradışı Arkadaşlık teması ise çevrim içinde arkadaşlık kurmanın tahayyül edilemez olduğunu göstermektedir. Bu durum katılımcıların arkadaşlığı sadece fiziksel ortamda kurulabilen bir bağ olarak gördüğü ve gerçekçiliğini ancak o şekilde kabul edebildikleri şeklinde yorumlanabilir.

Görüşmeler sırasında katılımcıların bir kısmı daha önce Facebook kullanıcısı olmayı deneyimlediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların cevapları İletişim Amaçlı Kullanım ve Eğlence Amaçlı Kullanım temalarını ortaya çıkarmıştır ve bu da Facebook'un kişinin sosyal ağlarıyla iletişim içinde kalarak ilişkilerini sürdürmesi ve zaman geçirerek eğlenme amaçlarıyla kullanıldığına dair alan yazındaki çalışmaları desteklemektedir (Ekşi ve diğ., 2013, Köseoğlu, 2012). Öte yandan Facebook kullanım motivasyonlarına dair Köseoğlu'nun (2012) ve Tosun'un (2012) çalışmasında ortaya çıkan video ve fotoğraf paylaşımı ve yeni arkadaşlıklar kurma amaçları, bu araştırmanın katılımcıları tarafından dile getirilmemiştir. Katılımcıların Facebook'u başkalarının kullanımını kendilerini sergileme üzerinden yorumlamaları, ancak kendi kullanım amaçlarını sadece iletişim odağında görmeleri; katılımcıların kendilerini Facebook kullanıcılarından ayırdığını göstermektedir. Buna göre katılımcılar kullanıcıların iletişim amacıyla Facebook'u kullanabildiklerini belirtse de ağırlıklı olarak kendilerini sunma amaçlı kullandıklarını söylemişlerdir. Dolayısıyla katılımcılar geçmişte kendilerinin Facebook kullanımını bu genel kullanım şekline ayırmışlardır. Bu anlamda katılımcıların kendilerini kullanıcılardan ayrı tutmaları, insanların kendilerini iyi göstermek ve davranışlarını olumlamak için yaptıkları kendine hizmet yanlılığına (Miller ve Ross, 1975) işaret ediyor olabilir. Ayrıca bu durumu, katılımcıların başkalarının Facebook kullanım biçimini benimsemedikleri, dolayısıyla şu anda bu çevrim içi sosyal ağda yer almamalarının da beklenmedik bir durum olmadığı biçiminde yorumlamak mümkündür.

Katılımcıların çevrim dışında kurdukları kendi arkadaşlık ilişkilerine dair görüşleri, sıklıkla Derin Bağılara Dayanan İlişkiler temasında toplanmıştır. Katılımcıların çoğu tatmin edici ilişkilere sahip olduklarını, geçmişten getirdikleri bağları sürdürdüklerini, yakın ilişkilerinin “az ama öz” bir bağ içinde kurulduğunu belirtmişlerdir. Derinleşmeyen/ Yüzeysel İlişkiler temasıyla ise seyrek bir şekilde karşılaşmış, bazı katılımcıların ilişkilerinde algıladıkları yakınlıkta tatminsizlik hissettiği, arkadaşlık ilişkilerinin belli bir sınırı aşmadığı, dolayısıyla derinleşmediği görülmüştür.

Araştırmadaki katılımcıların Günlük Hayatta Kendini Açma Biçimlerini değerlendirmeleri Kendini Açma Araçları, Kendini Açma Biçimleri ve İçerikleri ve Kendini Açmama temalarının altında toplanmıştır. Buna göre katılımcıların çoğunlukla yüz yüze iletişimi tercih ettikleri ve sosyal ağları ile bu şekilde iletişime geçtikleri, kendilerini bu şekilde ifade ettikleri görülmüştür. Yanı sıra telefonu da bir araç olarak kullanan katılımcılar, çevrim içi sosyal ağlar gibi alternatif ortamların varlığından söz etmemişlerdir. Katılımcılar Kendini Açma Biçimleri ve İçerikleri temasında çoğunlukla yakınlığı kurdukları arkadaşlık ilişkilerinde kendilerine dair hemen hemen her şeyi açtıklarını, onlara karşı bir sınır gözetmediklerini, kendilerini ifade ederken tatmin olduklarını ve karşılıklı olarak açılım yapabildiklerini belirtmişlerdir. Ancak bazı katılımcıların kendilerini açarken belli bir sınırlarının olduğu konusunda vurgu yaptıkları, arkadaş çevresi içindeki kişilere karşı bile olsa yakın bulmadıkları ilişkilerde kendilerini her yönleriyle açmadıkları, kısacası yakın olmayan ilişkilerde kendini açmanın derinleşmediği görülmüştür ve bu durum yakınlığın az olduğu ilişkilerde bireylerin kendini pek fazla açmadığı bilgisiyle (Wheeless, 1976) örtüşmektedir. Derinleşmeyen/Yüzeysel İlişkiler temasıyla tutarlı olarak, bu tür ilişkilerde kendini açmanın da yüzeysel bir düzeyde kalması şaşırtıcı değildir. Kendini açmama temasında ise katılımcıların küçük bir kısmı kendini açma konusunda kontrollü davrandıklarını, sırlarını, ailevi konuları veya çatışma yaşayabilecekleri meseleleri açmadıklarını, hayatlarının bazı yönlerini kendilerine saklamak istediklerini ve mahremiyeti korumaya çalıştıklarını ortaya koymuşlardır. Çevrim içi ortamların kullanıcılara kendilerini açabilecekleri alternatif ve özel bir dünya sağladığı (Ben-Ze’ev, 2003) ve özellikle yüz yüze etkileşimden kaçan bireylerin

çevrim içi ağlara yöneldikleri düşünülürse (Papacharissi ve Rubin, 2000), bu araştırmadaki katılımcılarının böyle bir alternatif alana ihtiyaç duymadıkları görülmektedir.

Sosyal İlişkilerde/İletişimde Yaşanan Kaygı ve Kaygısızlık Hali kategorisinde Etkileşim Kaygısı ve Kaygısızlık Hali temaları hemen hemen aynı sıklıkta ortaya çıkmıştır. Kaygısızlık Hali teması içinde, katılımcılar genel olarak insanlarla rahat iletişim kurabildiklerini belirtmişlerdir. Etkileşim Kaygısı teması ise katılımcıların bir kısmının belli durumlarda bu kaygıyı deneyimlediklerini, örneğin yeni girdikleri veya kalabalık olan ortamlarda gergin olabildiklerini ya da başkaları karşısında bilgisiz görünebilecekleri karşılaşmalardan çekindiklerini göstermektedir. Ancak bu tema içindeki bulgular katılımcıların insanlarla genel olarak iletişime geçme konusunda bir etkileşim kaygısı yaşadıklarına değil, oldukça belirli durum ve ortamlar söz konusu olunca kaygılı olduklarına işaret etmektedir. Buna karşılık etkileşim kaygısını deneyimleyen katılımcılar, bu durumu genel olarak etkileşimlerini etkileyen bir problem olarak yansıtmamışlardır. Etkileşim kaygısı yaşayan bireylerin yüz yüze etkileşimden çevrim içi ağlar üzerinden örneğin Facebook aracılığı ile etkileşimi tercih etmeleri, Facebook ilişkilerinde kendilerini daha rahat hissetmeleri ve kaygı düzeylerinin düşmesi sebebiyle (Rauch, Strobel, Bella, Odachowski ve Bloom, 2013) bu araştırmanın katılımcılarının yoğun düzeyde etkileşim kaygısı yaşamadıklarına ve yüz yüze iletişimden kaçmadıklarına dair bir çıkarımı destekleyebilir.

Yalnızlıkla İlişkili Kavramlar'a dair temalar uyum, dayanışmanın varlığı, aidiyet, ilişkilerde tanındığını hissetme, zamanın değerlendirilmesine dair tercihler ve ilişkilerde konum alış şekilleri üzerinden incelenmiştir. Katılımcıların çoğunlukla ilişkilerinde çevreleriyle uyumlu olduklarını düşünen, sosyal desteğe sahip olduklarını algılayan, sosyal çevresine aidiyet hisseden ve bu çevrede tanındıklarını hisseden bireyler oldukları görülmüş, bu sebeple yalnızlık algılamadıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte katılımcıların bireysel veya ortak aktiviteleri tercih ettiklerini belirten cevapları aynı sıklıkta ortaya çıkmıştır; bunun sebebi kendi kendileriyle baş başa kalmanın katılımcılar için yalnızlık göstergesi olmaması olabilir. Çünkü bu katılımcılar tek başına geçirdikleri zamanı hobiler veya kişisel gelişim gibi kendileri için anlam ifade eden ve hoşlarına giden aktivitelere ayırmaktadırlar ve bu açıdan tek

başına olmak yalnız bırakılmanın bir sonucu değil, bir tercihin sonucudur. İlişkilerde Konum Alış Şekli temasında ise katılımcıların iletişim içinde dışa dönük olma durumları incelenmiştir ve bu temada katılımcıların değerlendirmeleri farklılaşmamıştır. Bunun yanında ilişkilerinde uyumsuzluk hisseden, sosyal çevresine aidiyet hissetmeyen az sayıda katılımcı ise yine de yalnızlığın önemli yordayıcılarından biri olan sosyal desteği hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu katılımcıların uyumsuzluk ve ait olmama hissini çok olumsuz bir şekilde algılamadıkları ve nitekim aynı katılımcıların derin bağlara dayanan ilişkilere sahip oldukları da görülmüştür. Bu sonuç literatürdeki yalnızlık çalışmalarıyla örtüşmektedir. İlişkilerinden doyum sağlayan kişiler genelde yalnızlığı algılamamaktadırlar (Russell ve diğ., 1984). Dolayısıyla söz konusu katılımcıların uyum ve aidiyeti hayatlarının ya da ilişkilerinin eksik bir parçası olarak görmedikleri, bu sebeple bir tatminsizlik yaşamadıkları çıkarımını yapmak mümkündür. Ayrıca yalnız bireyler sosyal ve duygusal destek eksikliklerini çevrim içi ilişkiler kurarak telafi etmeye çalışmaktadırlar (Morahan-Martin ve Schumacher, 2003). Bu araştırmanın katılımcılarının çevrim içi ağ kullanarak böyle bir sosyal telafi sürecine girmediklerinden dolayı sosyal destekten yoksun ve yalnız olmadıklarını söylemek mümkündür.

Katılımcıların özellikle yeni ilişkileri nasıl kurdukları ve iletişimi nasıl başlattıklarına eğilen İlişki Başlatma-Kurma Şekilleri/Süreçleri kategorisinde en çok karşılaşılan örüntü iletişimin paylaşılan ortak ilgi, çevre veya arkadaş üzerinden başlaması, ilişkilerin ortaya çıkması için benzerliğin aranması olmuştur. Aynı durumun çevrim içi ağlardaki ilişkilerin kurulması aşamasında da geçerli olduğu bilinmektedir. İlişki kurmak için, kişilerin bir şekilde diğer insanlarda kendileriyle benzerlik kurabilecekleri özellikler araması hemen hemen tüm ilişki kurulumları için geçerli olduğundan (Butler ve Matook, 2015), çevrim içi ve çevrim dışı arkadaşlık bağlarının gelişiminde bu durumun benzer olarak ortaya çıkması şaşırtıcı değildir. Katılımcıların ilişki kurulumunda ortaklık ya da benzerlik arayışlarının, çevrim içi ağlarda kurulan ilişkilerin yapısıyla benzerlik göstermesi, benzerlik kurabilecekleri kişilere ulaşma açısından eksiklik yaşamadıklarını gösteriyor olabilir ve bu sebeple çevrim içi ağlara yönelme güdüsüne sahip olmadıkları varsayılabilir. Bunun dışında

katılımcıların bir kısmı ilişki kurma sürecinde sınır koyduklarını, herkesle yakınlık kurmayı tercih etmeyip, bu sürece seçici yaklaştıklarını belirtmiştir. Katılımcıların çoğunun iletişimi başlatma sürecinde adım atan, yani kendini açma sürecini başlatan taraf olmadığı ve hayatlarına çok fazla yeni insan girmediği görülmüştür. Katılımcılar ilişki kurmaya açık olma, yani bir anlamda yeni insanlarla iletişim kurma konusunda motive olma açısından farklı özellikler göstermişlerdir. Katılımcıların bir kısmı yeni insanlar tanımaya hevesli olduğunu ya da buna açık olduğunu, bir kısmı ise bunu istemediğini ve diğer kısmı da bu konuda nötr olduğunu gösteren cevaplar vermişlerdir. İlişki Kurulumuna Açık Olma Şekilleri açısından ortaya baskın bir örüntü çıkmamıştır. Ayrıca katılımcıların çoğu ilişki başlatma arzusu içinde olan ve karşılaşmalar sürecinde ilk adımı atan kişiler değildir. Hayatlarına yeni insanların çok sık girmediğini, yani sosyal ağlarının pek fazla genişlemediğini ve sabit kalan sosyal ağlar içerisinde ilişkilerini sürdürmeyi tercih ettiğini gördüğümüz katılımcıların, sosyal ağlarının bu şekilden memnun olduklarını ve yine bu sebeple çevrim içi iletişime gerek duymadıklarını söylemek mümkündür. Nitekim katılımcıların çoğu derin bağlara dayanan, eskiden taşıyıp bugüne getirdikleri sağlam ilişkileri içerisinde kendilerini rahatlıkla açan, onlardan sosyal desteği alan kişiler olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların yeni ilişkileri başlatmaya güdülenmiş olmamaları veya özel olarak bunun için bir çaba göstermemeleri, var olan ilişkilerinden aldıkları doyumla açıklanabilir.

Çevrim İçi Ortam ile Katılımcıların İlişkileri Arasındaki İlişkiler kategorisinde en baskın olan örüntü Facebook Kullanmamanın İlişkilere/İletişime Bir Etkisi Olmaması temasında bir araya gelmiştir. Katılımcıların bu temada Facebook'a bir iletişim aracı olarak baktıkları yeniden ortaya çıkmış ve bireyler kendi sosyal ağlarına başka araçlarla rahatlıkla erişebildiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca Facebook'ta paylaşılan içeriklere ve dolayısıyla başkalarının hayatına ilgi duymadıklarını belirten katılımcıların, çevrim içi ağ kullanmamalarının ilişkilerinde herhangi bir eksiklik yaratmadığı görülmektedir. Katılımcıların küçük bir kısmı ise Facebook kullanıcısı olmadıkları için bazı durumlar hakkında haber alamadıklarına dair bir iletişim eksikliğinden söz etmiş; ancak bunları çok büyük eksiklikler olarak görmediklerini belirtmişlerdir.

Yine seyrek olarak rastlanan bir örüntü olan Sosyal Medya Kullanmamanın Algılanma Biçimleri temasında ise katılımcıların ya Facebook kullanmadıkları için neden kullanmadıkları sorusuyla karşılaştıkları ya da çevrim içi sosyal ağın içinde olmak istemedikleri için diğer insanlardan farklı hissettikleri görülmüştür. Ancak nihayetinde bu durum katılımcıları çevrim içi sosyal ağ kullanmaya itecek kadar güçlü bir etkiye sahip değildir.

Sonuç olarak bu araştırmada Facebook kullanmayan bireyler açısından, Facebook, bir yandan başkalarının kendilerini sergiledikleri bir ortam olarak ifade edilmiş, diğer yandan ise kendileri için işlevi olmayan ve ihtiyaç duymadıkları bir iletişim aracı olarak belirtilmiştir. Kendilerine dair hemen hiçbir şeyi çevrim içi ortamda açmak istemeyen katılımcılar, yakın ilişkilerinde ise derin boyutta kendilerini açmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların çevrim içi iletişimden hoşlanmamaları, çünkü bu tür bir iletişim biçimini samimi bulmamaları göz önüne alınırsa, kendi ilişkilerindeki kendini açma süreçlerinde samimiyeti gözetmeleri olağan bir durumdur. Bu anlamda katılımcılar ilişkilerinden doyum almaktadırlar ve tatmin oldukları için çoğu zaman uyumu da yakalayan katılımcılar, hayatlarında sosyal desteğin eksikliğini hissetmemektedirler.

Bu araştırmada katılımcıların çevrim içi ağlara yönelmemeleri; yalnızlık algılamamaları ve kendilerini yüz yüze iletişim içerisinde açabilmeleri üzerinden okunabilir. Nitekim algılanan yüksek düzeyde yalnızlık ile çevrim içi ağların kullanımı arasındaki pozitif ilişki ve yalnız bireylerin kendilerini daha rahat açabilecekleri için çevrim içi ağlara yöneldikleri bilinmektedir (Zhang ve Ling, 2015). Katılımcıların bir kısmı belli durumlarda etkileşim kaygısı yaşadıklarını söyleseler de, bunu ilişkilerini etkileyen önemli bir sorun olarak dile getirmemişlerdir. Bu açıdan katılımcıların çoğu ilişki kurma konusunda endişe yaşamamakta ve özellikle yakın ilişkilerinde rahat iletişim kurmaktadır. Sosyal ağlarını genişletmek için özellikle bir çaba harcamamaları, katılımcıların ilişki biçimlerinden memnun olduğunu göstermektedir. Çevrim içi ağların var olan ilişkileri pekiştirdiğini ortaya çıkaran araştırma bulguları düşünülürse, bu araştırmanın katılımcılarının böyle bir arayışa girmemeleri kendi ilişkilerinin yeterince sağlam olduğunu algılamalarından kaynaklanıyor olabilir. Bibby (2008), çevrim dışındaki ilişkilerinden tatmin olan kişilerin eğer çevrim içi ağları

kullanırlarsa, çevrim içi etkileşimlerin bir parçası olmaktan ziyade, sadece zaman geçirip oyalanmak amacıyla olduklarını belirtmiştir. Buna göre, bu araştırmanın katılımcılarının Facebook’u zaman alıcı olarak gördükleri de hatırlanacak olursa, kendi çevrim dışı ilişkilerinden memnun oldukları bir kez daha görülebilir. Bazı katılımcılar Facebook kullanmadıkları için zaman zaman iletişim açısından eksiklikler yaşadıklarını söylediler de, sonuç olarak çoğu katılımcı için Facebook hayatlarına etki etmeyen ve içinde bulunmak için hiçbir istek göstermedikleri bir çevrim içi ağıdır.

Bu çalışma bir takım sınırlılıklarla birlikte alan yazına belli katkılar sunmaktadır. Sınırlılıkların başında öncelikle Facebook kullanmayan genç yetişkin sayısının az olmasından ötürü, çalışmanın ulaşılması zor bir evrene sahip olması gelmektedir. Bu sebeple 13 katılımcı ile görüşme yapılabilmektedir. Nitel araştırmaların bulguları genelleme gibi bir iddiası olmasa da gelecek araştırmalarda daha geniş bir örnekleme ulaşmak daha derin veriler elde etmek için yararlı olacaktır.

Yıldırım ve Şimşek (2013), nitel araştırmalarda veriler derinleştikçe örneklem büyüklüğünün küçülebileceğinden bahseder. Ancak bu çalışmada yalnızlık konusunu içeren sorular her katılımcı tarafından aynı açıklıkla cevaplanmadığından her katılımcıdan aynı derinlikte veriler alınamamıştır. Bu sebeple daha fazla katılımcının dahil edilmesi, araştırma için daha geniş bulgular sağlayabilir.

İkinci olarak, çalışmada yalnızlığın incelenmek istendiği sorular UCLA Yalnızlık Ölçeğinden faydalanılarak oluşturulmuştur ve yalnızlık algılarını katılımcılara doğrudan sormanın katılımcıların savunmacı cevaplar vermelerine yol açacağı öngörüldüğünden direkt sorular sorulmamıştır ve bu durum pilot görüşmelerde test edilmemiştir. Ancak yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerde katılımcıların yalnızlık hakkında savunmacı cevaplar yerine derin görüşler sunması da ihtimal dahilindedir. Bu sebeple sonraki çalışmalarda bu durumun göz önünde bulundurulması ve pilot görüşmelerde yalnızlığın doğrudan sorularak incelenmesi daha geniş veriler sağlama ihtimali olduğu için önemlidir. Buna ek olarak katılımcılara ilişkilerinden aldıkları doyumun sosyal medya kullanmaya yönelmemelerini etkileyip etkilemediğine dair doğrudan sorular sormak da, katılımcıların bu konudaki görüşlerini net olarak almak açısından daha verimli olacaktır.

Üçüncü olarak nitel çalışmanın katılımcıların ilişkileri, bu ilişkilerin derinliği, ilişkiler içerisinde rahat olup olmadıkları ve kendilerini açmaya dair değerlendirmeleri üzerine konuşmalara fırsat sağladığı görülmüştür. Bu sebeple çevrim içi ağ kullanıcılarının da çalışmaya dahil edilmesi, bu grubun üyelerinden nicel araştırmalara kıyasla daha derinlemesine veriler elde edilebilmesini sağlayabilir. Ayrıca çevrim içi ağları daha önce hiç kullanmamış olanlarla, kullanmayı deneyimleyip daha sonra hesaplarını kapatmış kişileri de birbirinden ayırmak; çevrim içi ağ kullanıcısı olmayı deneyimleyen bireylerin neden çevrim dışı iletişime tekrar yöneldiklerini ve çevrim içi ağları artık tercih etmediklerini göstermek açısından yararlı olabilir. Kısacası bir sonraki aşamada, araştırmanın üç farklı grubun dahil edilmesiyle birlikte yürütülmesi önerilmektedir. Ayrıca gelecekte yapılacak bir çalışmada böyle bir karşılaştırmanın yapılacak olması, çevrim içi ağ kullanıcısı olmayan katılımcıların yalnızlık, kendini açma ve etkileşim kaygıları düzeyinin çevrim içi ağ kullanmamalarıyla olan ilişkisinin daha net ve anlamlı bir şekilde değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Dördüncü olarak her ne kadar dünyada kullanım yaygınlığı en fazla olan çevrim içi ağ sitesi Facebook olsa da, sonraki araştırmaların hiçbir çevrim içi ağı dahil olmayan katılımcıları hedeflemesi, katılımcılar çevrim içi ilişkilerden tamamen sıyrılmış olacaklarından ötürü daha sağlıklı veriler sağlayacaktır. Bu çalışmada çevrim içi ağlardan hiçbirini kullanmayan kişilere ulaşmanın zor olacağı öngörüldüğünden, araştırma örneklemini Facebook kullanıcısı olmayan kişilerle sınırlandırılmıştır. Bunun yanında katılımcılara başka bir çevrim içi ağı kullanıp kullanmadığının araştırmacı tarafından sorulmamış olması da bir eksiklik oluşturmuştur. Ancak yine de belirtmek gerekir ki gerek görüşmelerde gerek görüşme öncesi ya da sonrasında katılımcıların çoğunluğu Whatsapp dışında başka çevrim içi ağları da kullanmadıklarını yeri geldiğinde ifade etmişlerdir. Her ne kadar Whatsapp sosyal medya araçları içerisinde ele alınabilse de, en temel fonksiyonu telefon numaraları birbirinde olanların birbirine mesaj atmasını ya da birbirlerini aramalarını sağlayan ve bu açıdan telefonların mesajlaşma servisi ve arama yapma özelliğinden pek fazla farklılaşmayan bir mobil uygulamadır. Sonuç olarak katılımcıların aktif olarak çevrim içi ağlarda bulunmadıkları bilgisi, bütün katılımcılardan standart olarak toplanmadığından ötürü araştırmaya dahil edilmemiştir.

Sonuç olarak, bu araştırma bir çevrim içi ağ olan Facebook'u kullanmayan kişilerin yalnızlık algıları, etkileşim kaygıları ve kendini açma özelliklerini ilk defa bir arada inceleyerek alan yazına katkıda bulunmuştur. Gittikçe gelişen bilişim teknolojilerinin sundukları değişiklikler içerisinde, bir yanda kendilerine sunulan yeni hizmetleri, iletişim yollarını, farklı çevrim içi siteleri kolaylıkla benimseyip içinde yer alan bireylere karşılık, diğer yandan sahip oldukları iletişim biçimleri ve ilişkileri dış etkenlerle dönüştürmeden sürdürmeye çalışan bireylerin var oluşu bu kişileri ilgi çekici kılmaktadır. Şüphesiz ki önümüzdeki yıllarda daha farklı sosyal medya siteleri ve uygulamaları ortaya çıkacak ve belki şu anda hemen herkesin hayatında yer eden Facebook'un varlığı da unutulacaktır. Ancak her ne olursa olsun ortaya çıkan yeni hizmetler eskisinin yerini bir şekilde almaktadır. Durum böyleyken bu değişimlerin, yaygınlaşan yeni medya araçlarını kabul edenler üzerindeki etkisi, belki de bu ağlara dahil olmayanlar üzerindeki etkisinden çok daha büyük olacaktır. Bu etkilerin, yakın bir gelecekte ciddi anlamda geleneksel ilişki biçimlerini sürdürenler ve sürdürmeyenler şeklinde farklı gruplar yaratabileceğini ve bu bireylerin gittikçe birbirlerinden ayrışacağını varsaymak çok iddialı bir öngörü olmayabilir. Ancak belki de bu iletişim şekilleri geleneksel denebilecek noktaya gelecek ve hiçbir birey dışında kalmadığında alternatif olmaktan çıkacaktır.

KAYNAKÇA

- ALDEN, L. E., An Interpersonal Analysis of Social Anxiety and Depression”, **Cognitive Therapy and Research**, 14/5, 499-512.
- PHILLIPS, N. : 1990
- AMICHAI- “Loneliness and Internet Use”, **Computers in Human Behavior**, 19/1, 71-80.
- HAMBURGER, Y.,
- BEN-ARTZI, E. : 2003
- AMICHAI- “The Impact of the Internet on the Social Lives of Users: A Representative Sample From 13 Countries”, **Computers in Human Behavior**, 27/1, 585-589.
- HAMBURGER, Y.,
- HAYAT, Z. : 2011
- ARPIN, S. N. : 2015 “Intrapersonal and Interpersonal Consequences of Loneliness: Health Behavior, Social Interactions, Self-Disclosure, and Perceived Responsiveness”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Portlant State University, Portland.
- AYDIN, G. S., “The Investigation of Facebook Usage Purposes and Shyness, Loneliness”, **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, 93, 737-741.
- MUYAN, M., DEMİR, A. : 2013
- BALTACI, H. Ş., “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Romantik İlişki Durumları ve Sosyal Ağ Kullanımlarına Göre Etkileşim Kaygısı ve Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi”, **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 8/2, 25-36.
- ÖZDEMİR, İ. F. S. : 2012
- BAREKET-BOJMEL, “Emotional and Interpersonal Consequences of Self-Disclosure in a Lived, Online Interaction”, **Journal of Social and Clinical Psychology**, 30/7, 732.
- L., SHAHAR, G. : 2011

- BAXTER, L. A. : 1987 “Self-Disclosure and Relationship Disengagement”, **Self-Disclosure: Theory, Research, and Therapy**, Ed. by., Valerian J. Derlega ve John H. Berg, Springer US, pp.155-174.
- BERG, H. J., “Themes in the Study of Self-Disclosure”, **Self-Disclosure: Theory, Research, and Therapy**, Ed. by., Valerian J. Derlega ve John H. Berg, Springer US, pp.1-8.
- DERLEGA, V. J. : 1987
- BEN-ZE’EV, A. : 2003 “Privacy, Emotional Closeness, and Openness in Cyberspace”, **Computers in Human Behavior**, 19/4, 451-467.
- BERG, J.H., PEPLAU, L. A. : 1982 “Loneliness: The Relationship of Self-Disclosure and Androgyny”, **Personality and Social Psychology Bulletin**, 8/4, 624-30.
- BIBBY, P. A. : 2008 “Dispositional Factors in the Use Of Social Networking Sites: Findings and Implications for Social Computing Research”, **International Conference on Intelligence and Security Informatics**, Springer Berlin Heidelberg, pp.392-400.
- BİÇER, S. : 2015 “Akademisyenlerin Sosyal Ağlarda Bulunma Motivasyonları: Facebook Örneği”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 40/40.
- BİLGİN, N. : 2006 “Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi: Teknikler Ve Örnekler Çalışmalar”, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- BONEBRAKE, K. : 2002 “College Students' Internet Use, Relationship Formation, And Personality Correlates”, **CyberPsychology & Behavior**, 5/6, 551-557.

- BOYD, D., ELLISON, "Social Networking Sites: Definition, History and
N. : 2008 Scholarship", **Journal of Computer Mediated
Communication**, 13, 210-230.
- BRUCH, M. A., "Shyness And Public Self-Consciousness: Additive or
HAMER, R. J., Interactive Relation with Social Interaction", **Journal of
HEIMBERG, R. G. : Personality**, 63/1, 47-63.
1995
- BRUCH, M. A., "Mediated and Nonmediated Relationships of Personality
KAFLOWITZ, N. G., Components to Loneliness", **Journal of Social and
PEARL, L. : 1988 Clinical Psychology**, 6/3, 346.
- BURKE, M., KRAUT, "Social Capital on Facebook: Differentiating Uses And
R., MARLOW, C. : Users", **Proceedings of the SIGCHI Conference on
2011 Human Factors in Computing Systems**, New York:
ACM Press, pp.571-580.
- BURKE, M., "Social Network Activity and Social Well-Being",
MARLOW, C., **Proceedings of the SIGCHI Conference on Human
LENTO, T. : 2010 Factors in Computing Systems**, New York: ACM Press,
pp.1909-1912
- BURKE, T. J., "Facebook Self-Presentational Motives: Daily Effects on
RUPPEL, E. K. : 2015 Social Anxiety and Interaction Success",
Communication Studies, 66/2, 204-217.
- BUTLER, B. S., "Social Media and Relationships", **The International
MATOOK, S. : 2015 Encyclopedia of Digital Communication and Society**,
Ed. by., Peng Hwa Ang ve Robin Mansell, pp.1-14
- CHEEK, J. M., BUSS, "Shyness and Sociability", **Journal of Personality and
A. H. : 1981 Social Psychology**, 41/2, 330.

- CHELUNE, G. J. : 1987 A Neuropsychological Perspective of Interpersonal Communication”, **Self-Disclosure: Theory, Research, and Therapy**, Ed. by., Valerian J. Derlega ve John H. Berg, Springer US, pp.9-34.
- CHELUNE, G. J., “Multidimensional Analysis of Observers' Perceptions of SKIFFINGTON, S., Self-Disclosing Behavior”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 41/3, 599.
- CHELUNE, G. J., “Loneliness, Self-Disclosure, and Interpersonal SULTAN, F. E., Effectiveness”, **Journal of Counseling Psychology**, WILLIAMS, C. L. : 27/5, 462.
- 1980
- COLLINS, N. L., “Self-Disclosure and Liking: A Meta-Analytic Review”, MILLER, L. C. : 1994 **Psychological bulletin**, 116/3, 457.
- COŞKUN, H. : 2009 “Etkileşim Kaygısı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, **Türk Psikoloji Yazıları**, 12/23, 41-49.
- COZBY, P. C. : 1973 “Self-Disclosure: A Literature Review”, **Psychological Bulletin**, 79/2, 73.
- DAILY SABAH : 2015 “39 million log on to Facebook in Turkey Daily”, (Çevrimiçi), <http://www.dailysabah.com/life/2015/09/07/39-million-log-on-to-facebook-in-turkey-daily>, 10 Ocak 2016
- DEMİR, A. : 1989 “UCLA Yalnızlık Ölçeğinin Geçerlik Ve Güvenirliği”, **Psikoloji Dergisi**, 7/23, 14-18.
- DENİZ, L. : 2010 “Excessive Internet Use and Loneliness Among Secondary School Students”, **Journal of Instructional Psychology**, 37/1, 20-24.

- DE JONG GIERVELD, "A Review of Loneliness: Concept and Definitions, J. : 1998 Determinants and Consequences", **Reviews in Clinical Gerontology**, 8/01, 73-80.
- DE JONG GIERVELD, "Loneliness and Social Isolation", **Cambridge J.**, VAN TILBURG, T., **Handbook of Personal Relationships**, 485-500.
- DYKSTRA, P. A. : 2006
- EBELING-WITTE, S., "Shyness, Internet Use, and Personality", FRANK, M. L., **CyberPsychology & Behavior**, 10/5, 713-716.
- LESTER, D. : 2007
- EKŞİ, H., ERDEN, N., "Ergenlerin Kimlik Oluşumunun Facebook Üzerinden ERDOĞAN, F. H., İncelenmesi: Nitel Araştırma Örneği", **Ahi Evran YILMAZ, E. : 2013 Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, 14/3.
- ELDELEKLİOĞLU, J. "Gender, Romantic Relationships, Internet Use, : 2008 Perceived Social Support and Social Skills as the Predictors of Loneliness", **Eurasian Journal of Educational Research (EJER)**, 33, 127-140.
- ELLISON, N. B., "With a Little Help From My Friends: How Social LAMPE, C., Network Sites Affect Social Capital Processes", **The STEINFELD, C., Networked Self: Identity, Community and Culture on VITAK, J. : 2011 Social Network Sites**, 124-146.
- ELLISON, N. B., "The Benefits of Facebook "Friends:" Social Capital and STEINFELD, C., College Students' Use of Online Social Network Sites", LAMPE, C. : 2007 **Journal of Computer-Mediated Communication**, 12/4, 1143-1168.

- FRANZOI, S. L., "Adolescent Self-Disclosure and Loneliness: Private Self-Consciousness and Parental Influences", **Journal of Personality and Social Psychology**, 48/3, 768.
- DAVIS, M. H. 1985
- GLESNE, C. : 2013 "Nitel Araştırmaya Giriş", Çev. A. Ersoy, P. Yalçınoglu, Ankara: Anı Yayınları.
- GREENE, K., "Self-Disclosure in Personal Relationships", **The Cambridge Handbook of Personal Relationships**, 409-427.
- DERLEGA, V. J., MATHEWS, A. : 2006
- HEI-MAN, T. S. E. : 2008 "An Ethnography Of Social Network İn Cyberspace: The Facebook Phenomenon", **The Hong Kong Anthropologist**, 2/1.
- HOROWITZ, L. M., "The Prototype Of A Lonely Person", **Loneliness: A Sourcebook of Current Theory, Research, and Therapy**, Ed. by., Letitia Anne Peplau, John Wiley & Sons Inc, pp.183-205.
- FRENCH, R. D. S., ANDERSON, C. A. : 1982
- HARGITTAL, E. : 2007 "Whose Space? Differences Among Users and Non-Users of Social Network Sites", **Journal of Computer-Mediated Communication**, 13/1, 276-297.
- İMAMOĞLU, S. : 2008 "Genç Yetişkinlikte Kişilerarası İlişkilerin Cinsiyet, Cinsiyet Roller ve Yalnızlık Algısı Açısından İncelenmesi", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- JOINSON, A. N. : 2001 "Self-Disclosure in Computer-Mediated Communication: The Role of Self-Awareness and Visual Anonymity", **European Journal of Social Psychology**, 31/2, 177-192.

JONES, W. H., "The Persistence of Loneliness: Self and Other
FREEMON, J. E., Determinants", **Journal of Personality**, 49/1, 27-48.

GOSWICK, R. A. :
1981

JONES, W. H., "Loneliness and Social Skill Deficits", **Journal of
HOBBS, S. A., Personality and Social Psychology**, 42/4, 682.

HOCKENBURY, D. :
1982

JOURARD, S. M., "Some Factors in Self-Disclosure", **The Journal of
LASAKOW, P. : 1958 Abnormal and Social Psychology**, 56/1, 91.

KALPIDOU, M., "The Relationship Between Facebook and the Well-
COSTIN, D., MORRIS, Being of Undergraduate College Students",
J. : 2011 **Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking**,
14/4, 183-189.

KISILEVICH, S., "Large-Scale Analysis Of Self-Disclosure Patterns
ANG, C. S., LAST, M. : Among Online Social Networks Users: A Russian
2012 **Knowledge and Information Systems**, 32/3,
609-628.

KRAUS, L. A., DAVIS, "Personal and Social Influences on Loneliness: The
M. H., BAZZINI, D., Mediating Effect of Social Provisions", **Social
CHURCH, M., Psychology Quarterly**, 37-53.

KIRCHMAN, C. M. :
1993

KRAUT, R., KIESLER, S., BONEVA, B., 58/1, 49-74.

CUMMINGS, J.,
HELGESON, V.,
CRAWFORD, A. :
2002

KRAUT, R., "Internet Paradox: A Social Technology That Reduces
PATTERSON, M., Social Involvement and Psychological Well-Being?",
LUNDMARK, V., American Psychologist, 53/9, 1017.

KIESLER, S.,
MUKOPHADHYAY,
T., SCHERLIS, W. :
1998

KOMAROVSKY, M. : "Patterns of Self-Disclosure of Male Undergraduates",
1974 **Journal of Marriage and the Family**, 677-686.

KÖSEOĞLU, Ö. : 2012 "Sosyal Ağ Sitesi Kullanıcılarının Motivasyonları:
Facebook Üzerine Bir Araştırma", **Selçuk İletişim**, 7/2,
58-81.

LA SALA, L., SKUES, J., GRANT, S. : 2014 "Personality Traits and Facebook Use: The
Combined/Interactive Effect of Extraversion,
Neuroticism and Conscientiousness", **Social
Networking**, 3/05, 211.

LEARY, M. R. : 1983 "Social Anxiousness: The Construct and Its
Measurement", **Journal of Personality Assessment**,
47/1, 66-75.

LEARY, M. R., "Cognitive, Affective, and Attributional Effects of
BARNES, B. D., Potential Threats to Self-Esteem", **Journal of Social and
GRIEBEL, C. : 1986 Clinical Psychology**, 4/4, 461-474.

- LEARY, M. R., "The Interaction Anxiousness Scale: Construct and Criterion-Related Validity", **Journal of Personality Assessment**, 61/1, 136-146. 1993
- LEMIEUX, R., "Affinity-Seeking, Social Loneliness, and Social Avoidance Among Facebook Users", **Psychological Reports**, 112/2. LAJOIE, S., TRAINOR, N. E. : 2013
- LEUNG, L. : 2002 "Loneliness, Self-Disclosure, And ICQ (" I Seek You") Use", **CyberPsychology & Behavior**, 5/3, 241-251.
- LEVIN, I., STOKES, J. P. : 1986 "An Examination of the Relation of Individual Difference Variables to Loneliness", **Journal of Personality**, 54/4, 717-733.
- LJEPAVA, N., ORR, R. R., LOCKE, S., ROSS, C. : 2013 "Personality and Social Characteristics of Facebook Non-Users and Frequent Users", **Computers in Human Behavior**, 29/4, 1602-1607.
- MARCHE, S. : 2012 "Is Facebook Making Us Lonely", **The Atlantic**, 309/4, 60-69.
- MCKENNA, K. Y., BARGH, J. A. : 2000 "Plan 9 From Cyberspace: The Implications of The Internet for Personality and Social Psychology", **Personality and Social Psychology Review**, 4/1, 57-75.
- MCKENNA, K. Y., GREEN, A. S., "Relationship Formation on the Internet: What's the Big Attraction?", **Journal of Social Issues**, 58/1, 9-31.
- GLEASON, M. E. : 2002
- MCCORD, B., "Facebook: Social Uses and Anxiety", **Computers in Human Behavior**, 34, 23-27. RODEBAUGH, T. L., LEVINSON, C. A. : 2014

- MELESHKO, K. G., "Anxiety And Self-Disclosure: Toward A Motivational Model", **Journal of Personality and Social Psychology**, 64/6, 1000.
- ALDEN, L. E. : 1993
- MILLER, L. C., BERG, "Openers: Individuals Who Elicit Intimate Self-Disclosure", **Journal of Personality and Social Psychology**, 44/6, 1234.
- J. H., ARCHER, R. L. : 1983
- MILLER, D. T., ROSS, "Self-Serving Biases in the Attribution Of Causality: Fact or Fiction?", **Psychological Bulletin**, 82/2, 213.
- M. : 1975
- MOODY, E. J. : 2001 "Internet Use And Its Relationship to Loneliness", **CyberPsychology & Behavior**, 4/3, 393-401.
- MORAHAN-MARTIN, J., "Loneliness and Social Uses of the Internet", **Computers in Human Behavior**, 19/6, 659-671.
- SCHUMACHER, P. : 2003
- OKTAN, V. : 2015 "Üniversite Öğrencilerinde Problemlı İnternet Kullanımı, Yalnızlık Ve Algılanan Sosyal Destek", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 23/1, 281-292.
- ÖZGÜR, H. : 2013 "Öğretmen Adaylarının Sosyal Ağ Bağımlılığı, Etkileşim Kaygısı Ve Yalnızlık Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", **Journal of Human Sciences**, 10/2, 667-690.
- PAPACHARISSI, Z., "Predictors of Internet Use", **Journal of Broadcasting & Electronic Media**, 44/2, 175-196.
- RUBIN, A. M. : 2000
- PAPSDORF, M., "Mediators of Social Rejection in Social Anxiety: Similarity, Self-Disclosure, and Overt Signs of Anxiety", **Journal of Research in Personality**, 32/3, 351-369.
- ALDEN, L. : 1998

- PARKS, M. R., "Making Friends in Cyberspace", **Journal of Computer-FLOYD, K. : 1996 Mediated Communication**, 1/4, 0-0.
- PEARCE, W. B., "Self-Disclosing Communication", **Journal of SHARP, S. M. : 1973 Communication**, 23/4, 409-425.
- PEARCE, B.W., "Affection and Reciprocity in Self-Disclosing SHARP, S. M., Communication", **Human Communication Research**, WRIGHT, P. H., 1/1, 5-14.
- SLAM, K. M. : 1974
- PEPLAU, L. A., "Blueprint for a Social Psychological Theory of PERLMAN, D. : 1979 Loneliness, **"Love and Attraction: An Interpersonal Conference"**, Pergamon Press, New York, pp.101-110.
- PEPLAU, L. A., "Perspectives on Loneliness", **Loneliness: A PERLMAN, D. : 1982 Sourcebook of Current Theory, Research, and Therapy**, Ed. by., Letitia Anne Peplau, Wiley New York, pp.1-18.
- POST, A. L., "Self-Disclosure as a Function of State and Trait WITTMAYER, B. C., Anxiety", **Journal of Consulting and Clinical RADIN, M. E. : 1978 Psychology**, 46/1, 12.
- RAUCH, S. M., "Face to Face Versus Facebook: Does Exposure to Social STROBEL, C., Networking Web Sites Augment or Attenuate BELLA, M., Physiological Arousal Among The Socially Anxious?", ODACHOWSKI, Z., **Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking**, Bloom, C. : 2014 17/3, 187-190.
- RENO, R. R., KENNY, "Effects of Self-Consciousness and Social Anxiety on D. A. : 1992 Self-Disclosure Among Unacquainted Individuals: An Application of the Social Relations Model", **Journal of Personality**, 60/1, 79-94.

RIGGIO, R. E., "Social Skills and Self-Esteem", **Personality and THROCKMORTON, Individual Differences**, 11/8, 799-804.

B., DEPAOLA, S. :
1990

RUSSELL, D., "Social and Emotional Loneliness: An Examination of CUTRONA, C. E., Weiss's Typology of Loneliness", **Journal of ROSE, J., YURKO, K. : Personality And Social Psychology**, 46/6, 1313.
1984

RUSSEL, D., PEPLAU, "The Revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and L. A., CUTRONA, C. Discriminant Validity Evidence", **Journal of E. : 1980 Personality and Social Psychology**, 39/3, 472-480.

RYAN, T., XENOS, S. "Who Uses Facebook? An Investigation into the : 2011 Relationship Between The Big Five, Shyness, Narcissism, Loneliness, and Facebook Usage", **Computers in Human Behavior**, 27/5, 1658-1664.

SAMUELSON, R. J. : "A Web of Exhibitionists", (Çevrimiçi),
2006 <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/09/19/AR2006091901439.html>,
1 Temmuz 2016

SCHLENKER, B. R., "Social Anxiety and Self-Presentation: A LEARY, M. R. : 1982 Conceptualization Model", **Psychological Bulletin**, 92/3, 641.

SCHLENKER, B. R., "Social Anxiety and Communication About The Self", LEARY, M. R. : 1985 **Journal of Language and Social Psychology**, 4/3-4, 171-192.

- SHAW, A. M., "Correlates of Facebook Usage Patterns: The Relationship Between Passive Facebook Use, Social Anxiety Symptoms, and Brooding", **Computers in Human Behavior**, 48, 575-580.
- TIMPANO, K. R., "The Relationship Between Unwillingness-to-Communicate and Students' Facebook Use", **Journal of Media Psychology**, 20/2, 67-75.
- TRAN, T. B., "Willingness to Self-Disclose to Female and Male Friends as a Function of Social Anxiety and Gender", **Personality and Social Psychology Bulletin**, 15/1, 113-125.
- JOORMANN, J. : 2015
- SHELDON, P. : 2008
- SNELL, W. E. : 1989
- STOKES, J. P. : 1985 "The Relation of Social Network and Individual Difference Variables to Loneliness", **Journal of Personality and Social Psychology**, 48/4, 981.
- STOKES, J. P. : 1987 "The Relation of Loneliness and Self-Disclosure", **Self-Disclosure: Theory, Research, and Therapy**, Ed. by., Valerian J. Derlega ve John H. Berg, Springer US, pp. 175-201.
- SOCIALBAKERS : "Facebook Statistic Directory", (Çevrimiçi), 2016 <http://www.socialbakers.com/statistics/facebook/>, 15 Haziran 2016
- SOLANO, C. H., "Loneliness and Patterns of Self-Disclosure", **Journal of Personality and Social Psychology**, 43/3, 524.
- BATTEN, P. G.,
- PARISH, E. A. : 1982
- TAYLOR, D. A. : 1968 "The Development of Interpersonal Relationships: Social Penetration Processes", **The Journal of Social Psychology**, 75/1, 79-90.

- TAYLOR, D. A., "Interpersonal Exchange as a Function of Rewards and
ALTMAN, I., Costs and Situational Factors: Expectancy Confirmation-
SORRENTINO, R. : Disconfirmation", **Journal of Experimental Social
Psychology**, 5/3, 324-339.
1969
- TOSUN, L. P. : 2012 "Motives for Facebook Use and Expressing "True Self"
on the Internet", **Computers in Human Behavior**, 28/4,
1510-1517.
- TROWER, P., "New Theoretical Conceptions of Social Anxiety and
GILBERT, P. : 1989 Social Phobia", **Clinical Psychology Review**, 9/1, 19-35.
- TROWER, P., "The Socially Anxious Perspective In Face-to-Face
SHERLING, G., Interaction: An Experimental Comparison", **Clinical
Psychology & Psychotherapy**, 5/3, 155-166.
BEECH, J., HARROP, C., GILBERT, P. : 1998
- TURAN, Z., GÖKTAŞ, "Çevrimiçi Sosyal Ağlar: Öğrenciler Neden Facebook
Y. : 2011 Kullanmıyor?", **5th International Computer &
Instructional Technologies Symposium**, Fırat
University, Elazığ.
- ULUSU, YEŞİM. : "Determinant Factors of Time Spent on Facebook: Brand
2010 Community Engagement and Usage Types", **Journal of
Yaşar University**, 5/18, 2949-2957.
- WANG, C. C., "Cyber Relationship Motives: Scale Development and
CHANG, Y. T. : 2010 Validation", **Social Behavior and Personality: An
International journal**, 38/3, 289-300.
- WEI, M., RUSSELL, "Adult Attachment, Social Self-Efficacy, Self-
D. W., ZAKALIK, R. Disclosure, Loneliness, and Subsequent Depression for
A. : 2005 Freshman College Students: A Longitudinal Study",
Journal of Counseling Psychology, 52/4, 602.

- WESSELING, N. : “How Students Use Facebook”, **WEI International Academic Conference Proceedings**, 20-25.
2012
- WESTLAKE, E. J. : “Friend Me if You Facebook: Generation Y and Performative Surveillance”, **TDR/The Drama Review**, 52/4, 21-40.
2008
- WHEELESS, L. R. : “Self-Disclosure and Interpersonal Solidarity: Measurement, Validation, and Relationships”, **Human Communication Research**, 3/1, 47-61.
1976
- WHEELESS, L. R., “Conceptualization and Measurement of Reported Self-Disclosure”, **Human Communication Research**, 2/4, 338-346.
GROTZ, J. : 1976
- WILSON, K., “Psychological Predictors of Young Adults' Use of Social Networking Sites”, **Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking**, 13/2, 173-177.
FORNASIER, S., : 2010
WHITE, K. M. :
- WORTHY, M., GARY, “Self-Disclosure as an Exchange Process”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 13/1, 59.
A. L., KAHN, G. M. : 1969
- YAŞAR, M. R. : 2007 “Yalnızlık”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 17/1, 237-260.
- YILDIRIM, A., “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”,
ŞİMŞEK, H. : 2013 Ankara: Seçkin Yayınevi.
- YILMAZ, E., “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi”, **Genel Tıp Dergisi**, 18/2, 71-79.
YILMAZ, E., : 2008
KARACA, F. :

ZHANG, Y., LING, Q. “SNS as Intimacy Zone: Social Intimacy, Loneliness, and
: 2015 Self-disclosure on SNS”, **Global Media Journal**, 13/25,
1-18.

EKLER

Ek 1.

Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sayın katılımcı,

Bu tez çalışması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Psikoloji Anabilim Dalında araştırmalarına devam eden bir öğretim üyesi ve yüksek lisans öğrencisi tarafından yürütülen bir araştırmadır.

Çalışma kapsamında Facebook sosyal ağ sitesini kullanmayan kişilerle, Facebook'a ve genel olarak arkadaşlık ilişkilerine dair algıları araştırılacaktır. Tezin bulguları bilimsel amaçlar haricinde hiçbir platformda paylaşılmayacaktır.

Araştırmada tüm kişisel bilgilerin gizliliği esas alınmıştır. Görüşme sırasında ses kaydı alınacak ve bu kayıt hiç kimseyle paylaşılmayacaktır. Görüşmelerin analizi sadece tezi yürüten araştırma görevlisi ile danışmanı arasında sürdürülecektir.

Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Görüşmenin herhangi bir aşamasında görüşmeyi yarıda kesmek isterseniz bunu belirtebilirsiniz ve çalışmada yer almayı bırakabilirsiniz. Araştırmadan çekilmeniz halinde bilgileriniz hiçbir yerde kullanılmayacaktır. Sormak istediğiniz bir soru varsa lütfen çalışmayı yürüten araştırma görevlisine sorunuz. Yardımlarınız ve katılımlarınız için teşekkür ederiz.

Eğer;

Yukarıdaki bilgileri okuduysanız,

Aklınızdaki soruları araştırmacıya sorduysanız,

İstedığınız zaman görüşmeyi bırakabilme hakkınızı biliyorsanız,

Formun bir örneğini aldıysanız,

Araştırmaya katılmayı kabul ediyorsanız,

Lütfen aşağıdaki bilgileri doldurup imzalayınız.

Araştırma hakkında daha fazla bilgi almak için;

Yrd. Doç. Dr. Göklem Tekdemir Yurtdaş (İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Psikoloji Bölümü, tekdemir@istanbul.edu.tr)

Araştırma Görevlisi Gül Deniz Derin (İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Psikoloji Bölümü, denizderin89@gmail.com).

Tarih:

E-mail:

İmza:

Araştırma Sorumlusu Adı Soyadı

Tarih:

İmza: